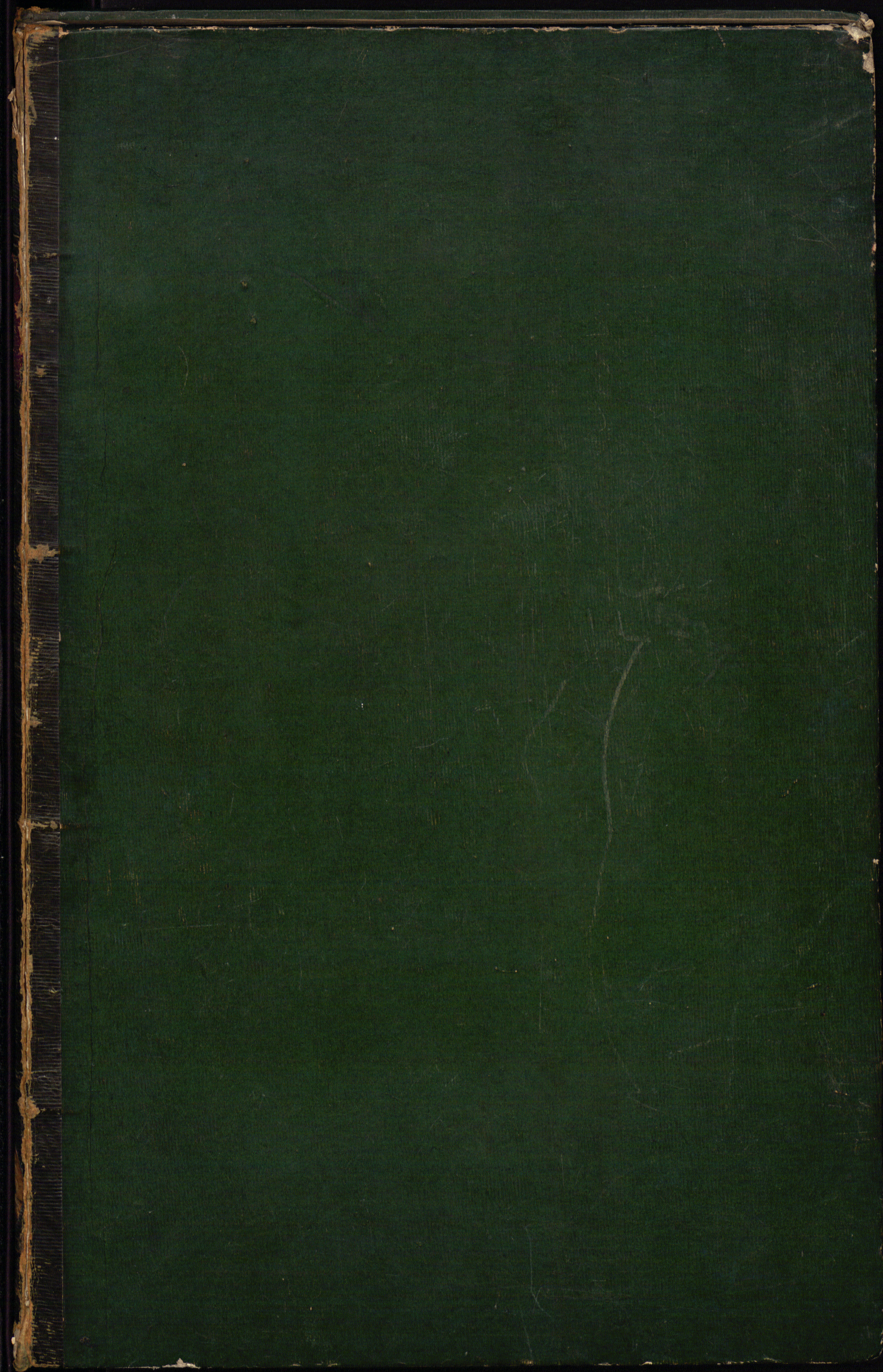
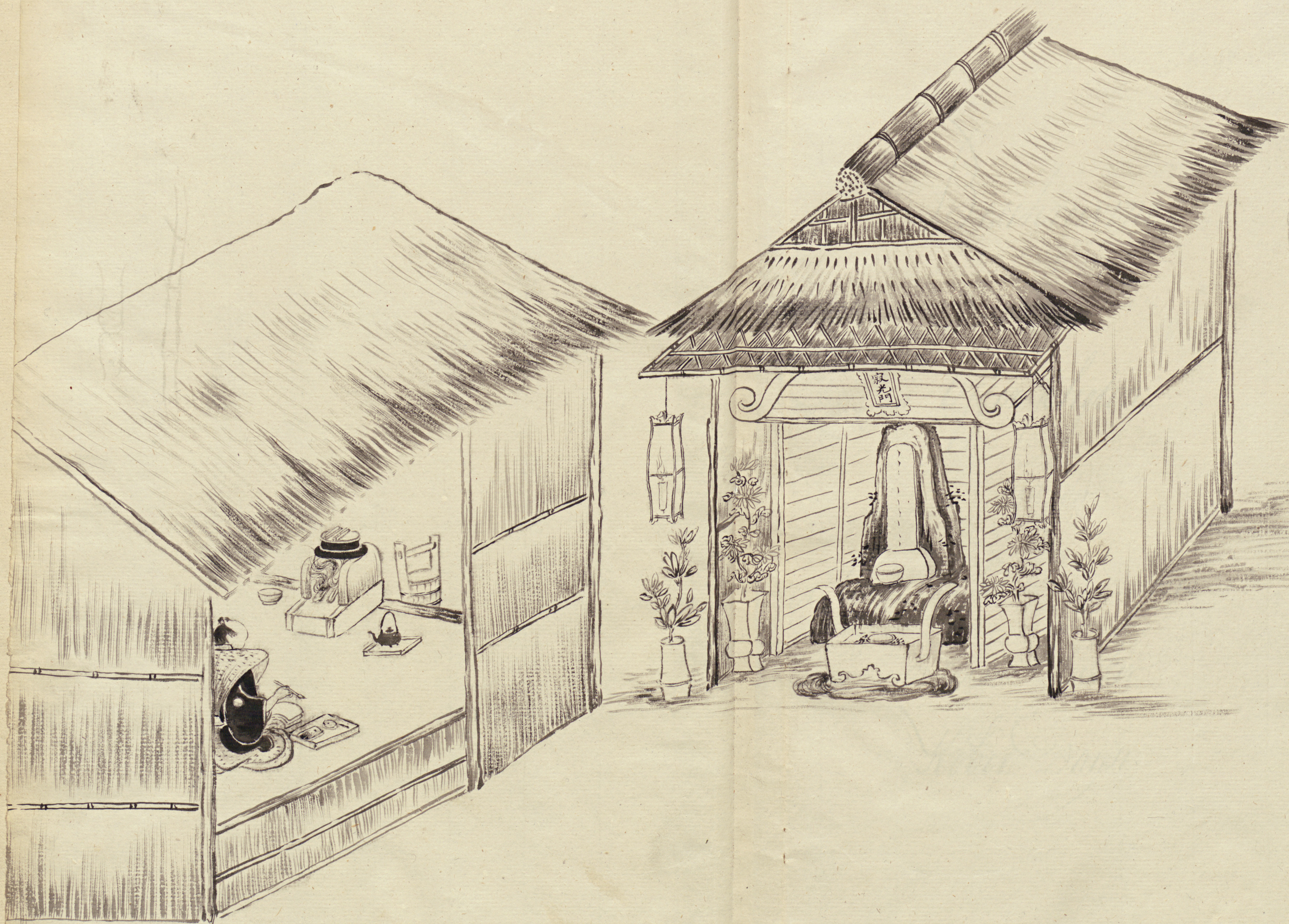

Disposer ce dessin [illegible] lav en petit
Carré en longueur a la place de deux
petits enfants [illegible] qui a rendu
au jeune homme

寂光門

Beschrijving der Lyk en Offer-pligten

waar agter

een berigt van het Sand Dosia

en van dies Ontdekker

Koboe Daysi

Lykpligten

in het Engelsch
en
in het Fransch vertaald

Wierd al wat by huwlyksverbintenissen vereischt word zo omstandig verklaard, is eene gelyke naaukeurigheid omtrend de begrafenis plegtigheeden niet te bewonderen, men volgd daar in veelal de gebruyken der Chineesen na, die beschreeve worden in een werk 't geen Sjo bieku word. Twee Zeedepligten ten nutte der Jeugd ontvouwd.

De eerste: behelst de begrafenis of lykpligten.

De tweede: de feesten tot eer der Gooden ingesteld.

Wyl de Japander niet altoos na die voorschriften handeld, vooral in Nagasaki, welks inwoonders om de verkeering met vreemdelingen als verbasterd worden beschouwd, 't geen zo verre gaat, dat men op de Hofreis, by het doortrekken van Saganosta, en eenige onderhoorige gehugten, niemant onser treın met vuur, theewater, of andere benodigheeden wil gerieven, zal het niet ondienstig zyn alvorens met de vertaling van die Zeedepligten te beginnen, een verhaal te doen van wat aldaar gewoonlyk by het overleiden van een der Ouderen plaats vind, tessens aanmerkende, dat een Japander, geen Zoon hebbende, na 's Lands gebruyk een Zoon zyner vrienden aanneemt, die dan als een eige Zoon word beschouwd, en daar van alle voorregten geniet, zulk eene aanneeming is zelf algemeen onder die veele kinderen hebben, men trouwt een dogter aan de Zoon van een vriend uyt, en deeze volgt hem in zyn dienst op, zyn eige Zoon word weeder door een ander aangenoomen, dit gebruyk brengt eene onderlinge verknogtheid en belangneeming te weeg die op de zamenleeving van de heilsaamste invloed is

Men heeft tweederly weise van begraaven, als Doso en Quaso, de eerste is het eigentlyk begraaven; de tweede, het verbranden.

By volle gesontheid of in zyn siekte geeft men zyn Opvolger of een zyner boesemvrienden kennis welke weise men verkiest, wil men begraave zyn geschied het als volgd.

Lieden van eenig aansien houden het lyk doorgaans twee etmaalen boove aarde, mindere, als [van den] landbouwers, [tot den] koelies &c begraaven het reeds de volgende dag, ook zyn deeze aan geen rouw gebonden, zommige rouwen twee, drie, a vier dagen, andere langer, voor meerderen is de rouwtyd bepaald, eertyds rouwden zy honderd dagen, dit wierd op order van den Sjogoen Minamoto no Je Jasoe, de eerste van het thans regeerend Geslagt tot vyftig dagen verkort om ider geleegenheid

te geeven zyn dienst na behoore te verrigten, de gehuwde Gouverneur Bingo stelde de rouw voor de bedienden tot ons Eiland, en dat der Chineesen behoorenden op vyfendertig dagen om het werk met ~~te~~ minder verhindering te doen voortgaan.

Die rouw draagen moeten gedurende vyftig dagen te huys blyven, en zig in dee tyd van vlees en vis ~~[illegible]~~, vogelen, en al wat leeve ontfing onthouden, ryst, groentens en vrugten zyn haar gewoon voedzel.

Schoon de Gouverneur Bingo de rouw op vyfendertig dagen bragt, is dit geen dwang, zy gaan wel op de vyfendertigste dag na de welstand van den Gouverneur verneemen, dog veele, die de orders van den Sjogoen, en de gebruyken van Siaka willen volgen, wenden by haare t'huyskomst een siekte voor, en onthouden zig nog vyftien dagen van vleeschen visch.

Eer men het lyk na het graf brengt scheert men zich het hoofd en knipt de nagels aan handen en voeten, dit mag onder het rouwen niet geschieden, op de eenenvyftigste dag word het hervat, anders mag men de nagels aan handen en voeten niet op dezelve dag knippen, men hond het voor een teeken van ongeluk.

Alle de draagers zyn by ~~[illegible]~~ burger lieden in een kami-simo of compliment gewaad van ~~wit~~ hennip leuwaad, dog by meerderen van een ligt purper stof Fabita genaamd, de zoons draagen een hoed van biesen die doorscheinend is, en als een mandje over het hoofd tot op de schouders hangd, in dit gewaad groeten zy nimmer, zo de Gouverneur of een der Burgermeesters hen op weg ontmoet wyken zy ter zeide af, om hem zulk eene treurige plegtigheid niet onder het oog te brengen.

Vyftig dagen gerouwd hebbenden kunnen zy de tempels van Siaka besoeken, dog moeten twaalf maanden uyt de Sintos tempels blyven, wyl zy na die leer een jaar lang onryn zyn.

Men heeft vyf Sectes welker gebruyken men in het begraven volgd, als, de Sjodosju, Ikosjo, Fokesjo, Sensju, en Tendaysju, wie de eerste aankleefd, word begrave met Nitsi-nenboets, dat is, terwyl men het lyk na den tempel draagd staan de Priesters op klokjes en leesen liederen, by de vier andere Sectes geschied dit niet, ook is de Statie dan als volgd.

1° de Kjatats, zynden twee banken of schraagen waar op men den kist plaatst als hy in den tempel komt.

2° een voorloper, met een Motoday of groote bondel stro tot fakkels om by nagt den weg te verligten, het diend alleen tot Statie, wyl men by nagt begraavende zig van lantaarns bediend, dit stro is met een touw van wit papier omwonde.

3° Ses vlaggen

4° Twee witte kasjes, omtrend een voet hoog, en een derde van een voet in het vierkant, in ieder steekt een kratebloem van wit papier

5e. de Sjoko of het kasje tot het branden van wierook

6e. „ Ifay „ een langwerpig bord waar op de tijd van het overleiden, en de Doodnaam van den Overleedene staat beschreeve.

7e. „ Priesters op klotjes staanden, en liederen leesenden.

8e. „ Quan of Doodkast

9e. „ Oudste Zoon.

10e. „ Bloedverwanten

11e. „ Boesemvrienden amptgenooten, bekenden, dienaars, en gemeene dienst„maagden

12e. „ Norimons of draagstoelen, in de eerste zit de dogter, vrouw, Jonger Suster of naaste bloedverwante van den Overleedene, daar op volgen de verdere nabestaande, en agter deeze de vrouwe zyner vrienden, op die der bloedverwanten legt een wit kleedje, een teeken van maagschap, dat men niet op de anderen ziet.

De meerdere vergeselt nimmer de uytvaard van den mindere, sterft dus de tweede Zoon, word het lyk niet gevolgd door de Vader, Moeder, Oom, Moey, nog oudste Broeder of Suster

Het lyk van voornaame lieden word door haare dienaars, van gemeenen, door koelies gedrange, en deeze zyn zo als alle de andere dragers die tot den trein behooren in een witte kami-simo met de houwer op zeide.

Die met de schraagen en bondel stro voor af gaan hebben als een wit hemd over haare kleederen.

De Oudste zoon en zyne broeders zyn in wit gekleed met een wit compliment gewaad dog zonder wapens, de verdere nabestaanden zyn in haare gewoone kleeding.

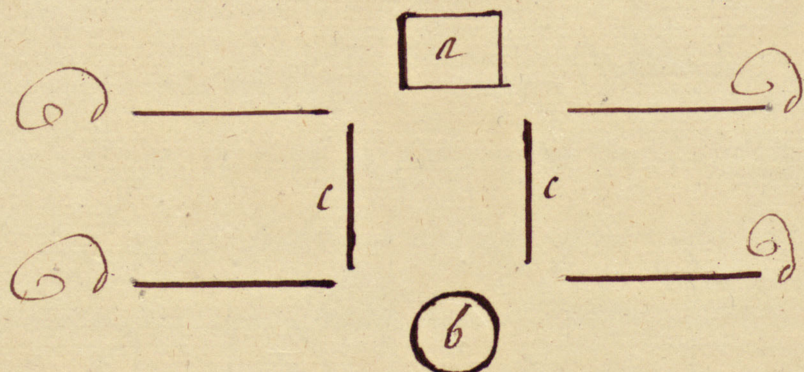
De vrouwen die het lyk volgen, het zy bloedverwante of vriendinne zyn in witte kleederen, het hair word zonder eenige vercierzelen met een kam vastgestooke.

Zo ras de Quan of doodkast in den tempel komt, waar de priesters reeds zyn versameld, word hy voor het beeld van den God neder geset, en terstond beginnen de priesters liederen te leesen, men plaast de Ifay op een tafel voor de kast, en voor dezelve banket, peeren, en bloemen, voorts de Sjoko of het kasje tot het branden van wierook.

De Oudste Zoon of naaste bloedverwant komt voor de Ifay die midde voor de doodkast staat, om te bidden en brand eenig wierook, weeder op zyn plaats koomende word

hy hier in beurtelings door alle de nabestaanden en vrienden gevolgd.

Als de Priesters omtrend een half uur met het leesen van Liederen hebben doorgebragt word door hen op klokjes en trommels geslaage, de Jamaboos blaasen op Schalmyen, de Komsoos op fluyten, als dan schaaren de priesters zig in volgender voege.

a. de Quan of doodkast
b. „ Opperpriester van den tempel
cc. „ Onderpriesters
dddd „ priesters van eenige der andere tempels.

Na dat in deeze gestalte een lied is geleese word de kist opgenoome en na het graf gebragt door de bloedverwanten en vrienden vergeseld

Zo ras het lied geleese is keeren de vrouwen, neevens de Amptgenoote en bekende van den overleedene uyt den tempel na haare huysen te rug.

De bloedverwanten bleeven aan de poort van den tempel wagten om hen daar een compliment te maaken.

Als zy vertrokken zyn spoeden de bloedverwanten zig meede na het graf waar men met de doodkast op haar komst blyft wagten, terwyl een der priesters eenige liederen leest

Na haar komst word de balie waar in het lyk is uyt de kast geligt en in het graf geset 't geen dan met aarde word opgevuld waar over men een platte steen legt die met aarde word over„dekt, voorts set men er de buytenste kast op, hy word na verloop van seeve weeke weggenoome en de Sisek of grafsteen er opgeplaast, die in deeze tyd werd gereed gemaakt.

Voor de kast set men weederzeide een kasje waar in een trate bloem van papier en hangt er een lantaarn, tussen dezelven en regt voor de kast komt de Sfay, en daar voor de Sjoko, neevens een kopje water, eenig banket, en leevendige bloemen.

Hier mede is al wat tot Nagasaki omtrent de Doso of begraving word vereischt volleedig afgehandeld.

Zoo de Overleedene de Quaso of het verbranden heeft begeerdt ~~Zal de Overleedene verbrand worden~~ geschied het op de tops van een der bergen Kasoegasira, of [illegible] Fondesi-jama, de eerste legt in het Zuid Ooste, de laaste ten Noorde van ~~Nagasaki~~ de Stad.

Men vind op ider een huisje Okoebo genaamd, 2½ ikje of 18 Rynlandse voeten 5¼ duim in het vierkant, (ider ikje is 6 voeten groote maat, houdende 10 Japanse, of 14¾ duym hollands) van boove heeft het een venster, en een poort aan de weg.

De doodkast word eerst met alle de voormelde plegtigheeden na den tempel gebragt, dog

Zo ras

Zo ras het laaste lied geleese is door koelies opgenoome en na de Okoebo gedraage, gevolgd door de bloed, verwanten en vrienden.

In het midde van dit huisje is een ruyme goot van harsteen, buyte de poort word de balie door dienaars of koelies uyt de kast geligt en op die goot geset, de Ombos (een zoort van volk iets meerder als bedelaars) stooken het vuur met brandhout aan tot het lyk verteerd is.

Ider heeft twee stokken van bamboes waar meede zy de beenderen uyt de Asch opsoeken.

Het eerste been word door twee van hen met vier stokken opgenoome, dit noemd men Aybasami of teege elkander opligten, men ziet daarom nimmer twee persoonen eenige spys tegelyk met haare eetensstokjes aanvatten, dit word voor ongelukkig gehoude.

Zy reiken dit been tusse haare stokken den Oudsten Zoon of naasten bloedverwant toe, hy staat by een aarde pot, neemt het met de regterhand aan, en legt het er in, de overige beenderen worden met de Asch door dienaars of koelies opgegaard, en in die pot gestort, men maakt dan de mond digt, en bezmeerd hem met kalk.

Terwyl het lyk word verbrand leest een priester liederen, de vrienden staan buyte de Okoebo aan den weg.

De koelies neemen voorts den pot op en draagen hem op de handen na het graf, de bloemen, de Sjoko, en buytenste kast worden meede derwaards gebragt, dog de vlaggen en lantaarns weggeworpen, of aan bedelaars gegeeven.

De Bloedverwanten en vrienden, en de priester die liederen las volgen den pot na het graf, hy word terstond er in geset en het graf met aarde gevuld, waar op men een platte steen legt, die weder met aarde bedekt, en dezelve vast en gelyk gestampt zynde, plaast men er de buytenste kast op, die na seeve weeken of 49 daagen word weggenoome, wanneer de Sisek op het graf word opgerigt.

Lieden van aansien en ryke kooplieden bouwen een wagthuys by het graf (vid: pl.   ) men vind daar een dienaar die de naamen opschreeft van ider die by het graf komt bidden, ook diend het om te beletten dat de buytenste kast en het overige in de seeve weeken gestoole werd. na verloop van welken, de Oudste zoon by ider die op den lyst van den dienaar staat een besoek van dankbetuiging gaat afleggen

Men vind veelen onder de voornaame en mindere bedeindens, die zo haar vader heede sterft, hem dezelve, of de volgende nagt begraaven, 't geen dan in stilte geschied, het lyk word terstond gereynigd, in een balie geset, en de tussenruymte met papiere sakjes waar in bladeren van de tana-siba boom volgestopt, men slaat voorts het dekzel met spykers toe, en omwind hem met strotouw, zo aansienlyke liken ons te werk gaan word de balie met vermillioen opgevuld, 't geen het lyk niet doet verrotten

Voorts set men de balie in een norimon, die door dienaars of koelies na den tempel word gedraage, de Zoon, Bloedverwanten, en vrienden van den overleedene vergesellen het lyk in haare gewoone kleederen en zonder kamisimo, de trein word met gewoone lantaarns verligt, in den tempel komende, leesen de priesters eenige liederen, de balie word dan na het graf gebragt en met aarde bedekt, en ider keerd na zyn huis te rug, by zulk een stille begraving, zonder dat men de dood in het Gouvernement bedeelde blyft men met ongeslooten deuren, en leeft als na gewoonte.

De Zoon maakt dan by een brief den Gouverneur bekend dat zyn vader zwaar siek is, zyn dienst niet langer kan waarneemen, en zyn ontslag versoekt, de Gouverneur ontbied hem, vergund het ontslag, en steld hem in de plaats van zyn vader aan, na verloop van tien of meerdere dagen geeft hy in 't Gouvernement kennis dat zyn vader is overleede, waar na men openlyk de uytvaard vierd, schoon hy de nagt na zyn dood, of op de volgende begraave werd

In Nagasaki staat het vry dadelyk na het afsterven van een der Ouders te eeten en zig te wasschen, men onthoud zig egter van vis en vlees en gebruykt alleen groentens ook mag men tot spijsbereiding vuur stooken, een der bloedverwanten of Dienaars slaapt by het lyk, of in het naaste vertrek

De Goso, Zuvin, Sisio, en Sigua, vier persoonen by de Chineesen benodigd en in het vervolg beschreeve, worden by burgerlieden niet gebruykt, men versoekt eenige bloedverwanten of boesemvrienden om het nodige te verrigten en alles te bestellen tot den uytvaard, als vlaggen, bloemen, lantaarns, de lykbalie, de buytenste kast, schraagen &c. of men draagd de beschikking van al dit een vertrouwd dienaar op, de drie laaste artiecls worden by een kuyper vervaardigd.

Terstond sorgd men voor een Kamisemo van grof graauw hennip lewaad zonder wapens, en by een doode Mofoekoe genaamd, men draagd dien vyftig dagen.

Tot de uytvaard word vereischt.

1° Een balie voor het lyk, doorgaans drie Japanse voeten hoog, aan de boovekant 2½, aan de onderkant 2 voeten in diameeter, by aansienlyken van deli dengdsaam, by geringere van dun gemeen hout, hy word Quan-Oke genaamd.

2° de buytenste kast, Quan of een langwerpig vierkant huisje van dunne witte planken, met een scheins boogsweise oploopend spits dak, op dies top aan de voor en agterkant met een halve maan, in het voorste paneel met wolken, bloemen, of andere vercierzelen uytgesneede, by gemeene is deeze kast niet van planken maar van geplakt wit papier

3° de Sisek of Grafsteen, die seeve weeken na de begraving by het wegneemen van de Quan op het graf word opgerigt.

4° een Kio-katabera
5° „ Kamisemo
zy worden op pag beschreeve

6° nieuwe handdoeken, tot afdroging van het lyk als het gewasschen is, eer men het de Kio-katabera aantrekt.

By burgerlieden besteld men twee Ifays van dun wit hout by een kuyper, zy worden met de vlaggen na den tempel gesonden, en door een priester beschreeve zynden, te ruggebragt men neemt er een van na het graf en plaast hem voor de Quan, na vyftig dagen word hy met die kast verbrand of aan beedelaars gegeeve:

De tweede blyft in het sterfhuis in het beste vertrek, men set hem banket, vrugten, theewater en andere zaaken voor, 's morgens, 's middags, en 's avonds worden hem eenige spysen voorgedisd, dog in klyne bakjes en op een klyn tafeltje, beiden Liogoe genaamd.

Ook brand men nagt en dag voor hem twee kaarssen op kandelaars, en hangd er twee brandende lantaarns by, alle die in het huys woonen, mannen en vrouwen, meesters en dienaars koomen er 's morgens en 's avonds voor bidden, de Zoon of Dogter die het tafeltje met de spysen aanbied, dat door geen dienaar mag geschieden, doet telkens een klyn gebed, dit duurd dus seeve weeken of 49 etmaalen.

Ider week op den sterfdag roept men een priester die des nagts en de volgende ogtend een uur lang voor de Ifay liederen leest, hy word telkens daar voor onthaald, en met eenig geld ter waarde van vyf of ses maanden begiftigd, dit duurd meede seeve weeken.

In de derde, vierde of vyfde week nodigd men zyne bloedverwanten en vrienden, neevens den priester van den tempel waar by het lyk begraave legt, vooraf leest men eenige liederen, daarna worden zy op spysen en Sakki onthaald, men onthoud zig egter van vleessen vis, dit gastmaal heeft den naam Frozi.

De Zoon gaat dagelyks gedurende die seeve weeken in zyn Mofoekoe na den tempel, en doet een gebed by het graf, storm of reege mag hem niet terug houden, op weg heeft hy over het hoofd een hoed van biesen als een mandje tot op de schouders hangende, hy kan er door sien dog niet worden verkend, om by ontmoeting van kennissen het groeten te myden, hy mag zo min als zyne dienaars zig in al die tyd scheeren of de nagels knippen, blyft met geslotte deuren, en onthoud zig van vlees en vis.

Als de seeve weeken zyn verloopen staat het scheeren en nagels knippen hem vry, ook legt hy dan zyne rouwkleederen af, opend den huisdeur, en geeft in het Gouvernement in zyn gewoon gewaad kennis dat de rouw ten einde is, gaat ider die den uytvaard vergeselde en by het graf kwam bidden begroeten en send hen voorts een Kawa-i of kasje met Motsi-gome of gestoofde koekjes ryst.

Na de seeve weeken heeft men twee andere Ifays gereed, zwart verlakt, en fraay verguld, aan de agterkant staat de Nengo, het jaar, de maand, en dag van het overleiden in vergulde letters dus ook aan de voorkant de doodnaam, dit noemt men Foenmen, een deeser word na den tempel gesonde en door de priesters bewaard, de tweede blyft in huis in het tempeltje dat ider Japander van den aansienlykste tot den geringste in het best vertrek heeft, waar by hy 's morgens en 's avonds zyn gebed doet, en een lamp brand, Jaarlyks op den sterfdag van ider zyner vooronderen word gedurende vyftig, ja honderd jaaren aan zyn Ifay 's morgens een tafeltje met spysen, banket, en vrugten, en ider ogtend aan den God van dit tempeltje een bakje gekookte ryst, en een met theewater voorgeset.

Honderd daagen na de dood van een der Ouders versoekt de Zoon weeder zyne bloedverwanten en boesemvrienden met voornoemden priester en onthaald hen na het leesen eeniger liederen op spysen en Sakki, men noemd dit feest ook Frozi, het word herhaald een jaar na het overleiden op den sterfdag, en voorts het derde, seevende, dertiende, vyfentwintigste, drie en dertigste, vyftigste, honderdste, en honderd

vyftigste Jaar, de sterfdag van den eersten stamvader word zelfs 20 lang een geslagt in weese blyft, duuda-nig gevierd.

Om zig van al het vorenstaande een beter denkbeeld te kunnen vormen heb ik twee rollen doen vervaardigen waar op een begrafenis word afgebeeld, en de persoonen door nommers zyn onderscheiden waar van de uytlegging hier onder volgd

De eerste rol verbeeld de uytvaard van een voornaam bedeinde na de weise der andere Sectes van Siaka in de volgende order.

N.º 1. de Kyatats, of schraugen waar op men den lykkast plaatst als hy in den tempel komt.

„ 2. „ Motoday met de Strobondel om ~~er plaats van fakkels~~ by nagt de weg te verligten hy diend alleen tot statie wyl men 's nagts lantaarns gebruykt.

Hier op volgen twee dienaars van den Overleedene, op de kamisemo van alle de Dienaars staat zyn wapen, ider heeft op zyne kleederen het wapen dat hem eige is

„ 3. „ O-bata, of groote vlag, beschreeve met den naam van Siaka, Amida, &c. of voor die de Secte Fokesjo volgen met den naam van een lied.

Twee dienaars

„ 4. „ Rengées, „ twee Trate bloemen van wit papier, deeze bloem word de zuyverste geagt, wyl hy schoon uyt de modder voortkomende niet bezmet is.

„ 5. „ Ko-bata „ vier klyne vlaggen, zy worden met oude zeedespreuken beschreeven.

Twee dienaars.

„ 6. „ Toro „ vier lantaarns, waar in men ook by dag kaarssen brand.

„ 7. Twee dienaars die den Overleedene by zyn leeve steeds vergezelden.

„ 8. Twee potten met bloemen van wit papier, de eene verbeeld de Renge of tratebloem, de andere de kikoe-no-fana of materbloem.

„ 9 De Sjoko, of reukkast waar in langs den weg wierook word gebrand, hy staat met de bloempotten seeve weeken voor de Ifay op het graf, ider die daar komt bidden steekt er een brandend reukkaarsje of Senko in.

„ 10. „ drager van de Ifay, waar toe men meest een kind neemt.

„ 11. Zyne Dienaars.

„ 12. Een Priester met zyn paternoster, hy word stilswygende verbeeld, zo de uytvaard na de leer Sjodosyu word gevierd, en men langs den weg liederen laat ~~zinge~~ ~~houd hy het boek in de hand~~, hy diend den Overleedene tot wegweiser.

„ 13. Een Jonge paap, of leerling houdende een langwerpig potje waar in de Priester eenig wierook strooid als hy in den tempel komt.

„ 14. De dienaar van den Priester met een doos waar in de gesangboeken.

Nº 15. Twee dienaars van den Overleedene
„ 16. Zyn tweede Zoon.
„ 17. De draagers
„ 18. „ Quan of doodkast.
„ 19 „ Tengay „ het Sonnescherm
„ 20. het plankje beschreeve met den naam die men aan de doodkast gaf, als vergankelyk ligt, of eenig ander Sinnebeeld.
„ 21. twee dienaars om den weg vry te houden en de honden en katten te verjaagen
„ 22. De Ato-tsoegi, zynde de Opvolger of oudste Zoon.
„ 23. Alle die witte Kamisimoos draagen zyn Bloedverwanten.
„ 24. haare dienaars.
„ 25. De Geiqua of heelmeester, zy hebben het hoofd ongeschoore.
„ 26. Boesemvrienden en goede kennissen.
„ 27. De Isja of Doctor, zy scheeren het hoofd kaal als de Priesters.
„ 28. „ Fari-Oetsi of naalde steeker, fari beteekend een naald, Oetsi slaan, wyl het in oude teiden gebruykelyk was den naald met een hamertje in te brengen, schoon dit thans met de vinger geschied blyft het oude woord in weese. - deese bewerking word in het vervolg beschreven.
„ 29. „ Aanschouwers, die met kamisimoos zyn Amptenaaren, de overige zyn burgers ~~en~~ koopleeden &c.
„ 30 „ Norimons van de vrouw, dogter, jonger suster of andere vrouwelyke nabestaande in de afgaande linie, zy die ouder in maagschap zyn als de Overleedene, vergesellen gelyk gesegd is nimmer het lyk haare draagseebels zyn gedekt met een wit kleedje, en haare dienstmaagden in een Siro moekoe of wit rouwgewaad, eeve als de vrouwen self, die ider van een dienaar zyn gevolgd.
„ 31 „ Norimons der vriendinnen van den Overleedene, zy zyn zo als haare dienstmaagden in haare gewoone kleeding, ook legt er geen wit kleedje op haare draagseebels.
Hieragter komt een meenigte volks om den uytvaard t'aanschouwen.

De Tweede Rol verbeeld de lykstaatsie van den Nagasakies Gouverneur Toetsjeja Soeroega no Kami, na de dood hernaamd Mitswoen-in Sjutakf Sizin Daykosi, overleede den 10e Goguats in het 4e Jaar der Nengo Tenmio, of den 27e Juny, en begraave den 19e der maand of den 6e July 1784, by den tempel Zuntoksi

No 1.	Twee dienaars ider met een bos gedroogd riet
" 2.	de O-bata of groote vlag } gedraagen door Opperbanjoosen of Edelleden van den Gouverneur
" 3. & 4.	vier klyne vlaggen }
" 5.	twee Lantaarns
" 6.	Een Opperwykmeester om den weg te weisen.
" 7. 8. & 9	Onderbanjoosen
" 10. & 11.	Onderlyfwagters
" 12.	twee lantaarns.
" 13. 14. 15 & 16.	Onder lyfwagters
" 17.	twee lantaarns.
" 18. 19. 20. & 21.	Opperbanjoosen
" 22.	twee lantaarns
" 23.	de tweede Secretaris
" 24.	een OpperWykmeester
" 25.	twee lantaarns.
" 26. 27 & 28.	Opperbanjoosen
" 29.	twee lantaarns.
" 30.	twee Opperlyfwagters houdende ider een reukpot
" 31.	" " " " " " kandelaar
" 32.	" " " " " " kopje theewater
" 33.	het kasje tot het branden van Kalambak.
" 34.	Onderpriesters.
" 35.	Opperlyfwagter met de Tjay
" 36.	twee lantaarns.
" 37.	De Opperpriester van den tempel Zuntoksi
" 38.	een trakebloem van wit papier
" 39.	twee fassambakoos of reiskoffertjes met wit lijwaad overtrokken
" 40.	twee lantaarns.

No. 41. & 42. Onderlyfswingters.

" 43. De Lykkast gedrange door de Norimons dragers van den Overleedene, alleen het wit gekleed.

" 44. Onderlyfswingters

" 45. De piek
" 46. " wandelstok
" 47. " pajon met een lange stok
" 48. een Fassambak

} dit behoorde tot de trein van den Gouverneur by zyn leeve.

" 49. & 50. twee paardeknegts

" 51. het paard van den Gouverneur, de Zadel, Staart, en toom met wit Lewaad overtrokke.

" 52. de houwer met een lange steel

" 53. twee Opsigters van den trein

" 54. De lyfarts van den Gouverneur

" 55. Zyne dienaars

" 56. zyn muylendrager

" 57 de Burgermeesters, Pankados, Hollandse en Chineese Opper en Ondertolken, Geldkamerbedienden, Wykmeesters, Doctors, Chirurgyns, Naaldesteekers, voornaamste inwoonders en koopluiden, buyten welken de toevloed van groot en klyn algemeen was, wyl de Gouverneur om zyne goede hoedanigheeden van een ider werd bemind.

" 58. De Eerste Secretaris, die den trein sluyt.

" 59. Zyne dienaars

" 60. zyn pajon met de lange stok

" 61. " piek

" 62. " muylendrager

" 63. " fassambak

" 64. " paard.

" 65. De Sisek of Graf~~tombe~~steen lang 12 ½ voeten Japans.

" 66. & 67. twee steene lantaarns

" 68. De Sjoko tot het branden van wierook

" 69. & 70. twee bloempotten

" 71. een steen tafeltje, dienende tot het doen van Offerhanden.

Men vind hier geene Norimons van vrouwen, wyl een Gouverneur by vertrek na Nagasaki verpligt is zyn vrouw en huysgesin in Jedo te laaten, ook moogen geene vrouwe binne

het Gouvernement zyn, by hen(de) der verkiesende eenige Jongelingen, een gebruyk van den Sjogoen tot den geringste algemeen, meenigmaalen zag ik er die in feinheid van trekken, aanvalligheid, houding, en keurige smaak van kapzel en kleeding de schoonste vrouwen evenaarden, in ~~alle~~ veele voornaame steeden vind men openbaare huysen zo voor Jongelingen, als meisjes, hoewel nu de vrouwe uyt het Gouvernement als verbanne zyn, weeten sommige der aanzienlykste bedienden middel om bynagt over de muur te koomen, en zig in de hoerhuysen te vermaaken, dog draagen sorg wel verkleed te zyn, en niet verkend te worden.

Het voorenstaande zal voldoende zyn om een denkbeeld te geeven op welke wyse men te Nagasaki over het algemeen in het begraaven te werk gaat, andere die daar in zig meer na de gebruyken der Chineesen willen rigten, dienen het werk waar van in het hoofd deezer is gewag gemaakt ten voorschrift, welks vertaaling hier onder volgd.

Eerste Deel.

Begrafenis of Lykpligten

Eerste Hoofdstuk

Als een der Ouders, Vader of Moeder door een zwaare siekte word aangetast, alle hoop op herstelling is verdweene, en zyn einde naderd, verwisseld men zyne bevuylde kleederen met schoonen, mannen worden door mannen, vrouwe door vrouwen bediend, daar na hoord men zyn laatste wil, of schreyft dien op, alles word ten huyse van den sterrenden met de grootste stilte verrigt. Zo ras hy den geest geeft beweenen alle bloedverwanten met een treurig gebaar zyn dood; het lyk word na een andere plaats gebragt, en met een kleed bedekt (a) zyn de het hoofd na het Noorde dog het aangesigt na het Weste gekeerd, rondsom set men schutzels (b) en legt een stuk dun stof op het gesigt, dit diend om weeder te kunnen adem haalen, en te herleeven.

De Zoon of Sosu die in zyn vaders plaats optreed (in het Chinees Mozu zo veel als Opvolger genaamd) moet neevens zyn vrouw, kinderen, broeders en susters in gelaat en kleeding zyne droefheid toonen, doorgaands bind men het hair niet op, dog doet men dit, gebruykt men daar toe koord van henni, en knoopt het maar los te zamen, men mag zig niet wasschen, of in drie dagen eenige spysen nuttigen, is men daar toe genoodsaakt word men door zyne vrienden of bekenden met rystwater, of dungekookte ryst versorgd, zy

(a) dit kleed is een gewoone kabaay, dog het lyk word daar meede verkeerd gedekt, de onderste rand komt op het hoofd, de mouwen leggen aan de voeten

(b) dit geschied tegen katten, men wil dat als een kat over het lyk springt, de doode weeder opstaat, slaat men hem dan met een beesem valt hy weeder neer, dog niet als dit met iets anders geschied, men mag daarom nimant met een beesem slaan.

moeten hier voor sorgen, wyl Confusius in het boek Reiki segt dat ten huyse van den over-
leedene in geene drie daagen vuur mag worden ontstooke, is het benodigt word het elders aange-
maakt en na het sterfhuys gebragt, des nagts legt de Sosu zig met de verdere Bloedverwante
digt by het lyk op matten ter rust

Tweede Hoofdstuk

Terstond zyn vier persoonen benodigd tot besondere diensten, als

1° tot besorging van den uytvaart verkiest men een bekwaam man uyt zyne bloedverwanten
of goede vrienden, in het Chinees genaamd Goso.

2° de Zuvin, deeze ontfangt hen die de rouw koomen beklagen, komt een persoon van
aansien waarschouwd hy den Sosu, die zo de besoeker een zyner vrienden is hem te gemoed
gaat, anders doet het de Zuvin, dog zonder te spreeken hem alleen met een beleefde buyging
begroetende, by vertrek word hy niet door den Sosu, maar door den Zuvin uytgeleid.

3° de Sisio, hy schryft in een boek op al wat tot de uytvaart is benodigd, en de geschenken
door de vrienden gesonden.

4° de Sigua, hy maakt een lyst van de goude en silvere munten, kopere pitjes, en
de ryst die by de uytvaart moeten dienen.

Men verkiest daar toe vier sorgvuldige en voorsigtige lieden, had de Sosu deeze vier vrien-
dens niet, wierd hy door de meenigvuldige beesigheeden in zyne zeedelyke overdenkingen gestoord,
zo hy door groote droefheid daar toe zelf niemant aanstelde, moeten zyne vrienden met elkander
te raade gaan, en ider zig na zyne bekwaamheid vrywillig met een dier diensten belasten.

Derde Hoofdstuk

Dit behelst al wat dienen moet ter besorging van den uytvaart, en het offeren ter eere
zyner gestorvene Ouders, neevens den toestel en de werktuygen daar by benodigd. als

1° de doodkist, in het Chinees en Japans Quan genaamd, en in het volgende hoofdstuk beschreeve.

2° de Sindu, een gedenkteeke van hart hout, zynde een bord met de naam van den
overleedene beschreeve dat tot een eerbewys voor hem strekt, dit word door de
Chineesen en Japanders tot een aandenke haarer overleedene Bloedverwante
in haare huysen opgerigt, in Japan noemt men het gewoonlyk Ifay,
dies beschreiving volgt in het tyde hoofdstuk

3e de Sisek, een gedenksteen die op het graf in de aarde word opgerigt
ziede 6e Hoofdstuk

4e „ Kosode, zynde boove en onderkleederen, neevens een boove en onderband. Woewa Obi, en Sita Obi genaamd

5e „ Kamisimo, of een geheel compliment-gewaad, kami, beteekend boove, simo: onder; de mantel die zonder mouwen is noemen de Japanders Kataginoe, den broek bakama.

6e „ Tabies, een zoort van linne sokken of schoenen met dikke catoene zoolen.

7e „ Jukata, een dunne linne kabaay, als men gewassen heeft trekt men hem aan om zig te droogen, van deezen zyn er twee neevens twee handdoeken.

8e „ Vekboken, een kleedje van zeide stof om het aangesigt van den overleedene te bedekken, zynde een voet en twee duymen in het vierkant, van dubbelde zeide stof met kapok gevuld, en aan de vier hoekken met bandjes om het agter het hoofd toe te knoopen, de Chineesen neemen hier toe zwart stof met een roode voering, de Japanders alleen witte zeide.

9e „ Aksukin, een smalle dubbelde zeide lap met kapok gevuld ter lengte van een voet en twee duymen, op de vier hoekken met bandjes, men heeft er twee, zy dienen om de handen van den overleedene in te winden, en zyn meede van witte zeide.

10e Zuuzi, of gesuyverde kapok, om de ooren op te vullen.

11e Mokjokgoe, of het gereedschap tot wassen van het lyk, als waterbakken, balies &c.

12e Tatami of vloermatten.

13e Makoe „ Schanskleederen van witte hennip.

14 de Tankin, een stuk stof van hennip, vyf of des baanen breed en omtrend tien voeten lang, het diend tot een spry voor den overleedene, en word in het vervolg nader beschreeve.

15. de Menkin, omtrend aan de Fankin gelyk, zynde een dubbelde deeke met kapok gevuld, van zeide of van leinwaad.

16. Fanboets, onder dit woord zyn drie zaaken begreepen, als kalk, zand, en roode aarde, gesift en ondereen gemengd zynde word het met water en Sakki bevogtigd, by drie honderd gantings kalk voegd men honderd gantings zand, en honderd roode aarde, de doodkist word zo hier meede als met fyne houts-kool omtrend twee vingers dik beplysterd, gelyk dit in het vervolg voorkomt.

17 Fanmats. of fyne houtskool om het graf rondsom den doodkist op te vullen.

18 Dzinko, of aguilhout, tot wierook

19 de Kigoe en Kawalake, het eerste is een eetensbord of tafeltje van onvernist of onverlakt wit hout; het laaste, een onverglaasd aarde ~~xxxxx~~ Sakki bakje, dit is het eetenstuyg voor den Overleedene, men moet na zyn dood zo spoedig niet van gedrag met hem veranderen maar hem dagelyks eens een bakje met zulke Spysen ~~da~~ als hy in zyn leeve gebruykte voor-dienen, zo als dit in het Chineese boek der Zeedekun-de word geleerd.

20. de Bosia, een plat bakje met zand gevuld, waar op een bosje stroo legt by den Japanders Kaya genaamd, dit word met Sakki of met eenige andere drank besprengd, en diend tot een dankoffer aan den Overleedene.

21. „ Stoeye, een wandelstok van bamboes voor den Sosu, het dikste gedeelte blyft het onderste, het dunste houd hy in de hand, Zom-tyds is deeze stok van het hout van de Kiri boom.

De Goso en Sigua moeten vooraf al het boovestaande tot den uitvaart in gereedheid brengen.

Vierde Hoofdstuk

De Quan of Doodkist word gemaakt van geschaafde Faxishoute deelen, ider ter dikte van een voet en twee duymen, aan de vier hoeken en verdere voegen met dikke pennen van hart hout, niet met spykers t'zaamgehegt, de kist is na de grootte van het lyk, de lengte namelyk dat de beenen regt kunnen werden uytgestrekt, de breedte word na die der Schouders afgemeete; de diepte, dat hy op de rug leggende niet gedrukt word, het boveeinde is hooger en breeder, na de voeten loopt hy allenks smalder en lager toe, men zorgd dat hy niet te wyd is, en ook niet te naauw, wyl men er dan de Kosode, Tankin en Menkin niet kon inpakken, dus men hier in met voorsigtigheid en overleg moet te werk gaan, het dekzel word meede met houte pennen geslooten, ysere spykers zouden door de roest het hout ligt doen verrotten: de bodem is rondsom met ysere ringen beslagen waar door men hennipe touwen steekt, om met de kist na vereisch te kunnen omgaan, in het overdekzel of bedekzel word doorgaands ~~het~~ gewoon gebruyk gevolgd.

Daar het maakzel deezer kist veel verschild met die men doorgaands in dit Ryk gebruykt, en men hem daarom afkeurende, die der Chineesen niet wil doen vervaardigen, dan bediend men zig na de Japanse weise van een ronde balie, of van een hooge vierkante kast waar in de doode op zyne knien kan zitten, zomtyds maakt men dien kast eenigsints langwerpig, om hem half leggender weise agterover te doen leunen: wilde men nu zulk een kast by het afsterven zyner Ouders van ongedrooge groen hout doen maaken, kon hy zo spoedig niet verlakt worden, men zorgd daarom in stilte als zyne Ouders tot jaaren koomen dat zulk een kast gereed is om by tyds te kunnen werden verlakt: In vroegere tyden had men voorbeelden, dat de Ouders meer dan sestig jaaren hebben geleeft na dat de kast en verdere toestel vaardig was, egter moet al wat tot den uytvaart word vereischt, voor af heimelyk worden ingekogt en besorgd, 't geen hen tot een les diend.

Zints oude tyden maakt men om dien kast nog een anderen van dunne planken, twee duymen breeder, en zeeve a agt duymen hooger, die

een

deksel dog geen bodem heeft, in het Chinees Quaykak genaamd, zo veel als afschutzel be„
„teekenende, en dienende om de Sanboets vast te sluiten, gelyk dit in het Tiende Hoofdstuk
nader voorkomt; van de Sanboets is reeds in het voorige gewag gemaakt.

Sommige bedienen zig van dubbelde doodkisten, de ruymte tussen den binnenste en buytenste
met gesmolte harst uyt den denneboom opvullenden, de buytenste kist word Quak genaamt;
de Ouden zeiden dat hy onnodig was, dog men kon den anderen dan met geen harst omgieten,
daar de Sanboets echter na lange jaaren in de aarde te hebben geleege als in steen veranderd,
behoeft men geen harst van den denneboom, en kan dus den buytensten kist meede missen: ver„
„moogende lieden kunnen van dien kast en harst gebruyk maaken, dog arme lieden kunnen
het wel daar buyten stellen.

Vyfde Hoofdstuk

De Sinsu of Tsjay was reeds by de Ouden in gebruyk, uyt eene bloote beschrey„
„ving kan men ~~xx~~ niet wel een volmaakt begrip krygen van de weise waar op hy word gemaakt,
men diend dit zelf te zien, te Miyako zyn kooplieden die hem in voorraad ter verkoop doen
aanmaken, voor hen die verre van de Hoofdstad woonen en hem willen doen vervaardigen
diend de volgende beschreiving.

De hoogte is 1 voet en 2 duymen, de breedte 3 duymen, en de dikte 1/5 duym, na
de Chineese maat in het Japans Zunsiak, aan de boovekant word hy van weederzeide allenks
smalder en loopt boogsweise toe; een duym laager als waar de boog begind word hy ter diepte
van 4/10 duym eenigsints schuyns opwaards ingesaagt, de Chineese noemen dit Han, de
Japanders Otogay of kinnebakke, zo diep nu als deeze kerf is word de Tsjay tot onder
toe regt door gesaagd, en dus in twee stukken verdeeld, het eene met de rand van boove is
4/5, het uytgesaagde 2/5 duym dik; dit laatste diend tot de voorkant en word van buyte
met witloot bestreeke: In het dikste of agterste stuk maakt men een gootje breed 1, ~~xx~~ diep
2/5 duym, en lang na maate van het getal der letters waar meede het moet werden beschreeve,
welk gootje de Chineese Kantjn noemen, beteekenende, in het midde uytgehold: Aan weederzeide
van het agterste stuk word op de helft der breedte, of op 2/5 duym, een rond gaatje gemaakt,
zo tot een lugtgat dienende, als om de ziel van den Overleedene in te laaten, waar na
deeze beide stukken weeder in elkander gevoegd en dus in een voetstuk worden gestooken
dat 4 duymen in het vierkant, en 1 1/5 duym hoog is, wordende na de maat van de Tsjay
tot op de helft uytgehold, dit voetstuk noemen de Chineesen Foe, zy neemen daar toe het
hout van de kastanjeboom, als men dit niet heeft, kan men van ander hout gebruyk maaken.

Behalve de Ifay vervaardigd men een dubbelde kast ~~[illegible]~~ tot zyn bergplaats, de binnenste word in het Chinees Zakay, de buytenste Tok genaamd, omtrend het maakzel moet men een Zeedekundige raadplegen, en de boeken die daar over handelen zorgvuldig naslaan, waar in de afteekeningen te vinden zyn van al wat daar toe betrekking heeft.

Wyl nu in het Schryven der letters van den naam des Overleedene op de Foenmen, in de Kantzu of het göotje, en op de Ifay een groot onderscheid is, moet men daar in wel bedreeve zyn; Als de Lykstaatsie uyt het huys gaat, neemt een der voornaamste bloedverwanten de Ifay met zig na het graf, hy word beschreeve onder het begraaven, men neemt hem daar toe uyt de Tok en set hem op een tafel, men bedient zig van een fraay Schreiver, zuyver water, een nieuw penceel, en versch gemaakte inkt.

Na dat hy beschreeve is kniel de Posu voor hem needer en het hoofd drie keeren op de grond buygende terwyl hy een stukje Aguil of ander welruekend hout in een reukpotje brand, versocht hy binne's monds den Ziel des Overleedene om in de Ifay te willen overgaan, waar na hy weeder in de Kast geborge en meede na huys genoome word, Zomtyds is men gewoon hem reeds vooraf aan het huys te doen beschryven en dus met zig na het graf te neemen, dit word welvoeglyker geoordeeld.

Sesde Hoofdstuk

De Sisek of grafsteen moet 3 a 4 duymen dik en langwerpig zyn, de grootte moet eevenreedig zyn aan het opschrift, men neemt er twee wel gepolyst en aan elkander gelyk, aan de binnekanten word de naam en voornaam van den overleedene, zyn geboorteland, dorp, en plaatsnaam, en wat verders nodig is naauwkeurig uytgekapt, vervolgens worden zy teege elkander gevoegd en met twee ysere banden of heepels sterk t'zaamgedreeven.

Als het lyk begraave is, rigt men den Sisek op het graf, omtrend drie voeten in de aarde, en stampt hem rondsom vast met gruys van gebakke steen of pannen, vooraf versoekt men een Zeedekundige de letters te schryven; zulk een steen op het graf geplaatst en waar in de leevensbeschryving van een doode is gegraveert word in het Chinees en Japans Si genaamd.

Men mag de Sisek niet agter weege laaten, zo hy niet gereed was moet hy in 't vervolg op het graf geplaatst, dit word ook beeter geoordeeld: Daar alle weereldse Zaaken zeer wisselvallig zyn, waar door het gebeuren kon dat een begraafsplaats, na een lang verloop van tyd verwoest, weeder ontdekt wierd by het bouwen van een Stad of Kasteel, dan wel by het

graaven van een gragt, tyver, of waterput, zou men uyt het geen op de Sisek gegraveert staat verstond kunnen ontdekken of hy van hetzelve geslagt, van denzelve tak en van dezelve plaats was in welk geval men de kist weeder elders met eere zal begraaven en de Sisek na behoore op het graf oprigten: uyt deeze voorsorg kan men de groote liefde en eerbied der Ouden, voor haare overleedene Ouders en Bloedver-wanten afmeeten.

Zeevende Hoofdstuk

Zo de Overleedene in de morgenstond de geest gaf word het lyk in de avond gewassen en gereinigd, stierf hy in de avondstond steld men het tot den volgenden ogtend uyt, het water daar toe benodigd word niet op ~~xxx~~ de gewoone vuurhaart gekookt, men soekt een zuivere, reine, en onbesmette plaats op het Erf uyt, en maakt daar een nieuwen; het wassen geschied in de zaal, door den getrouwsten die-naar en van wien de Overleedene het meeste werk maakte, om het lyk is een schanskleed gespanne, eerst wast hy het boove en dan het onderlyf, ieder gedeeltje afson-derlyk met een der handdoeken afwryvende en met een der ~~xxx~~ Sukataas of waskabayen afdroogende, de Sosii sit met zyn vrouw en kinderen buyten het schanskleed te weenen

Zo men na de Leer der Sintos te werk gaat word al het gereedschap dat de Overleedene tot het in order brengen van zyn hair gebruykte, sorgvuldig schoon gemaakt, waarmeede hy dan als na gewoonte word gekapt, men knipt hem vervolgens de nagels aan handen en voeten, de kleedere die hy by zyn gesontheid en in zyn siekte droeg worden met het beddekleed geborgen, daarna brengt men een mat op de wasplaats die met de Tankin word overdekt, waar op het lyk gelegt word na dat het gereynigd is, men trekt het dan na het jaarsaisoen twee of drie ~~kabayen xxx~~ Kosodeesaan, in de Zomer neemt men alleen een Katabera of dunne kabay van hennip zo als men in de heete tyd draagd, voorts de Sita-Obi of schaamband, de Woewa-Obi of boovegordel, beneevens de Zuuzi, Vekbokin, Aksuken, Tapies, Vakama en Katagiene, van welken de uytlegging in het derde Hoofdstuk voorkomt

By de dood van een vrouw, word zy in haar beste gewaad uytgedoscht, dog de kleederen zo van man als vrouw worden over elkander toegeslagen met de linkerzeide onder, en de regterzeide boven, het teegengestelde van wat men in leeve doet, ook worden de gordels en bandjes niet toegestrikt, maar met twee op elkander leggende knoopen digt gehaald,

't geen beduidt dat zy niet weder geopend worden, vervolgens slaat men de
Fanken van beide zeiden meede verkeert over het lyk toe, 't geen dan op de
mat in het midde der zaal gebragt en met het hoofd na het Zuiden gelleerd
word; hier diend men het een eetensbord met spysen voor terwyl men het
met een treurig gebaar beweend; men draagd zorg geen eetensgereedschap van den
Overleedene te gebruyken dat verguld, verzilverd, verlakt, of op eenige weise ver,
„cierd is.

Agtste Hoofdstuk

Omtrend het kisten gaat men in volgender voege te werk.

Het lyk met de rug op de Fanken leggende worden de armen, beenen, en
verdere deelen met de Kosode ~~en Fanken~~ zodanig omwonden en toegestopt
dat alles gelyk en effe is, de beide zeiden der Fanken worden er om heen geslagen
zo als na het boovevermelde by dooden gebruykelyk is, het bovenste en onderste
gedeelte vouwd men op de buyk te zamen, voorts scheurt men een stuk hennip
stof dat een baan of voet breed is in drie strooken, van welken men windsels maakt
waar meede de Fanken op vyf plaatsen om het lyk word digtgebonde.

Vervolgens brengt men de kist, waar in de Menken word uytgespreid
die door zyn breedte aan weederzeide over de randen neederhangt, Alle
die in het kisten behulpsaam zyn moeten voor af haare handen sorgvuldig
wassen, waar na zy het lyk er in eene behoorlyke rigting in leggen, en de
tussenruymte rondsomme met Kosode of kleederen vol stoppen

Zo men den Overleedene na de weise van Siaka het hair afschoor
steekt men het met de afknipzels der nagels aan de vier hoeken in de kist
en vouwd dan de Menken toe, eerst aan het voeteinde, dan aan het hoofd,
voorts aan de linker en daar na aan de regterzeide, waar door het lyk dus
gands word ingeslode, ~~xxx~~ men pakt er vervolgens nog verscheide kleederen op
't geen men welvoeglyk oordeeld.

Deeze kleederen tot het opvullen van den doodkist worden door de Bloed,
„verwanten vereerd, zommige zyn met dikke, andere met dunne kapok gevuld,

men.

men geeft ook enkelde en dubbelde kleederen zonder kapok, ider na by het goedvind.

By gemeene lieden die maar weinige kleederen hebben neemt men verders zyde stoffen, lewaad en kapok; by armen, eerst het beste gewaad door hen in leeve gedrage, wyl dit niet toereykt stopt men de kist voorts met hennype stoffen en papier vol.

Als by gelyk gepakt is word het dekzel digtgenaakt, waar na men het lyk onder een treurig misbaar en geween een offerhande van Sakki, theewater en zuykerbanket voorset.

Alvorens het lyk te kisten laat men twee etmaalen verloopen. Siba Onko, een geleerd Chinees Schryver, wil, dat men daar meede drie dagen moet wagten, wyl het in die tyd geen adem haalende niet zal herleeven, dit word thans ook nagevolgd, het gebeurd zelde dat de gestorvene weeder bykomt, men is egter heede gewoon zyne Ouders nog een tyd lang aan te spreeken aleer hen te kisten, zo men dit deed voor dat het lighaam zyne natuurlyke warmte had verloore, zou men het voor een ongehoorsame en liefdeloose daad houden.

Negende Hoofdstuk

Eer de lykstatie uyt het sterfhuys vertrekt komt de Sosii by de kist, en geeft binnes monds spreekende den Overleedene met een treurig gebaar kennis dat men gereed is hem na het graf te dragen, als dan brengt men den kist by de Ihays der zyner voorouderen, hier neemt men afscheid van den overleedene, en set de kist vervolgens in het midde eener zaal op een mat, waar de Bloedverwanten en andere bekenden zig versamelen, in welker byzyn men hem na buyten draagd.

De Sosii zyne rouwkleederen aangetrokke, en de Stoeye of wandelstok in de hand genoome hebbende, gaat met zyne jongere broeders te voet aan de linker zeide van de kist, dog keeren als de uytvaart verrigt is in Norimons of Kagoos terug, de Bloedverwanten volgen agter de kist, na hen koomen de goede bekenden van den Overleedene die somtyds ook voor af na het graf gaan om de lykstatie daar in te wagten 't geen beter word geoordeeld, de Moeder en vrouw van den Sosii zo als de verdere vrouwen gaan aan de regter zeide van de kist; aansienlyke vrouwen

volgen agter de mans in Norimons of Kagoos, dit geschied ook by mindere zo eenig ongemak haar het gaan belet, dog haare dienstmaagden volgen in haar plaats te voet, alle die de uytvaart vergesellen hebben een treurig gelaat, en droevige houding.

Tiende Hoofdstuk

Wil men het lyk op een berg, of in een bosch of boomgaard begraaven, kiest men daar toe een goede en bekwaame grond, dog kan men niet terstond een plaats na zyn genoege vinden. begraaft men het zo lang op een Kerkhof, van waar men het daar na in een beter graf overbrengt; zo men van den beginne af voorneemens is het op een Kerkhof te begraaven word het naderhand niet weeder na elders vervoerd; uyt vreese voor verslindend gedierte moet men het graf niet diep in het geberghte maaken.

Na dat men nu een bekwaame plaats heeft uytgekoose, wascht en reinigd een der Bloedverwanten zig zeer sorgvuldig, trekt een schoon kleed aan en gaat derwaards, aan de regterzeide deezer plaats offerd hy eenige spysen, brand aangenaam reukwerk in een potje, en maakt in een eerbiedig gebed den Aardgod Dozin zyn voorneeme bekend om aldaar een graf te graaven, met versoek het een lange reeks van jaaren tege alle ongevallen te beschermen.

Een begin maakende graaft hy terstond een vierkant van twee ~~Ikiez~~ voeten diep (~~[illegible] voeten en twee~~ negen ~~duymen Rynlands~~) voorts een tweede vierkant een voet klynder in diameter en mede twee voeten diep, daar na een derde nog een voet klynder en ook twee voeten diep, dus het eerste vierkant allenkens klynder wordende ses voeten diep is en drie trappen heeft ider twee voeten hoog, het vierde of laatste vierkant word drie duymen breeder en agt a negen duymen dieper gemaakt als de hoogte van de Quay-kak; men kan de aarde dus gemakkelyk uytgraaven en zig van de drie trappen bedienen tot het plaatsen van de doodkist, en het gebruyk van de Fanmats en Sanboets.

Zo de grond wateragtig is graaft men niet te diep, men legt van op den bodem van het graf een laag Fanmats ter dikte van drie duymen, hier op komt de Quaykak te staan ~~[illegible] borden~~ die van ondere twee duymen dik met Sanboets moet belegt, die met water en Sake bevogtigd en met een stok ~~xxxxx~~ is vastgestampt en met dunne plankjes word bedekt, terwyl men de ruymte van drie duymen tussen deeze kist en de randen

van het graf met Sanmats opvuld en met een stok wel vast stampt, het graf word op voorsegde weise vervaardigd.

Als het dus in order is gebragt en de Quaykak er na behoore in staat, word de Quan daar in geset, en de ruymte tussen die twee kisten rondsomme met Sanboeks opgevuld en vastgestampt, dit doet men meede op het dekzel van den Quan, en spykert voorts het dekzel van den Quaykak digt, 't geen men ter dikte van vyf a ses duymen met Sanmats bedekt; waar over aarde komt twee voeten hoog, op deeze aarde rigt men den Sisek of grafsteen op, rondsom welke het graf met aarde word gevuld en effe gemaakt, dus hy omtrend drie voeten in den grond staat, de Quan word met de kant waar het hoofd is na het Noorde geplaast en met de voeten na het Zuiden 't geen de voorkant van het graf is, zo de smalte van de plaats dit niet toeliet, is men niet zo strict aan die twee streeken gebonde.

Elfde Hoofdstuk

Dit bevat eene beschryving van de Offerhanden voor den Overleedene.

Zo ras de Sosu en Bloedverwanten van het graf aan het Sterfhuys koomen wassen en reinigen zy het gandse lighaam; vervolgens plaatst men de Sjay in de zaal op een tafeltje, agend de Tok of buytenste kast, en set voor dezelve een eetensbordje met eenige spysen. De Chineesen noemen deezen Offerdienst Goesay, onderwyl leest een der aanweesenden een vuurig gebed aan den Overleedene op, hy sit daar toe aan de regterhand van den Sosu, 't geen by treurige en ongelukkige Offerhanden gebruykelyk is, by gelukkige en vroolyke sit hy aan de linkerhand.

De begrafenis voor de middag afloopende, word de Goesay na de middag gevierd, geschied die na de middag, houd men hem in den avond, dog heeft het begraaven by nagt plaats, als dan de volgende ogtend, de Chineese noemen dit Siogoe of eerste Offer, de volgende dag set men de Sjay andermaal spysen voor, dit heeft den naam van Sjygoe of tweede Offer, des andren daags geschied het nogmaals en word Sangoe of derde Offer genaamd, welke drie offerhanden onder het woord Goesay zyn begreepen.

Vervolgens diend men de Sjay gedurende vyftig daagen 's morgens en 's avonds eenige spysen op een eetensbordje voor, en by nagt een potje waar in eenig wierook brand,

beneevens theewater en Zuykerbanket, de spysen worden egter met minder omslag bereid als die tot de Goesay dienden, alleen bereid men betere spysen op den eersten dag van ider maand, het morgenoffer moet dan tot den avond, en het avond offer tot den morgen blyven staan, Zomers neemt men het spoediger weg, wyl de spysen spoediger bederven als in de koude tyd, dog zuykergebak en wat geen spoedig bederf onderheevig is laat men langer staan als gekookte spysen.

Na dat men op deeze weise vyftig dagen lang te werk geng houd men nogmaals een groote Offerhande, in het Chinees en Japans Zukok-no-Matsoeri, dog te Nagasaki voorgaands Tska-nitje genaamd, beteekenende zo veel als de viering van den honderdsten dag, het is van een oud Chinees gebruyk afkomstig, die gewoon waaren het lyk omtrend drie maanden of honderd dagen in huys te houden na verloop waar van zy dit feest vierden, en het dan na het graf bragten, men houd daarom deezen Offerdienst op den honderdsten dag na het afsterven zyner Ouders, en gaat daar by op dezelve weise als by de Goesay te werk, dog hy die het gebed voorleest zit dan aan de linkerhand van den Sosu, het word als de eerste der gelukkige Offerhanden beschouwd, wyl er honderd dagen na het ongelukkig overleiden zyner Ouders zyn verloopen.

Twaalfde Hoofdstuk

Wil men een Grafsteen na de weise der Chineesen oprigten, maakt men een langwerpig heuveltje van aarde, in Japan Tsoeka genaamd, de voorkant na het Zuide is na de Chineese maat Zunsiak omtrend vier voeten hoog, na de tegenwoordige Japanse maat 2 voeten en 5½ duym ruym, het loopt van het Zuide na het Noorde allenks laager en smalder toe, en is in het Noorde waar het eindigt aan de boovekant het smalst, dog aan de onderkant breeder, ider kan het zo breed maaken als hy goedvind en gebruykelyk is, de onderste breedte diend om het afbreeken en uytwyken te verhoeden, de smalte van boove om de menschen te beletten er op te loopen, Aan de Zuid of voorkant word in het midde de Grafsteen opgerigt, hy is 4 voeten hoog, 1 voet breed, en ⅔ voet dik, loopende van boove aan de kanten spits toe.

Op de voorkant deezer Grafsteen worden de naam en lotgevallen van den overleedene uytgehouwen, zo die veele zyn, en een groot getal letters vorderen

be-

begind men van de linkerzeide af, agter den steen om, tot aan de regterzeide, ook maakt men voor dien steen een voetstuk, en rondom den heuvel een hekwerk van hart hout waar van ider lat puntig toeloopt, en aan de boove en onderkant met twee dundere latten is doorschoote om het afrukken te beletten, aan de voorzeide komt een poortje tot een ingang.

Dusdanig word het graf na de weise der Chineesen vervaardigd, wil men dit niet navolgen gaat men na het Japans gebruik te werk.

Dertiende Hoofdstuk

By overleiden van een zyner Ouders, eet men drie jaaren lang eenerly zoort van spysen, als moeskruyden en thuynvrugten, dog geen gevogelte, gedierte, visch of vleesch of iets dat leeve ontfing, zyn hart en lighaam daar door zuyver en ryn houdende terwyl men in zyne leevensweise zeer bedugtsaam is; van het ogenblik af dat de rouw begind mag men zo als in 't eerste Hoofdstuk voorkomt, in de drie eerste dagen na de dood zyner Ouders niets eeten, de vierde dag neemt men een weinig rystwater of ligtgekookte ryst, en laat van nu af aan 's morgens en 's avonds voor ider persoon maar een hand vol ryst kooken, als tot stilling van den honger voldoende geoordeeld, er een weinig zout by doende. Na verloop van vyftig dagen mag men gewoone hartgekookte ryst eeten.

Voorheen at men in China negentig dagen lang weeke ryst; thans gaat men na de Japanse weise te werk, en eet zelf binne de vyftig dagen gewoone hartgekookte ryst met soup en andere groentens, wyl men, na dat zy om zyn, zomtyds verpligt is na verre plaatsen te rysen, of zig in het loopen te spoeden waar toe men by het enkeld gebruyk van weeke ryst, te swak zou zyn, schoon men er nu soep en groentens by neemt mag men geene andere spyze nuttigen, en ook niet meer eeten dan om den honger te stillen, zo men dorst heeft drinkt men van oude teeden af zo veel theewater als men wil. Na verloop van twaalf maanden staat het gebruyk van andere spysen vry, dog men moet zig drie jaaren van visch, vlees, en sake onthouden.

Alleen worden hier van uytgesloten sieken, en die boove de vyftig jaaren oud zyn, ook swakke, kragteloose, en aan sleepende siektens sukkelenden, zy moogen vlees, visch, en sake nuttigen, mits dit nalatenden zo ras zy hersteld zyn, menschen van een swak gestel geeft men het nat van gedroogde visch of vogels, dog hoogbejaarde en sieken zyn hier van uytgesonderd.

Het voorstaande toond aan hoe de rouw by de Chineesen word in agt genomen, by de Japanders is ze op byzrig dagen bepaald, welke tyd men met geslote deuren in huys blyft, zonder zig te scheeren

Veertiende Hoofdstuk

Als de Sosu zig by het overleiden zyner Ouders in een ander Landschap bevind, en hem dit door een der Bloedverwanten met een brief of boode word bekend gemaakt, beweend hy hem, en ondervraagd den boden na de oorzaak van zyn dood, hoe men met hem handelde, welke genees of heelmeester hem bediende &c voorts keert hy na huys te rug zonder eenige uyterlykheid in zyn omslag of kleeding, hy ryst spoedig voort dog met by nagt om alle gevaar en onraad t'ontgaan, ook laat hy zig op weg door geene ontmoetingen ophouden, zo nu die reis het zy te land of te water vyf, ses, of meerdere dagen duurd, mag hy gelyk gezegt is in de drie eerste dagen geene spysen nuttigen.

Zo hy na de begrafenis te rug komt moet hy na een oud Chinees gebruyk zig terstond na het graf begeeven, thans is men gewoon eerst na huys te gaan, waar men met zyne maagschap in de gewoone verblyfplaats of kamer neederzitten den overleedene met een treurig gebaar beweend, vervolgens gaat men na het graf, dit word beter geoordeeld.

De Sosu egter in den dienst van zyn Meester afweesig en daar door verhinderd zynde te rug te keeren moet in zyn verblyfplaats rouw bedryven, in de zaal of beste kamer van het huys set hy binne de Toko twee tafeltjes, en op het eene een kasje met aangenaam reukhout neevens een kandelaar met een brandende kaars, op het andere een reukpotje en wierook, waar meede hy 's morgens en 's avonds de Heemel en Aardgooden vereerd, op dat zy uyt aanmerking van deu eerbiedigen dienst hen beweese, den gestorvene te gunstiger moogen zyn.

De Chineesen handelen dusdanig; de Japanders moogen na de waare leer der Sintos in een gewoon jaar van 354, noch in een schrikkeljaar van 384 dagen een der Heemel, Aard, Water, Vuur, Berg of Riviergooden, ja zelf geene vergoode mannen, 't zy Geestelyke of Wereldlyke, als Fatsman Sama, Ozin-ten-o Sama; Gongen-Sama, Tenzin anders Kansiosio Sama, of anderen aanbidden, wyl zulks eene volmaakte zuyverheid vereischt, daar zy in dien tyd als onryn worden beschouwd.

By het afsterven zyner Ouders in een ander Landschap zynde, en in zyn woonplaats, geen Broeder, Zoon, of eenig Bloedverwant hebbende die den Overleedene kan offeren; moet

men in de herberg of plaats waar men huysvest hem dagelyks een bordje met spysen en andere offerhanden aanbieden, en zyn best doen hem in alles een behoorlyke eerbied te betoonen. Zo vrouwen op zulk een tyd in een ander Landschap zyn behoeven zy niet te rugte keeren.

Vyftiende Hoofdstuk

Een Vader met zyn Zoon na een ander Landschap vertrokke zynde en daar stervende, moet de Zoon al wat in het Eerste en de volgende Hoofdstukken is gesegt sorgvuldig betragten, het lyk in een doodkist pakken, na zyn woonplaats voeren, en het agter aan volgen.

Dog zo de Zoon by de dood van een zyner Ouders in een ander Landschap, te huys was, reisd hy spoedig derwaards zonder in zyn omslag of kleeding eenige uyterlyke vertoning te maaken, en voerd het lyk in een doodkist met zig te rug. vermoogende neemen daar toe een dubbelde kist en vullen de tusserruymte met gesmolte harst uyt den denneboom, *, zo men hier in onagtsaam was zou de stank door de kist dringen, 't geen den zoon tot verugting en schande strekte, om dit te verhoeden, vertoefd hy daar eenige dagen, om de kist na behoore te doen voorsien.

Daags voor zyn vertrek set hy een reukpotje, een brandende kaars, peulevrugten, banket, theewater, sakki, en andere spysen op een etensbord voor de kist, en maakt de Ziel des Overleedene zyn voorneeme bekend in deeze woorden. Morgen of heede op dit uur vertrek ik met uw doodkist na uw Land, en zal hem agteraan volgen.

By vertrek uyt die plaats, gaat de Zoon agter de kist aan de linkerzeide een myl ver te voet, zo de Landen verre van een leggen mag hy na dus een myl te voet gegaan te hebben voor het vervolg te paard of in een Norimon of Kago rysen, 't geen niet geschied als de afstand gering is, het morgen en avond offer word dagelyks zo er gelegenheid is in de herberg waar hy vertoefd gereed gemaakt en voor de kist geset.

Als hy zyn Landschap naderd, geeft hy zyne Bloedverwanten door een boode, of by een brief kennis van den dag en het uur waar op hy staat te koomen, zy gaan hem dan twee mylen te gemoed en laaten aldaar zo zy vermoogende lieden zyn in haast een nieuw huysje opslaan om de kist te bergen, anders huuren zy daar toe een boerenhuys; men vertoeft hier eenige tyd onder het offeren van reukwerk, brandende kaarsen, theewater, en banket, als alle de Bloedverwanten hier by een gekoomen zyn

setten zy zig voor de kist needer en beweenen den overleedenen

De kist word vervolgens na zyn huys gevoerd, zo het in het Kasteel, of digt by de woonplaats van zyn Heer of Meester legt; mag dit uyt ontsag en eerbied voor hem niet geschieden, in zulk een geval vervaardigd men vooraf al wat tot den uytvaart is benodigd en brengt den kist terstond na het graf

Sommige Chineesen hadden de gewoonte zo zy in een ander Landschap waaren het lyk met zout en Sake in te leggen om het bederf te verhoeden, de Japanders oordeeld dit onbehoorlyk en gelooft dat het in China wierd uytgevonde om de hoofden van haare vyanden of van misdadigers na ver afgeleegene gewesten te vervoeren.

Andere die zig in een vreemd Land bevonden verbranden de lyken tot asch, waar na zy de tanden en de weinige beenderen die overbleeven ter begraving te rug voerden, dit gaf op een verre afstand weinig moeite, dog de Japanders vind dit meede wanvoeglyk. Sibn Onko segt dat zo men het lyk niet na zyn Land kan te rug brenge men het ter plaatse van het overleeden moet begraaven, wyl dit beeter is als het inzouten en verbranden.

Sestiende Hoofdstuk

Dit behelsd eene beschreiving van den tyd tot de rouw bepaald na het voorschrift der Chineesen.

Over een vader, Moeder, Oom, Moey, Broeder, Suster, vrouw, Kinderen van den Oudsten Zoon, Neef, Nigt, Kindskind, en over een Moeder door den vader verstoote en uyt het huys verdreeve draagd men dertien maanden rouwgewaad van witte of ongeverwde hennipe stoffen, de Chineesen en Japanders noemen dien rouwtyd Boekoe dat kleeding beteekend.

De Japanders zyn gewoon in de zwaarste rouw niet langer dan vyftig daagen voor haare Ouders, en korter tyd voor die haar verder in den bloede bestaan rouwgewaad te draagen, eger moogen zy in dertien maanden geene roode of andere fraay gecouleurde kleederen of optooyzels te gebruyken, of binne de tempels der Sintos te koomen.

De Chineesen pleegden wel eer na een aloud gebruyk haare lyken drie maanden

of van negentig tot honderd dagen in huys te houden zig intussen als gezegd is van Sake en vlees onthoudende, dit is oorsaak dat men nog heede in 50, 60, 70, 80, en 90 dagen vlees nog visch eet na den graad van maagschap van den overleedene."

Over een Stiefvader rouwd men neege maanden, en onthoud zig van visch en vlees zo lang men goedvind

Over een Outoom, Overoutoom of Moey, Broeders vrouw, Susterskinderen, Broeder van zyn Stiefvader, Neefs kinderen, Schoonvader van 's Moeders zeide, en Oom en Moey van 's Moeders zeide rouwd men vyf maanden, en eet in drie dagen vlees nog visch.

Over een Neef's kind, een Neef van 's Moeders zeide, een Schoonvader en Schoonmoeder van 's mans kant, over een mans voordogter, en over een voordogters kinderen en kindskinderen rouwd men drie maanden, en laat drie dagen het eeten van vlees en visch na.

De rouw van een vrouw over haar man duurd drie jaaren, waar by hetzelve word in agt genoome als in de rouw over een zyner Ouders.

Over minderjarige kinderen zyner Bloedverwanten van agt tot elf jaaren rouwd men vyf maanden, van twaalf tot vyftien jaaren seeve maanden, en van sestien tot negentien jaaren neege maanden.

Over kinderen die onder de agt jaaren sterven rouwd men dertien dagen.

In het boek Kary vind men verder een naaukeurige beschrewing van het rouwen der Chineesen.

By den Japander zyn de volgende dagen voor de rouw bepaald.

Als een zyner Ouders komt te sterven houd men dertien maanden Boekoe en vyftig dagen Imi of Ala-imi beteekenende, dat men in die vyftig dagen in rouwgewaad gekleed met geslote deuren en ongeschoore hoofde te huys blyft, en zig van visch, vlees, en ~~Sake~~ Zakki onthoud.

Over een Schoonvader of Schoonmoeder houd men honderd vyftig dagen Boekoe, en dertig dagen Ala-imi, dus ook over een Grootvader en Grootmoeder, dog zo men zyn Schoonvader in zyn bediening opvolgd rouwd men als over ~~zyn~~ eige Ouders,

wordende hier door het woord Schoonvader verstaan de geen die hem tot Zoon heeft aangenoome.

Over een Stiefvader en Stiefmoeder houd men dertig dagen Boekoe, en tien dagen Ala-imi

Een vrouw houd over haar man dertien maanden Boekoe, en dertig dagen Ala-imi

Een man houd over zyn vrouw neegentig dagen Boekoe, en twintig dagen Ala-imi, dus ook een vrouw over haar Schoonvader en Schoonmoeder, en Ouders over haar oudsten Zoon.

Over jongere kinderen houden zy dertig dagen Boekoe en tien dagen Ala-imi

Over een Oom van 's vaders en 's moeders zeide, honderd vyftig dagen Boekoe en dertig dagen Ala-imi

Over een Oom 's oudste broeder neegentig dagen Boekoe en twintig Ala-imi, dus ook over een Moey van 's vaders zeide

Over zyn oudste broeder en suster neegentig dagen Boekoe, en twintig Ala-imi gelyk meede over een over Grootvader en grootmoeder ~~van 's vaders zeide~~

Over een bet-Over grootvader en bet-over-groot-moeder, dertig dagen Boekoe, en tien Ala-imi, dus ook over een Moey van 's moeders zeide.

Voor het oudste kindskind dertig dagen Boekoe en tien Ala-imi, over de andere, over een Neef en Nigt. en over haare kinderen seeve dagen Boekoe en drie Ala-imi.

voor een halve broeder en suster houd men dertig dagen Boekoe en tien Ala-imi.

voor kinderen onder de seeve jaaren heeft geen Boekoe of Ala-imi plaats.

Zeeventiende Hoofdstuk

Edellieden en hooge Amptenaaren moeten over den Keiser, andere bediendens en Krygs-lieden over haare Landsheeren, en zy die van voornaame Heeren jaarlyks onderhoud of loon trek-ken over hen vyftig dagen lang rouw dragen zo als over een vader gesegt is.

Dit heeft ook plaats omtrend zyn Leermeester, wyl een leerling beschouwd word zyn welweese verschuldigd te zyn aan wat hy geleerd heeft, dog ieder rouwd langer of korter na maate van de genegenheed die hy zyn meester toedraagt.

Einde van het Eerste Deel.

Tweede Deel

Feesten ten eere van de Gooden ingesteld.

Eerste Hoofdstuk

Dit deel behelsd eene beschreeving van de Offerhanden voor de Zielen der Overleedenen na het geen by de Chineesen in gebruyk is.

Na drie jaaren over zyne Ouders te hebben gerouwd moet men in 't vervolg viermaal 's Jaars, of in ider Jaargety een Offerhande ter hunner eere doen, de Chineesen noemen dit Zisay, zo veel als Gety offer.

Als men in het voorvertrek of Zeekamer, in het Chinees Zido, in het Japans Boetsdan genaamd de Ifays zyner voorOuderen bewaard, plaatst men er die van den Jongst Overleedene by, en offerd voor allen te gelyk, daar toe de tweede, vyfde, agtste, en elfde maand verkiesende.

De dag tot die Offerhande word op volgender weise bepaald.

De Posu plegt daar over een maand te voore, met de Ziel van den Overleedene raad, hy set zig daar toe voor de Ifay, brand eenig wierook in een potje, en geeft hem kennis van zyn voorneeme om hem in de volgende maand een offer aan te bieden op zulk een dag, die hy hem versoekt te willen goedkeuren, of dat hy het zal uytstellen en daar toe een anderen dag neemen., als dan neemt hy twee op elkander leggende Jamagoeri schulpen en laat ze van zeekere hoogte op een tafeltje vallen, komt nu de eene met het holle en de andere met de rug opwaards, zo als zy natuurlyk sluyten, 't geen by het verband tussen heemel en aarde word vergeleeke, is het een gunstig teeke, en duid aan dat de ziel van den Overleedene in den bepaalden dag bewilligd, dog vallen beide de schulpen met het holle, of met de rug na boove, houd men dit voor een ongelukkig teeke, en eene afkeuring, waarom die dag tot den offerdienst verworpe word

Men is verbonde den ziel van den Overleedene vooraf op deeze weise te raadpleegen, dog zo het in het begin of de tien eerste dagen der maand niet gelukt, neemt men een der tien middelste of der tien laatste dagen ~~der maand~~, die het vallen der schulpen aanduid dat door

hem word goedgekeurd

Wil men egter met zyn Ziel niet te raade gaan bepaald men daar toe den vyftienden of middelsten dag van den tweeden, vyfden, agtsten, en elfden maand, men brand eerst eenig wierook voor de Tsjay, spreekt voorts den Zelaay, en zegt op den vyftienden der volgende maand zal ik voor u een dankoffer houden; zo Bedrendens door het behartigen der zaaken van haare Meesters verhinderd worden haar voorneeme een maand vroeger te bedeelen, kunnen zy volstaan zo het twee a drie dagen vooraf geschied.

Tweede Hoofdstuk

De Sosu mag drie dagen voor dit Offer niet van huys gaan ten zy de dienst van zyn Heer en Meester het noodzakelyk maakt, anders moet hy na dat het huys ter deeg is schoongemaakt in zyn gewoon vertrek in stilte vertoeven, zyne kleederen met schoonen verwisselen, het byslaapen nalaaten, en zig van visch, vlees en de vyf volgende scherpe gewassen onthouden, als chalotten, ajuin, look, radys, & risjes, de Chineesen noemen ze Gosin, of vyf scherpe smaaken, ook mag men in die tyd op geene musiekinstrumenten speelen of laaten speelen, geene siekken besoeken, by niemant den rouw beklaagen of zig door dusdanige onreinigheeden besmetten, zulk eene uytwendige suyvering word in het Chinees Sanzay genaamd.

De inwendige suyvering moet men in zyn hart houden, alle begeertens, kwaade neigingen of overdenkingen, en andere gemoedsdriften als gramschap, droefheid blydschap &c. smooren, in die drie dagen op alle zyne zielsaandoeningen naaukeurig agt slaande, by de Chineesen heeft deeze inwendige suyvering den naam Tizay, men moet zig als dan bestendig de leevenswyse zyner Ouderen voor oogen stellen, het goede van hen genoote overpeinsen, en zig het een en ander in erkentenis voor haare liefde en genegenheid met dankbaarheid herinneren.

Deeze beide Suyveringen worden in het Chinees door het woord Saykay uytgedrukt.

By het bouwen van een huys moet men een beisonder vertrek voor de Thays maaken, en zig van meubelen voorsiende, eerst al het geene Koopen dat tot den Offerdienst nodig is, het trouwen en Kinderen baaren beschouwd men als heilsaam om het offeren ter eere zyner ~~[doorgehaald]~~ voorouders lang te doen stand houden; bevordering in bediening, en alle brengdebedryven zyn meede voorwerpen eener Offerhande, de Kinderen betoonen daar door aan haare Overleedene Ouders haare dankbaarheid en erkentenis voor alle genootene weldaaden.

Derde Hoofdstuk

Als de Offerdag naderd moet men het nodig gereedschap in behoorlyke order brengen, het ontbreekende van zyne vrienden leenen, of daar toe gebruyk maaken van de gewoone huysmeubelen na dat zy zorgvuldig zyn schoongemaakt, 't geen beter word geoordeeld als het leenen.

Tot de Offerhande neemt men vissen, vogelen, banket, peulvrugten en andere groentens die in de onderscheidene Jaarsaisoenen het vroegst te bekomen zyn, en bereid voor zyne Ouders alle zulke spysen waar in zy by haar leeve de meeste smaak vonden, zy worden zo aangenaam toegeregt als hy gewoon was die by gelukwensingen of het onthaal zyner vrienden opte dissen.

Zo men de gebruyken der Chineesen wilde navolgen had men een meenigte gereedschappen nodig de Japander neemt daar uyt alleen die weinig omslag geeven, en verwerpt de overigen, neevens ~~[doorgehaald]~~ het vlees van tam en wild gedierte, dog bereid andersints den maaltyd zo als zy voor leevenden gewoon zyn.

De volgende gereedschappen worden by hen tot den Offerdienst vereischt.

1° een tafeltje voor de Thay

2° een groter tafel, hier op set men een reukpotje en een reukflesje, waar by het gereedschap dat tot wierooken gebruykelyk is.

3° eenige Bosians in het derde hoofdstuk van het Eerste Deel onder N° 20 beschreeven, zo veele Thays er zyn, zo veele worden er voorgeset.

4° twee kandelaars

5° een Sinkvan of plankje omtrend een voet lang en vyf duymen breed waar op het Gebed word geschreeve.

6° twee Schutzels

7° een waterbalie en schepper om de handen te wassen

8° Drie eetensborden of tafeltjes, met de nodige eetensbakjes, borden, schotels, ronde platte bakjes, en eetens stokjes.

9° een tafeltje van wit hout, of ook wel verlakt voor de kawarake of sakebakjes.

10° eenige kawarake of Sake bakjes waar van de beschrewing in het derde hoofdstuk van het Eerste Deel onder N° 19 voorkomt.

11° eenige verlakte sakebakjes

12° een bakje by de Chineesen Tetsuki, by de Japanders Fitami genaamd om de offerdrank in uyt te storten. als de offerdienst ten einde is

13° een of twee ~~Sakekannetjes~~ Soesoes Soesve genaamd, zie de afteekening pl: 9 by de Huwlyks

14° eenig theegereedschap, en verdere saaken van weinig belang.

Vierde Hoofdstuk

Daags voor de Offerdienst word het huys op het sorgvuldigst schoon gemaakt, daar na set men in de zaal of eenig ander vertrek waar men de Ifay wil plaatsen een tafeltje, zyn er veele Ifays en is de plaats smal, legt men op de gewoone matten eenige dubbelden of dikke matten, en plaatst daar op de tafeltjes en Ifays na den graad van verwandschap, ider overleedene heeft zyn Ifay, tafeltje, en Bosia.

Voor deeze tafeltjes set men een grooter tafel en daar op in het midde een reukpotje en aan weederseide een kandelaar

In het naaste vertrek heeft men een eetenskast waar in eenig gereedschap tot den offerdienst en eenige toebereide spysen worden bewaard, zy zyn met een witte doek voor alle stof en vuyligheid bedekt.

Men heeft ook twee wasplaatsen, de eene om de handen, de andere om het gereedschap tot het offeren in af te wassen, de Sosu en zyn vrouw moeten dit alleen verrigten, en zelf het keukegereedschap tot de ysere pannen toe schoon maaken.

De Sosu draagd ook sorg voor een nieuw kleed, broek, gordel, mantel, schaamband, compliment gewaad en kousen.

Al het bovenstaande is benodigd om den offerdienst na behoore te verrigten.

Vyfde Hoofdstuk

Op de Offerdag neemt de Sosu de twee bekwaamste dienaaren ter zyner hulpe, en een ander om het gebed te leesen, de eerste worden in het Chinees Sitsoezi, de laaste Siuk genaamd, dog al wat verders tot het offeren vereischt word moet hy zelf met zyn vrouw besorgen ten waare zy haare maandelykse zuyveringen had, in welk geval zy van den Offerdienst word geweerd.

Ook moeten er nog twee andere persoonen tegenwoordig zyn ten volle in het offeren bedreeven om den Sosu t'onderregten, zo hy minderjarig is pleegt hy hen in alles raad, om met de uyterste naaukeurigheid te handelen waar toe hy buyten haare bystand onvermogend was.

Sesde Hoofdstuk

De spysen moeten zeer sindelyk worden toebereid, wilde men de Overleedenen een meenigte spysen aanbieden zou men daar door niet in staat zyn zig van zyne verpligtingen aan hen te quyten, waarom men beeter oordeeld er minder aan te bieden dog waar omtrend de uyterste sindelykheid word in agt genoome.

Op het eerste eetensbord of tafeltje plaast men een bakje ryst, neevens andere bakjes met soep, en driederly spysen.

Op het tweede en derde bord komt een bakje soep en bakjes met twee zoorten van spysen.

voorheen begeerde men op het eerste bord seeve, op het tweede vyf, en op het derde drie zoorten van spysen, men raadpleegde zults daar over met een geleerde te Myako, waar na het zo als boove gesegt is veranderd werd, voor korte jaaren werd het een algemeen gebruyk

In de winter worden de spysen spoedig koud, zy moeten daarom worden voorgedient terwyl zy warm zyn, in de somer bederven zy ras door de hitte, de Sosu en zyn vrouw moeten daarom by middernagt opstaan om ze toebereiden, zy moogen zelfs niets nuttigen voor dat de nodige spysen voor de Ifays staan, zo honden, katten rotten, of ander ongedierte ze had aangevreeten of bemorst moet men ze wegwerpen, en straks anderen vervaardigen, zulk een ongeval word in hen als zeer verwaarloosend en onagtsaam beschouwd

Wyl zelfs Landsheeren gewoon waaren in oude tyden tot toebereiding der spysen het mes op te vatten, is het steeneer de pligt van minderen; de hulp van vreemden was een overtuigende blyk van klynagting voor zyne overleedene Ouders.

Zo men ter middernagt opstaat (ne-no-toki, of kokendts, by den Japanner 9, ~~by ons 12 uuren~~) moet men te Oesi-no-toki of jaats (by hen te 8, by ons te 2 uuren) zyn geheel lighaam wassen en van kleederen verwisselen, in het begin van Tora no toki of nanats (by hen te 7, by ons te 4 uuren vangd de offerdienst aan, zy onthouden zig daar by van vlees van viervoetig gedierte en vogels, dog bieden andere gewoone dagelykse spysen aan.

Seevende Hoofdstuk

By het offeren moet men op agtien saaken agt slaan, zy worden hier onder met de Chineese benamingen naaukeurig beschreeven.

1e. de Sosu gaat met zyn vrouw in het vertrek der Ifays, hy neemt dien van de vader met de zakay uyt den tok of buytenste kast, en de vrouw dig van de moeder, zy brengen dezelven en voorts de overigen in de zaal op het de tafeltjes, en gaan hier in met de uyterste oplettenheid en eerbied te werk, deeze eerste behandeling noemd men Sutsu

2.° de Sosu, zyn vrouw, kinderen, en nabestaanden maken vier keeren eene buiging voor de Ifays, zy knielen daar toe needer en raaken met het hoofd het aardryk, dit noemd men Sansin.

3.° de Sosu plaatst zig voor de Ifays, een zyner meedehelpers brengt een Sakki soesoe of kannetje, de ander een Sake kawarake of bakje, zy setten die voor hem op een tafeltje het eerste aan zyn linker, het laatste aan zyn regterhand, straks ~~xx~~ vat hy eenig wierook tusschen de toppen zyner vingers werpt het in het reukpotje, neemt het bakje in de linker, het kannetje in de regterhand, schenkt het bakje vol, en geeft het kannetje aan zyn meedehulp die aan zyn regter seide is.

voorts maakt hy eene eerbiedige buiging voor de Ifay, stort de Sake op de Bosia uyt en reikt het bakje zyn meedehulp aan de linkerseide toe, treed dan een weinig agteruyt, buygt tot drie keeren met het hoofd op de grond, en geeft der gestorvenen het vieren van ~~zyn~~ hun offerfeest te kennen, dit noemd men Gosin.

4.° Men set de Ifays gekookte ryst en andere spysen ~~op een~~ borden of tafeltjes voor, het eerste bord word gedrage door de Sosu, het tweede door de vrouw het derde door de oudste Zoon of zo er geene kinderen zyn, door een der meedehulpen die dan agter de vrouw volgt, dit noemd men Sinzen.

5.° Als de eetensborden zyn voorgedrend, neemt de vrouw de dekzels van de bakjes met ryst, soep, en andere spysen af, steekt twee eetenstokjes regt op in het midde van de ryst, treed een weinig agterwaards, en maakt eene buiging, dit noemd men Jiusiok.

6.° na dat ider Ifay een Sakebakje op een bord is voorgeset plaatst de Sosu zig voor dien van zyn vader, schenkt het bakje vol, stort er een weinig van op de Bosia, en set het met het overige op het bord needer, vervolgens treed hy een weinig terug en maakt eene buiging, daar na gaat hy voor de Ifay van de moeder, en voorts by die der verdere overleedene, en handeld voor ider op dezelve weise, dit noemd men Siokon.

7.° Als eenmaal Sake is geofferd, laat men den Siuk het gebed voor de Ifays opleesen, het word daar na aan de linkerseide van het reukpotje op de tafel needergelegt, dit noemd men tokoe Siukoe.

8.° de Sake die in het bakje bleef word in een kopje of kalitje gestord, waar na men nogmaals als boove Sake aanbied, dit is het tweede offer, men noemd het akon

9e Het derde of laaste offer word door de vrouw alleen verrigt, dog op dezelve weise, dit noemd men Suikon

10e By dit laaste stord zy de Sake niet op de Bosia maar schenkt er nog een weinig by, treed dan wat agterwaards en maakt eene buiging, vervolgens set men schutzels rondsom de Tsjays, of trekt de schuifdeur van de zaal digt, dit noemd men katsmon.

11e De Sosu met vrouw, kinderen en medehelpers de zaal verlaaten en de schuifdeur digtgehaald hebbenden, vertoeven een korten tyd er buyten, maaken dan de deur weeder open, en gaan by de Tsjays, dit noemd men keynon.

12e de Sosu buigd zig tweemaal voor ider Tsjay, en stord dan de Sake uyt alle de bakjes in een kommetje of baktje uyt, ider der aanweesende drinkt er een weinig van met groote eerbied, dit noemd men inpoekoe.

13e Men trekt de eetenstokjes uyt het baktje ryst, ider neemt met dezelven een weinig van die ryst en eet ze met eerbied, dit noemd men Ziso.

14e Men neemt alle de etensborden weg, en set de Tsjays een zoort van koek, neevens een dik mengzel van gemaale thee voor, dit word weeder verwisseld met Lsksay, een dun aftreksel van thee, peulvrugten, en verscheide zoorten van banket, al het welk door den Sosu, zyn vrouw, kinderen, en nabestaanden beurtelings word aangebragt, ider maakt telkens eene buiging als boove; ten laaste word alles opgenoome en weggeborge, dit noemd men tetszen

15e de nabestaanden maaken gesamentlyk tot vier keeren eene buiging voor de Tsjays setten zig needer, en bieden hen op een ootmoedige weise haar dienst aan, waar na zy afscheid neemen, en vertrekken, dit noemd men Zisin

16e het gebed word op de tafel in het reukpotje verbrand, dit noemd men fansiukoe.

17e de Tsjays worden na haar voorige plaats, by de Chineesen Zido, by de Japanners boetsdan te rug gebragt, en weeden ider in zyn tok geplaatst, dit noemd men tosu

18e na dat de Offerdienst is afgeloope worden alle de spysen in gewoone of dagelyks in gebruyk zynde eetensbaktjes overgestord, en door de nabestaanden met veel eerbied gegeeten; van de ryst en soep mag niets overblyven, dog blyft

er Sake, visch, vlees, en ongekookte groente over, word het de nabestaanden toegesonde die door siekte verhinderd waaren het feest by te woonen, dit strekt tot onder, houding van het bloedverwantschap.

Burgerlieden gaan op voorsegde weise te werk, vermoogende en aansienlyke maaken meerder omslag, gemeene lieden zyn aan geene bepalingen verbonden en kunnen na goedvinden handelen.

Agtste Hoofdstuk

Een Oom, Broeder, Suster, of ander nabestaande stervende die niemant nalaat om den offerdienst voor hem te vieren, voegd men de Ifay van zulk een by die van zyne Ouders en offerd voor hem ter zelver tyd, dog zyn de Ifays der Ouders dan in het Zuiden geplaast, plaast men den zynen in het Weste, zyn zy in het Ooste komt deeze in het Zuide, die der mannen staan aan de linker of hooger ~~hand~~ zeide, die der vrouwen aande regter of ~~laagerzeide~~, de aansienlykste in het Weste, de mindere in het Ooste, zo men veele Ifays zyner nabestaanden heeft, schikt men ze aan weederzeide na den graad van maagschap.

Nadat men eerst de Ifays zyner Ouders eelensborden heeft voortgeset, doet men dit ook aan de anderen van zyn maagschap ider na maaten hy hem meer of min na by bestaat, zo men dus driemaal Sake offert voor de eersten, doet men het maar eenmaal voor de laatste

Neegende Hoofdstuk

Buyten de vier Offerhanden in de verschillende Jaargetyden, houd men nog twee andere Offerhanden, de eerste word deyno matsoeri, de tweede kinitze genaamd

De eerste komt jaarlyks in de neegende maand, men waarschouwd een overleedenen een maand vooraf, drie dagen eer het gevierd word is men oplettend om zyn hart en lighaam zuyver te houden, het word alleen door de

Vader en Moeder gehouden, dan wel door die van hen in leeve is, zonder dat de Oudste Zoon er by komt.

Het tweede Offer geschied op de Sterfdag die Jaarlyks word gevierd, een dag te voren houd men zyn hart en lighaam zuyver, en offerd alleen voor de Sjaj van den Overleedene, zig voorts een etmaal lang van Sake en vlees onthoudende.

Al wat omtrend de vier vorige Offers beschreeve staat, valt ook by deeze twee in agt te neemen, dog van de geofferde Spys en drank mag niets genuttigd worden.

Tiende Hoofdstuk

Tot de offerhande of feestdag by het graf verkiest men uyt de tien eerste dagen der derde maand een gelukkige dag, hy word in het Chinees Bosay, in het Japans Faka-matsoeri genaamd, zyn hart en lighaam van den vorigen dag af suyver gehouden hebbende, gaat men na het graf, reinigd het van alle gras, onkruyd, en vuyligheid, en spreid dan een schoone mat voor hetzelve waar op men eenige spysen voordiend zodanig als in het Seevende Hoofdstuk is beschreeve al wat daar onder N° 2, 3, 6, 8, en 9 vermeld is word hier behoorlyk in agt ge‑noome, vervolgens bied men aan de linkerseide van de Sisek of grafsteen den Aardgod een dankoffer aan.

Elfde Hoofdstuk

In het Chinees boek Laik of Lyky staat dat de tweede en derde Zoon niet verbonden zyn te offeren, dit beteekend dat in alle de Provincien van China de offerdienst alleen door den Sosu word verrigt: by den Japanner is de offer‑dienst na de weise der Chineesen over 't algemeen niet in gebruyk, dog volgd men die na, moet men tefens de Japanse gebruyken in agt neemen: Zo de Sosu zig niet voegd na wat by de Chineesen plaats vind, moet het door de tweede en derde Zoon worden verrigt, dog volgd hy den Chineesen Offerdienst moeten zy hem daar in behulpsaam zyn alles nakoomen wat hier boven beschreeve is: Bevind men zig in een vreemd Land, en wil men dien offerdienst houden, doet men

het in zyn herberg, als dan by gebrek van de Ifay den naam des Overleedene op een stuk papier schryvende, dat na het offeren word verbrand.

Twaalfde Hoofdstuk

De meeste menschen versuymen nimmer haar gebed te doen als zy 's morgens opstaan, te vooraf wascht men het aangesigt en de handen, maakt het haar op, en kleed zig, als dan gaat men in de Boetsdan, haald de schuyfdeur toe, en brand voor de kast van de Ifay eenig wierook in een potje, tessens ter betoning zyner eerbied twee of drie keeren met het hoofd tot op de grond buygende.

Als men na een andere plaats vertrekt, en weeder te rug komt maakt men het de Ifays zyner ~~overleedene~~ Ouders bekend; daags voor den eersten van ider maand, of voor nieuwe maan, voor den vyftienden of volle maan, voor den derden der derde maand of het popjesfeest, voor den vyfden der vyfde maand of het vlaggefeest, voor den zeevenden der zeevende maand of het Sterrefeest en voor den neegenden der neegende maand of het Kermisfeest, (ziet de beschryving der vyf groote feesten) moet men den Zaal waar in de Ifay zal worden opgerigt schoon maaken, en zyn hart en lighaam van den vorigen avond af zuyver houden; op de Offerdag staat men vroeg op, gaat in de Boetsdan, neemt de Ifay uyt den tok, brengt hem op de bepaalde plaats, set er een potje met reukwerk en twee kandelaars met brandende kaarssen voor, en vervol,,gens boom of aardvrugten en andere spysen die in de vier Jaargetyden het vroegst te bekoomen zyn, egter niet meer dan een enkel zoort, tessens eene eerbiedige buiging makende

Zo den Sosn, of een van het huysgesin eenig geluk of ongeluk treft, maakt men het de Ifays zyner Ouderen bekend, zyn het eerste geval, als beschouwd werdende door haare gunstige bemiddeling ~~[illegible]~~ veroorsaakt, het laatste, als uyt eene versmading of kleynagting van de liefde voor zyne Ouderen, of uyt overtreding haarer beveelen voortspruytende, waar over men met rampspoeden word gestraft.

By geboorte van een kind moet men haare Ifays den dag en naam van

het Kind bedeelen : by watervloed of brand moet men de Hays spoedig in verseekering brengen om het wegdryven of verbranden voor te koomen, het verlies van de Hays word by de Chineesen voor een groote misdaad gehouden, zy vreesen daar voor des Heemels toorn en tot zwaare straffen gedoemd te werden.

Einde

Om hen die het Chineese schrift magtig zyn van den sin der Chineese en Japanse woorden in de beschryving der Lyk en Offerpligten voorkomenden een beter begrip te geeven, heb ik dienstig gedagt, deselven allen hier onder te doen volgen met de Chineese Characters ~~op zeide~~ er boven, tot voorkooming van verwarring, wyl de Japanse uytspraak van die Characters met die der Chineesen merkelyk verschild

Vrugteloos heb ik getragt deeze Caracters in de waare chineese uytspraak of in de Mandaryntaal over te brengen, wyl het een byzonder schrift is, 't geen de heer de Guignes niet kendt.

喪主 Sosu	司貨 Sigua	誌石 Sisek	袴 bakama
護喪 goso	棺 quan	小袖 kosode	蹈皮 tabie
主賓 Zuvin	神主 Sinsu of Hay	上下 kami-simo	浴衣 ukata
司書 Sisio	位牌 Hay	肩衣 kataginoe	幎目巾 bekbokin

土神 Dozin

虞祭 goesay

初虞 Siogoe

再虞 Saygoe

三虞 Sangoe

卒哭祭 Zukok no matsoeri

百ケ日 fikanitje

墳 tsoeka

粉面 foenmen

碑 fi

帷子 katabera

下帯 Sita-Obi

上帯 Woewa-Obi

司馬温公 Sibaonko

乗物 norimono

駕 kago.

灰隔 quaykak

槨 quak

周尺 Zuusiak

領 gan of Otogay

陥中 kantiu

趺 foe

座盖 Zakay

櫝 tok of tokoe

炭末 tanmats

沈香 Dzinko

木具 kigoe

土器 kawalake

茅砂 bosia

茅 kaya

杖 stoeje

桐 kili

握手巾 aksukin

充耳 Zuuzi

沐浴具 mokyokgoe

畳 tatami

幕 makoe

單衾 tankin

綿衾 menkin

三物 Sanboets.

床 toko
服 boekoe
家礼 kary
暇 imi of ala-imi
时祭 zisay
祠堂 zido of boetsdan
蛤 famagoerie
五辛 gosin

散斎 sanzay
致斎 tisay
斎戒 saykay
祝板 sjukvan
徹酒器 tetsuki of sitami
執事 sitsoezi
祝 sjuk
子時 ne-no-toki

丑時 Oesi-no-toki
寅時 tora-no-toki
出主 sjussu
参神 sansin
降神 gosin
進饌 sinzen
侑食 júusiok
初献 sjokon

讀祝 tokoe sjukoe
亜献 akon
終献 sjuikon
闔门 katsmon
啓门 keymon
欽福 inpoekoe
受胙 zuso
徹膳 tetszen

辞神 zisin
焚祝 fansjukoe
納主 tosu
禰祭 deyno matsoeri
忌日 kinitje
墓祭 bosay of faka-ma-tsoeri
礼経 raik of lyky

[illegible]

t

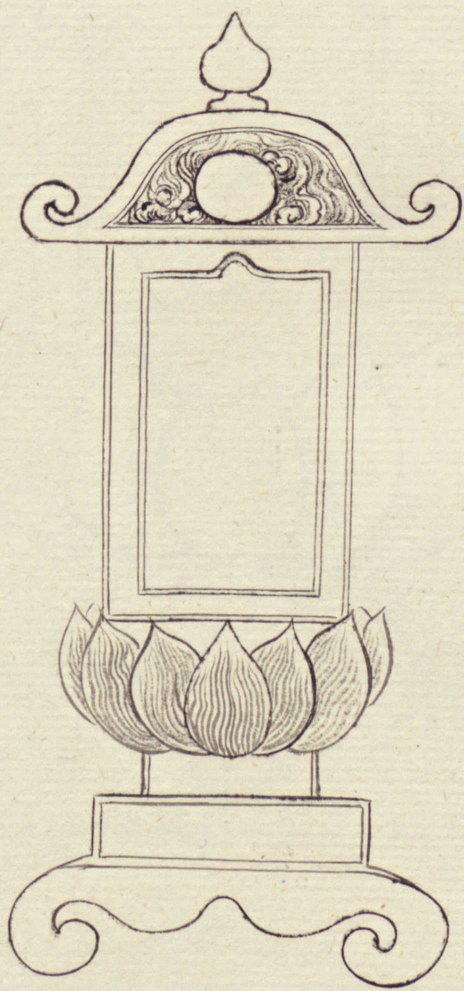
imi

Zi

Zido of

famị

gos

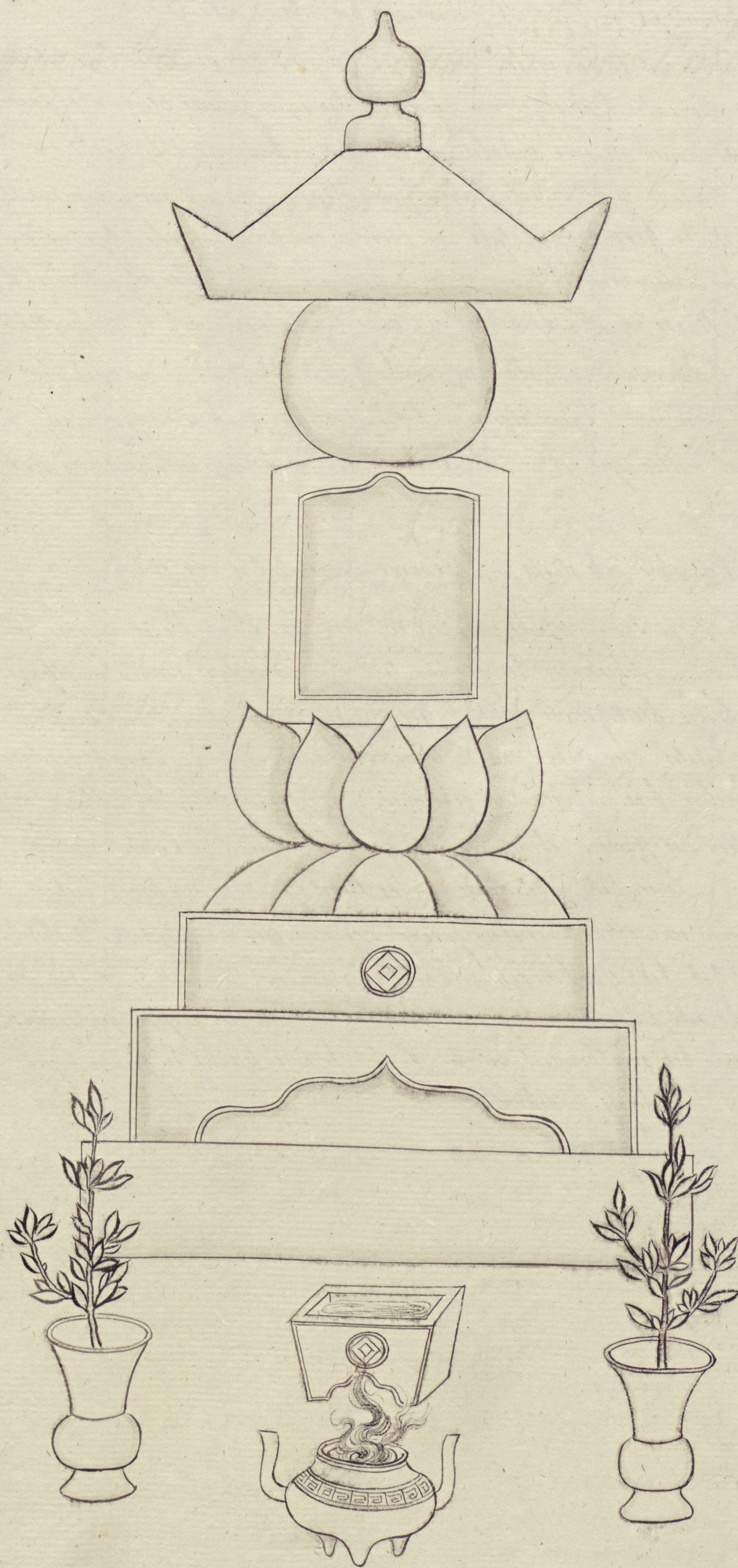
imi

Zi

Zido

famy

gos

betastende
et verhan
ak houd
lken ge,
zenby hele
hele of
ach uyt.
nam er
erpig pak
uyt, en
r een weinig

De Inleiding tot de beschryving der Lykepligten naleezende, scheen my toe, dat het gezegde aldaar nopens het begraven in Japan in balies, drie voeten hoog, aan den top twee en een half voet, op den bodem twee voeten over het kruis, in twyffel kon werden getrokken – tot voorkoming daar van, volgd hier het verslag omtrent het poeder of zand Dosie, en omtrent Koboe Daysi door wien het werd ontdekt

By brief van 12 maart 1788 wyle den Heer de Guignes van de wonderbare uitwerking van dit poeder uit Bengale kennis geevende, t kwam de inhoud dezer brief in het Journaal des Savans in het ligt, waar uit eene vertaling in Engeland in the Monthly revew ~~werd~~ overgenomen en in Holland in de vaderlandsche Letteroeffeningen werd overgenomen: Zekere Heer Tiboel, Chimist te Groningen gispte my heevig in een brief aan den uitgeever van dat maandwerk, ter gemeen making in een volgend nommer, 't geen door myn broeder werd verhoed – hy beschuldigde my van sprookjes van oude wyven veel werk te maken &c.

Z Sints het Galvanisme zulk een opgang heeft gemaakt, vlye ik my, dat aleer men als een verdigtsel verwerpt, 't geen algemeen by een verlicht volk is aangenomen, men zyn oordeel wel zal willen opschorten, tot zoo lang men deswegens onwraakbare proeven heeft erlangd

Noot op dat ~~xxx~~ het ook elders in dusdanige bergen zal te vinden zyn.

In onze bezittingen in Indie maakt men zeer veel werk van kleine Medecynkisjes, die aldaar uit Europa van een Scheikundig Genootschap te Hall in Duitsland worden aangebragt – by ieder kisje is een boekje beschryvende de kragt der middelen die het inhoud – men vind er pakjes met pulvis vitalis, zeer gezogt om de wonderbare uitwerking daar aan toegeschreeven – men wil dat derzelver bereiding een diep geheim is: Zulk een kisje by my hebbende, en in 1782 in Japan een dier poeders gebruikende ~~met~~ in een zilvere lepel met water gemengd merkte een zoort van zwerigheid in het ronde van de leepel op – nam toen een proef met een Dosia poeder, en werd eene gelyke zwerigheid gewaar, 't geen my deed veronderstellen dat het grondbeginsel, wel ligt het zelfde kon zyn: ik acht my gehouden dit gemeen te maken, om daar door aanleiding ~~tot nasporingen te geeven~~ tot naauwkeuriger nasporingen omtrent de eigenschappen van het grondbeginsel ~~tot p~~ van het pulvis vitalis te geeven, 't geen men beweerd dat uit het gebergte voortkomt.

in het Engelsch en in het Fransch vertaald.

Berigt wegens het Land Dosia, en dies Ontdekker Koboe Daysi

Met de beschreiving der lykpligten beezig verwonderde my ten hoogste en bewust dat de dooden in Japan meest in balies worden ter aarde besteld, dat een lyk na verstyft te zyn, niet alleen in zulk een balie, maar zelf in een biddende gestalte kon werden geplaatst; men onderrigte my dat dit door zeeker poeder wierd te weeg gebragt; Schoon aarzelende hier aan geloof te slaan, uyt overweeging dat tot heede ons geene stoffen bekend waaren die op het lighaam na de dood zulk een invloed hadden, deed de algemeene verseekering, en het aanbod om my de uytwerking te toonen myn oordeel opschorten uyt bedugting als een verdigtzel te zullen verwerpen iets 'tgeen in een Eeuw waar in men zig onophoudelyk beyverd om de natuur tot in haare geheimste gangen na te spooren, ons onbekend was.

In de maand October van het Jaar 1783 in welke tyd de koude reeds sterk doorbreekt overleed op het Eiland Decima een jong matroos, draeg wy den Doctor op het lyk te doen ruymen, en het in den nagt vooreen open venster op een tafel aan de lugt bloot te stellen om volkoome te verstyven; de volgende ogtend begaf my met de Japanners en verscheiden onzer Bedienden derwaards, het lyk betastende vonden het verhard als een stuk hout — een der tolken genaamd Zenby trok zyn Santok of brieventasch uyt zyn borst, nam er een lankwerpig pakje met zand uyt, en strooyde er een weinig van in de ooren, den neus en den mond 'tgeen de verbasende uytwerking had dat de armen die na het overleiden kruyssteling op de borst gelegt waaren er afgleeden, zonder dat het doenlyk was dezelven weder in de vorige rigting te brengen, en dat het lyk, na het horologe 't geen ik in de hand had, binnen den tyd van twintig minuten buygbaar wierd.

~~veerig poeder te houden~~ : deeze vreemde uytwerking aan eenig ~~byzonder~~ doordrin-
gend vergift toeschryvende hoorde ~~ik het myne uyterste~~ met groote verwondering, dat als de
vrugt in een zwaare arbeid niet ~~was~~ is af te haalen, men een weinig van dit
Zand in een schoon doekje gebonde, in een kopje warm water doopte 't geen men
de kraamvrouw te drinken ~~gaf~~ geeft, waar door de vrugt wel ras op eene gemakkelyke
weise en zonder letzel van de moeder wierd afgehaald; ~~voorts~~ dat een weinig
van dit Zand by oogsiektens in het oog gestrooid, heilsaamer ~~was~~ is dan eenig ander
middel; ja dat het zeer voor gezondheid van nut ~~was~~ is ~~als men~~ na een elmaal lang
zyn hart en lighaam zuyver gehouden hebbende, van het water dronk waar in
een doekje met dit Zand lag, het geen na ~~haar gevoele~~ hun zeggen het lighaam verkwikt
en vervrolykt: het Zand ~~werd~~ kan weeder gedroogd worden, en ~~kan~~ in het vervolg dienen
zonder dat het hier door van zyn kragt verliest.

Als aandienlyke lieden op sterven leggen geeft men hen van dit water te
drinken, waar door het lyk niet verstyft — deeze handelweise word eerbiediger
en met haare waardigheid overeenkomstiger geoordeeld.

Om daar van zo veel mogelyk te verlangen, zond ~~ik~~ door gands Kizjo of
de Negen Landen na allen Singons tempels, waar men het alleen vind, als
aanklevenden de Leer van dees Ontdekker Kobo Daysi, na ~~wiens~~ zyn dood in
het tweede Jaar der Nengo Zjowa (835) verspreide het zich over ~~het eerst over~~ gands Japan ~~wierd
verspreid~~, ik verzaamelde egter in dat Jaar maar een gering gedeelte, wyl het
een gunstbewys der priesters is, die aan der versoeker, een gestempeld papiertje
afgeeven, dat niet meer inhoud dan men tussen twee toppen der vingers kan vatten,
~~in het Jaar 1784 wierd my~~ tot: by vertrek ~~van daar~~ in 1784 wierd my een van aandienlyke voorraad ter
hand gesteld, ten deele in pakjes van twintig ~~poeders papiertjes~~ ~~waar van een gedeelte in pakken, wier twintig klyndere pakjes deesel~~
deezer, met een roode letter bestempelde, papiertjes ~~inhoudende~~, ten deele ~~en een gedeelte in enkele zakke~~
~~nog veel~~ ongezuiverd, en waar in zig hier en daar een ~~[illegible]~~ gondstip vertoonde, — men gaf my ook ~~zo meede~~
een papiertje, waar in een weinig, dat een chymise bewerking had ondergaan, en
volmaakt wit was.

De Priester Koboe Daysi ontdekte het in het geberghte Kongosen of Kinboesen in het Landschap Jamâtto waar veele goud en silvermynen zyn, dit geen doet vermoeden dat het ook elders in zulke bergen zal te vinden zyn; hy bragt het na zyn tempel op den berg Kojasan, en versamelde veelen der voornaamste priesters tot het singen van liederen om de Godheid voor dit gunstbewys te danken.

Als de voorraad in den tempel verbruykt is, haald men het op nieuw uyt den berg in verlakte bakjes — even als men van de vroegste teiden al wat den peil van 's mensche vernuft te boove ging aan de invloed der heemelgeesten toe-schreef, beweeren zy mede dat dit Sand zyne wonderbaare werking aan de Kragt haarer gebeeden is verschuldigd; zo ras het in den tempel komt, word het in een met goud verlakte bak needergeset voor het beeld van den God Day-nitsi of Biroe-Sanna — zyne priesters versamelen zig in een ronde kring om het altaar, en bestendig haare paternosters handelenden, preevelen zy gedurende seeve etmaalen het Lied Quomio Singo, aldus luydende.

Ono bokja, biroesanna no, maka fodura mani
fandoma, zinbara fara, fare taja won.

men wil, dat het Sand na verloop van dien teid opbruysch̄t, het onryne buyte de bak stort, en het ryne daar in overblyft; dit geen dan aan alle de Singons tempels word omgedeeld.

Koboe Daysi bragt dit Lied uyt China, waar het uyt Indra had door een priester van de secte van Siaka — de eenigste uytlegging die men my er van kon geeven is; dat de Son, na de Sintos of waare Japanse leer Tensio Daysin, Daysingoe, of O Firoeme no Mikotto, by de Singons priesters den naam draagd van Maka biroe Sanna boets of de groote duyster-nis verdryvende God, dit geen eigentlyk Indies is, en na de Japanse uytlegging Day-nits-Nyoray of groote Zonne God betekend.

Als vissers aan de oever der zee in het byzyn van een breemden vissen mompelen zy gedurig dit lied, in verbeelding, anders niets te zullen vangen.

~~De Tolken~~ men bekenden den Sin der verdere woorden niet te verstaan, dog dat losbollen, na een hartige maaltyd, wel gewoon waaren te seggen, Zinbara fara, fare taya won, of, myn geswolle buyk maakt my paffig, en dat men kinderen inprente, door het ~~dikwils~~ meerm: herhaalen van die woorden, een scheeve mond zullen te krygen.

Men gebruykt telkens van dit Zand de helft van wat ider papiertje inhoud, daar het sommigen ligt niet onaangenaam zyn zal iets naders van dies Ontdekker te weeten, zal daar toe het volgend uyttrekzel zyner leevensbeschreiving dienen.

Koboe Daysi in leeve genaamd Sjokoe no Koekai was Zoon van Denko, die van Sajeki afstamde; hy wierd geboore te Todo no Kori in het Landschap Sanoeki. — zyn moeder, van het geslagt van Ato, droomde op zeekere nagt, een besoek t'ontfangen van een vreemd Priester die in haar borst sprong. — zy bevond zig kort daar op swanger, droeg twaalf maanden lang, en beviel in het ~~vyfde~~ [illegible] Jaar der Nengo Foki (774) onder de regeering van den 49e Dayri Konin-ten-o van dit kind, dat Tato-mono of iets edels wierd genaamd.

Op zyn twaalfde Jaar wierd hy door Sjosan Dayboe Oto no Otari Oom van s' moeders seide, in de Schryfkonst en het leesen van Chineesche en Japansche boeken, en tot zyn agtiende Jaar in de voornaamste werken van Confusius (a) onderweese: Onder zulk een kundig leermeester maakte hy groote vorderingen, dog brande van verlange, om de Schriften van Siaka (b) te beoeffenen, ~~hy vond~~ hier toe vond hy geleegenheid, toen hy in kennis kwam met den geleerden Priester Samon Gonso, woonende te Iwaboetji.

Deeze gaf hem op zyn versoek een uytlegging van de liederen van den God Kokoeso Gvemondi, ~~waar~~ die in hy ~~zig~~ zo vlytig oeffende, dat zyn meester hem op zyn twintigste Jaar vergunde het hoofdhair te mogen afscheeren (c),

hem teffens het betrugten der volgende tien geboden doende bezweeren.

1de Pessjo, niets dat leeve heeft te dooden

2^e^ Tjudo, niet te steelen.

3^e^ Sajieng, geen overspel te plegen

4^e^ Moko, nimant te bedriegen

5^e^ Onsju, zig van sterke drank en Sake t'onthouden.

6^e^ Singi, zig niet te vertoornen.

7^e^ Tonjok, gierigheid en begeerlykheid te schuwen.

8^e^ Goetzi, zig naarstig te oeffenen om wys te worden.

9^e^ Ako, niet te schelden.

10^e^ Ryosits, zig voor valsheid te wagten.

Onder den naam Koekai, dien hy daarna in Sjokoe veranderde, erlangde hy wel ras een volmaakte kennis van de leer Sanron (d); Gonso vertrok in deeze tyd na het Landschap Isoemi, en nam zyn intrek in den tempel Maki-no-wo-Jama-dera; in het 14^e^ Jaar der Nengo Jenriak (795) wierd Kosoe Dayst tot Opperpriester van den groten tempel Todaysi te Miyako verheeve, toen hy den naam Sjokoe no Koekai aan.

Hy droeg den God van dien tempel voor, hoe hy zig in al wat zyn dienst betrof, vlytig had geoeffend, dog dat in weerwil zyner pogingen om daar van een grondige kennis t'erlangen hy nog veele twyffelingen voede welke hy smeekte hem te willen oplossen: de God verhoorde zyn gebed, en zond hem in den droom een man, die hem dus aansprak: Het groot liedeboek Day-biroesjana-sien-ben-kasi is onvervalscht, en houd veele wonderbaare leeringen in.

Terstond deed hy alle navorsingen ~~om het te vinden~~, dog langen tyd vrugteloos, – eindelyk vond hy het in het Landschap Jamato onder de To-oo of groote Ooster toorn, – vol van vreugde sloeg hy het open, en ontdekte al

voortleesende de oplossing van veele zyner twyffelingen, — Sommige Sinnen kwa„ „men hem egter onverstaanbaar voor, tot welker opheldering hy besloot een reis na China te doen.

In het werkte Nipon-Oday-itze-ran staat dat de Daysi Kwan-moe-ten-O in het 23e Jaar der Nengo Jenriak (800) Foesiwara no Kano-Maro als eerste Gesant, Isigawa no-Mitze Masoe als tweede, en Foegawara no Seiko als derde, derwaards Sond, hen Asano no Katori als Geheimschryver toevoegende, zoodat zy alle geleerde mannen waren, de Priesters Fengeoe en Koekai kreegen verlof hen te versellen om zig in de Godsdienst der Cheneesen te oeffenen

Volgens den Schryver van het leeve van Koboe Daysi Sond Kwan-moe in de vyfde maand van het 23e Jaar der Nengo, Kinsi Korok Dayboe Foesiwara no Kano als Gesant na China, wien hy vergeselde, dat zy inde Westerzee of te Osaka t' Scheep gingen, dat zy en in de 8ste maand in China landen, in de provintie Kosju onder de regeering van den Keiser Tokt-zo (Te-tsong), in het twintigste Jaar der Nengo Teigin (Tsching-yuen), van daar begaaven zy zig op weg, en kwamen in de twaalfde maand in het keiserlijk hof Tjoan, waar die Vorst hen in de Straat Senjobo huysveste, in een paleis dat voor Prinssen en Gesanten diende.

Toen de Gesant te rug keerde, verbleef Koboe in China, — de Keiser gaf hem een intrek in den tempel Saymijosi, — hy besogt terstond alle de tempels van het Hof, soekende een Geleerden tot Leermeester, en had het geluk den Priester Kijqua Asari in den tempel Sjorusi aan te treffen, die een der Kundigste mannen was, als zynde een leerling van Kotji Sanzoo, — hy versogt hem om het nodig onderwys in de leer van Siaka, — de Priester was over dit aansoek verheugd, betuigde reeds lang kennis van zyn komst gehad en dikwils na hem verlangd te hebben, en gaf last aan zyne leerlingen deen Japansen priester als een waar afstammeling van den God Sansi Bosatsoe alle eer en vriendschap te bewysen.

In de 6 maand las hy het lied Dayfi tysoo Mandera in den tempel,

teffens bloemen opwaards werpende — deeze vielen alle op het hoofd van het beeld van den God Day-nitsi Gakoewo needer — Asari besloot hier uyt dat hy waarlyk van een God afstamde, en doopte of weide hem terstond tot Priester uyt een kan die hy hem vereerde (e)

In de zevende maand verklaarde hy het Lied Kongo-kay-day-Mandera waar in hy tot zulk een grondige kennis kwam dat hy in de achtste maand den naam kreeg van Denbo Asari, toen wierd hy tot Opperpriester geweid, en onthaalde op dien dag vyf honderd zyner Meedepriesters: Asari vereerde hem de Gesangboeken Kongo-tjogyo, Daynitsgyo, Zositsgyo, en veele anderen, neevens rollen van Mandera (afbeeldingen van Gooden) en alle zoort van gereedschap dat tot den tempeldienst vereischt wierd, hem teffens het volgende meldende.

Eertyds leefde een God Biroesanna Sesson (Siaka) die zyn leerling Ryumio Bosats veele vreemde zaaken leerde — hy leerde ze weeder aan de zynen, dat ging dus voort tot den tyd van Foekoe Daykotji die mede onderwees de Keisers van Too (Tang) drie Keisers doopte, als, in het 8e Jaar der Nengo Kyyn (Kay-yuen) (720.) toen hy uyt India in China te rug kwam, den Keiser Genzoo (Hiuen-tsong), vervolgens Zyukzoo (Sou-tsong) en Tay-zo (Tay-tsong) (f): Wyl gy een man van groote kennis zyt, en u onophoudelyk oeffent, schenk ik u alle myne gesangboeken, schriften, en gereedschappen — hy ontfing dit aanbod met de grootste dankbaarheid, en voerde het naderhand met zig na Japan, dien God biddende hem op zulk een gevaarlyken togt te behoeden; hy betuigde dat zo hy alle die zaaken herwaards bragt, het tot welvaard van het Gandse Ryk zou strekken, en dat hy, schoon de hoogste Onderdom berykende, zig nimmer na behooren van alle zyne verpligtingen aan dien God zou kunnen kwyten.

Asari hield hem teffens voor, dat schoon hy hem alle zyne kundigheeden wel meedegedeelde, een bloot verhaal geen genoegsaam denkbeeld gaf van het waar gebruyk, waar toe het nodig was dat 's Keisers teekenmeesters de verschillende omstandigheeden afschetsten waar in zy dienden; Liesson verrigte dit met bystand

van meer dan tien der voornaamste Schilders, 't Keisers Geelgieter Jotzusin vervaardigde met zyne onderhoorige alle gereedschappen in den tempel benodigd: meer dan terwyl twintig der fransche Schryvers afschriften gereed maakten van alle 20 gemeene als geheime gesangboeken — dit alles diende in geschenk voor Sjokoe no Koekai

Op een tyd dat hy een besoek gaf aan den Opperpriester Fanzo-Sanso, verhaalde deeze hem, dat hy in zyn Jeugd zyn Land Keifinkok, dog eigentlyk Fannia, in het Noorde van Indien leggende, verliet, gands Indien was doorgekruyst, en steeds de Godheid had ~~verzogt~~ gebeden zyn leer door de geheele weereld te verspryden — dat dit reeds in China was geslaagd, en hy het besluyt genoome had daar toe ook na Japan over te steeken, dog dit onnut bevond zints hy met hem in kennis kwam, hy ~~[illegible]~~ en dat hy dien last zou op zig neemen, hy bood hem daar toe aan het boek Keigonrok Fara Mietskyo uyt het Indies in het Chinees vertaald, neevens alle Schriften die hy in zyne reisen had opgesteld; Koekai nam dien voorslag met blydschap aan

In de ~~agtste~~ 8ste maand van het eerste Jaar der ~~Chineese~~ Nengo (Ysien-ho) Genwa (806) ~~[illegible]~~ keerde hy na Japan te rug ~~[illegible]~~ en lande hier in het ~~eerste~~ Jaar der Nengo Daydo, onder den 51. Dayri ~~Fuzei-ten-O~~ Fysiso, Tatjebana no Faya Nari die om zyn fraay schrift by vreemden zeer beroemd was vergeselde hem — van toen af nam hy den naam ~~[illegible]~~ Koeboe of Koboe aan.

Men wil dat toen alle de Priesters in het Hof ontbooden waaren om beurtelings te preedikken, Koboe, die dit voor de eerstemaal deed, zig dus uytliet: „ wyl ons lighaam door God geschape is, stelt hy dat de ziel van ieder die goed van „ inborst is, na de dood ten heemel vaard „ — hier over kreeg hy verschil met de andere priesters, die dit ontkenden — toen verklaarde hy zyn gevoele op een bondige weise — de Dayri, hem met groote oplettenheid aanhoorende, seide, dat

schoon hy zyne prediking en uytlegging ten volle begreep, hy egter geen bewys voor die stelling had; terstond sloeg Koboe zyne handen t'zamen — na dus een tyd lang in een diep gepyns te hebben geseete, ontwaarde men op zyn hoofd vyf schitterende straalen — de Dayri viel toen op het aangesigt ter aarde om te bidden, en wierd daarin door alle de Bedienden van het Hof gevolgd — dit wonderwerk verbaasde de Priesters, die voor hem neederknielden, en het twisten staakten: dit viel voor onder Saga-ten-O, — zoo ras de Oude Dayri het hoorde, nam hy hem tot leermeester aan, en wierd gedoopt, waar van men nog geen voorbeeld had, ook geschied het thans niet meer — wel ras verspreide zyn leer zig door het gantse ryk

De Dayrie oordeelde dat eene vertaling zyner schriften in het Japans voor het algemeen van het grootst nut zou zyn; Koboe bood daartoe onder de gesangboeken het eerst aan, de Day-nits-gyo, toen de Boday Sinron, verhandeling over de staat der zielen na de dood, en voorts de Syu-syu-Sinron, wyl hy na het doorbladeren van alle werken tot zyne en andere gesintheeden behoorenden, by eene naauwkeurige overweeging als de vier grootste rampspoeden voor het menschdom hield

de Sigokf, de hel.
" Gaki, hongersnood
" Tsikuzio, een mensch met een beestagtig hart,
" Sjura, den oorlog.

Hy schreef het boek Syu-syu Sinron bevattende de volgende tien grond" reegels die men in de leer van Siaka moest beoeffenen

1e de Izyo-ty-yo-zin, de ziel van boosdoenders zal na de dood in een schaap overgaan

2e de Goedo, ji zay zin, schoon men in geleertheid uytmunt, moet men zig steeds herinneren zyne verpligting om de Gooden te eeren.

3.de Jodo mo ji zin, gelyk het hart van kinderen zuyver en onbesmet is, moet men steeds die zuyverheid behouden, men heeft dan niets te vreesen.

4.o Ju-joen-moega-zin, de mensch moet tragten zyn hart zo onbevlekt te houden als hy het in zyn moeders buyk ontfing, en het voorts by het klimmen zyner Jaaren voor alle besmettingen behoeden.

5.o Batsoego in Sjü zin, de ziel van den Overtreeder deezer lessen zal in een booswigt overgaan, waarom men zig daar voor moet wagten.

6.o Tagin-day-zyo-zin, als men zig op aarde in de day-zyo, of het verheevenste der leer van Siaka vlytig heeft geoeffend, zal de ziel na de dood in een priester over gaan die in deeze uytmuntende dienst volmaakt bedreeve is

7.o Gakf-sin-joe-zyo-zin, Reeds in zyn leeve moet men zyn hart omtrend zyn verblyf na de dood gerust stellen.

8.o Njo sits itsi do zin. Die in de leer van Siaka is bedreeve, moet alle kwade neigingen smooren die in zyn hart mogten opwellen, en zyne gebooden vlytig betragten.

9.o Gokoemoe si zyo zin Geene besondere gevoelens te koesteren, maar geheel op de leer van Siaka te berusten.

10.o Tsimits zyo gon zin. In deeze neege grondreegels bedreeve, zig toe te leggen op het stigten van tempels, en het besorgen van alle fraay gereedschap tot verryking

6. vanden Godsdienst

De Japanse priesters gaan tot heede, in het onderwys der leer van Siaka na deeze tien grondreegels te werk

Onder den 53e Dayri Zjunwa-ten-O heerschte in het eerste Jaar der Nengo Tentjo (824) een zwaare droogte van de 3e maand af, hy gaf Koboe last in de thuyn Sinzenzen om reege te bidden; Sjuben Fosi, een oud priester, drong op de voorkeur, de Dayri stond het toe, hy bepaalde toen, dat het binne seeve dagen zou reegenen, op de seevende dag betrok de lugt in de morgenstond, daar op volgde zwaare donder en reege tot groote vreugde van den Dayri, men bevond egter dat het alleen op de Hoofdstad, dog in geen der andere Landschappen had ge=regend: Koboe nam toen aan, in seeve dagen een algemeene reege door zyne gebeeden te bewerken, ofschoon hy aanhoudend in eerbiedige gebeeden was, scheenen zy vrugteloos, hy vermoede daar uyt, dat Sjuben Fosi alle de watergooden door zyne gebeeden op eene plaats had t'zaamgebragt, waar door de lugt belet wierd zig over het gandse Ryk te betrekken, hy seide toen aan een zyner leerlingen, dat de watergod Anno Koedatsi Ruwo zig in de vyver van zyn tempel onthield, en gelaste hem, naaukeurig gaan op te letten of hy zyne schemering niet op de opperulakte van het water sag, 't geen een onfeilbaar teeke van reege zou zyn; de leerling ging derwaards, en ontwaarde de goudgeele schaduw van een draak, ter lengte van neege voeten, dit wierd van zyne vier medeleerlingen Zinga, Sitsoeje, Zinkyo, en Zinsing meede gesien, Koboe gaf daar van terstond den Dayri kennis, die aan Waki no Matsoena last gaf, dien god een offerhande te gaan bieden, in den avond van den zevenden dag was de heemel van rondsom met zwarte wolken bedekt, de donder kraakte aan alle kanten, en een geweldige plasreege deed het water van den vyver spoedig over de boorden stroomen, en dreigde het altaar weg te spoelen, dit hield drie etmaalen door het gandse Ryk aan, en gaf den Dayri zo veel genoege dat hy Koboe met geschenke overlaade.

De vyver van een tempel in het Landschap Kawatsi droogde op zeekere tyd op tot groot leedweese van alle de Priesters, — Kobos drukte, na een kragtig gebed, met den vinger op een enkele plaats, en stralts ontsprong een bron van helder water, — de tempel draagt daarom tot heede den naam Riosensi (g)

Men verhaalt, dat terwyl hy op een tyd den heemelgod Foedo (h) op zyne weise was biddende, men een ligt ontwaarde, dat uit zyn lighaam scheen voort te koomen, — op een andere tyd toen hy na de weise van Foeisoquan bad (i), scheen zyn kamer vol water, wyl hy, na de waare leer van Siaka, alleen op water dagt, — andere denken steeds onder het bidden op wereldse saaken, en dit maakt hunne gebeden krachteloos; men wil dat hy nog verscheide andere weisen van bidden had die niet beschreeven zyn.

In het 7de Jaar der Nengo Konin (816) vertrok hy na het Landschap Kinokoeni, om een bekwaame plaats tot het stigten van een tempel te soeken, — hy koos daar toe den berg Kojasan, en bouwde er den tempel Kongoboesi

In het 11de Jaar (820) vereerde de Dayri hem by een opene brief met den titul Dento day fosi, en schonk hem in de [illegible]ste maand van het 14de Jaar (823) den tempel Fosi in Myako, — binnen bouwde hy een Quantzo-in of kleine kapel tot een doophuys, en bragt alles op denzelven voet als in den tempel Syriosi in China, — hy bepaalde twee dagen in het jaar om het volk te doopen; het priesterlyk gewaad hem door zyn leermeester Kyqua vereerd, word met zyn paternoster tot heede in die tempel bewaard.

In het 1ste Jaar der Nengo Fentzo (824) kreeg hy den titul Zosoe.

In het 2de Jaar (825) veranderde hy den naam van den tempel Singuansi, leggende op het gebergte Takawo, in het Landschap Jamasiro, in Singokokso Singonsi, — de Dayri gaf hem dien tempel in geschenk

In het 1ste Jaar der Nengo Zjowa (834) kreeg hy op zyn versoek verlof van den Dayri Ninmio-ten-O. om even, als in het Hof Tjoan in China, ook in zyn hof een tempel

Sin,,

Singon-in te bouwen. — de Mandara doszo, of verblijfplaats der Reekenmeesters werd daar toe uitgekipt; tot heede word Jaarlijks van den 8 tot den 14 dag dereerste maand voor de welstand van het volk in die tempel gebeede

In de 1ste maand van het 2de Jaar (835) werden op zyn versoek drie bedi endens aangesteld, de eerste om het boek Dâynitsgzo, de tweede om de Kongo-t Tjokyo, en de derde om de Sjomio te verklaaren.

Hy overleed de 21ste der 3de maand in de tempel Kongoboesi, na seeve dagen met zyne leerlingen in gebeeden aan den God Mirokf te hebben doorgebragt, op den 21ste, begaf hem de spraak, en zyne oogen bleeven geslooten, — zyn lighaam werd niet begraaven, maar in de tempel neer gelegt, zyne leerlingen verdeelden zig in seeve benden, en naamen gedurende neege en veertig etmaalen op ider seevende dag den godsdienst waar na de weise by hem in gebruyk, — zyn baard en hoofdhaar bleef voortgroeyen, en het lighaam behield de natuurlyke warmte, — men liet hem nog vyftig dagen boven aarde, — vervolgens schoor men den baard en het hoofdhaar af, en begroef het lyk.

Zyne leerlingen vulden het graf met steenen over zig een berk laagen; de Dayri sond na vier dagen een zyner lyftwagten om daar by te offeren, en nam de ongelden van den uitvaart op zig: de oude Dayri Fysio-tenso stelde een geschrift op waar in hy alle de groote verdiensten van Koboe vermelde.

Men wil, dat hy, in ider hand, tussen de toonen van ider voet, en in de mond een penceel neemende, vyfderly schrift schreef; op zeekere teid was hy gelast de Gaku (k) boove de westerpoort van het Hof te vernieuwen, — na dat dit bord was opgehangen, vond hy een tittel vergeeten te hebben, hy wierp er zyn penceel, en trof de plaats tot groote verwondering van den Dayri, en alle aanweezenden.

Hy schreef veele boeken, de voornaamste zyn de Fifoeron, de Songo sigi, en de Zjo-rio-sjin inhoudenden eene andere voorschrift om zig in de leer van Siaka te oeffenen; by terugkomst uit China bragt hy met zig tagtig splinters der beenderen van dien God, veele Indise tempelgereedschappen, twee honderd sestien geestelyke-

Stukken, en vierhonderd een en Sestig boekdeelen, beneevens een meenigte Zeldsaamheeden, die alle niet kunnen werden beschreeven.

De ~~tiende~~ 10e maand van het ~~een en twintigste~~ 21ste Jaar der Nengo Jingi (921) Zond de ~~60e~~ Dayri Dayygo-ten-O een gesantschap na den tempel Kongoboesi om Koboe met den titul Daysi te vereeren, ~~zints welke~~ den tyd heeft hy den naam Koboe Daysi ~~voerd~~, zyn nagedagtenis is in zulke een grote eerbied, dat by myn vertrek uyt Japan in de maand November 1783 aan de O-fato, ~~by ons woonstelling~~, een order ~~stond~~ was aangeplakt om den 21e. der 3e maand van het volgende Jaar, zynde het negehonderd vyftigste Jaar na zyn overleyden, een grote feestdag ter zyner eere voor het gandse Ryk te houden ~~voor~~

Aanteekeningen op het Voorenstaande.

(a) De boeken volgens de Japanders onder die van Confusius begreepen zyn genaamd Zyusankyo 經三十 King-San-Chy of derthien werken, Koyodatsoe 達穎孔 ta yng Kong een zyner Nasaaten en Leermeester van den Keiser Tono Tayzoo 宗太唐 Tsong Tay Tang heeft ze by een versameld, zy bestaan in de volgende.

1e. Yekyo 經易 King y of een verzameling van raadzels

2e. Zikyo 經詩 King chy „ „ „ „ Oude gedigten

3e. Zyokyo 經書 King chou „ leevensbeschreeving der Chineese Keisers, van Yoe 虞 yu tot Zyu 周 Scheou

4e. Ryki 記禮 Ky Ly „ eene beschreiving van alle plegtigheeden onder de Regeering van de Keisers Zyu 周 Tcheou en Roo 魯 Lou

5° Zjunsjo 秋春 (Tsieou Tchun) of Leevensbeschreeving der Prinssen van Roo 魯 (Lou)

hier van zyn gemaakt de drie volgende uytleggingen

6° Zjunsjo Sasidin 傳氏左秋春 (Tchouen Chy Tso Tsieou Tchun) door Sakjume 明丘左 (ming Kieou Tso)

leerling van Confusius, en Geheimschryver van den

Prins van Roo

7° Zjunsjo Koejodin 傳羊公秋春 (Tchouen yang Kong Tsieou Tchun) door Koejo 羊公 (yang Kong) leerling

van Sika 夏子 (hia Tse) geweese leerling van Confusius.

8° Zjunsio Kokliodin 傳梁穀秋春 (Tchouen leang Ko Tsieou Tchun) door Koklio 梁穀 (leang Ko)

zy maaken met het vyfde een werk uyt.

9° Rongo 語論 (yu Lun) of Zeedelessen door zyne leerlingen opgeschreeven.

10 Kokjo 經孝 (King hiao) , ~~Kinderplichten~~ De plichten van kinderen omtrent hunne Ouders

11° Zju-ry 礼周 (Ly Tcheou) dit is een werk als de Ryki, beschreevende alleen de

plegtigheeden aan het Hof van den Keiser Zju 周 (Tcheou)

door Zjukotan 旦公周 (Tan Kong Tcheou) eerste Keiser van het ge-

slagt van Roo 魯 (lou) afkomstig van Zju 周 (Tcheou), dog

door Confusius verbeeterd.

12° Gi-ry 禮儀 (Ly y) een uyttreksel van de Zju-ry, met eene verklaring van

de dagelyksе plegtigheeden door Confusius.

13° Ziga 雅爾 (ya eul) eene verklaring van Oude Characters door Zjukotan 旦公周 (Tan Kong Tcheou)

en door Confusius verbeeterd.

hier by komt nog het boek

Mosi 子孟 (Tse meng ou mong) zynde Zeedelessen van Confusius, opgeschreeven door Mosi

By de bedenkingen over de tydreekening der Chineesen, ~~is gezegd, dat het echte~~ na het zelve dat Japanners gewag gemaakt hebbende

dit moet by het slot volgen — van het oorspronkelyke van het Koboon werk Kokyo (Hiao-king) ontdekt in het 7de jaar

der Nengo Kjoho (1722) in den tempel Asikaga, in het landschap Simotske, ter

boek Kokjo ~~of de beschryving der kinderpligten~~ in het ~~zeeventiende~~ vyfde Jaar der Nengo Kjofo (1720) in het Landschap Simotske in den tempel Asikaga wierd de ryn gevonde, by die geleegenheid kwaamen tessens de volgende echte werken te voorschyn.

1° Rongo giso 疏義語論 (Sou y yu Lun) of een uytlegging van het boek Rongo 語論 (yu Lun)

door Kwokan 侃皇 (Kouang hoang)

2° Sitsi ke Mosi koboen 文孝子孟經七 (ouen Kao Tse mong King Tsy) of Seeve boeken door Confusius, met de uytlegging van Mosi, zynde de Yekjo, Zikjo, Zjokjo, Ryki, Zjunsjo, Zjury, en Yiry.

3° Zjosio Kodin of Zjo-kjo 經書文傳古書尚 (King chou yeou Tchouen Kou chou chang): Kodin beteekend de uytlegging van het boek Zjosio, door Senan Foekoese 生伏南濟 (Seng fou to nan Tsy) het wierd na dat het weeder in Japan gedrukt was, by menigte na China vervoerd.

en my als toen verbonden hebbende, om by de geheime aanteekeningen van wat aan in orteleykes onder de Zjogoens of waereldlyke ~~Keisers~~ vorst, sints Jejas, de eerste Zjogoen van het regeerend stamhuis, de vertaling te geven van de voorreden voor het boek Koboen Kokjo, in de maand April 1803 de Nationale Bibliotheek te Parys aangeboden, komt het my welvoeglyk voor dezelve hier te doen volgen als een byvoegzel aan het verslag nopens de Werken van Confutsius. 2^a

~~Wyl ik by die bedenkingen over de tydrekening der Chineesen heb gewag gemaakt van de Japanse voorreede in het echte boek Kokjo, heb ik niet ondienstig gedagt eene vertaling daar van hier te laaten invloeyen.~~ dezelve is als volgd

Onder de handelingen en pligtbetragtingen der Sin-O, of Eerste Keisers was de allergewigtigste de eerbied van kinderen voor haare Ouders, die door Confusius in het seede zyner werken ten dienste der nakomelingen word verklaard, de kinderliefde komt daar in als de voornaamste aller pligten voor, wyl door de geheele wereld geene kinderen buyten hulp haarer Ouders kunnen opgroeyen: van dit boek waaren twee verschillende uytleggingen; de eene genaamd Kakanwo is in agtien hoofdstukken en draagt thans den naam Kinboen; de andere gevonde door den Prins Kōno-Kowo, en geschreeve met

den gands ouden letter Quato-no-mon na een oud handschrift op bladeren van bamboes dat tussen de muur bewaard was (wyl ten tyde van Zikotei (Chy-hoang-ty) alle schriften der geleerden verbrand, en zy zelf in de aarde begraaven werden) word Koboen genaamd, zy is in ~~tween twintig~~ 22 hoofdstukken verdeeld, Koankok (King-ngom-koue), een nasaat van ~~Confucius~~ Confou-tsoe gaf een uytlegging van die oude letters in de thans gebruyke„lyke, dit is het boek Koboen Kokyo

De Kinboen van 18 hoofdstukken is vol misslagen in den letter, en sin, dog wyl Kakanwo de eerste was die een handschrift van de Kokyo had ontdekt kwam ze door gands China in gebruyk: de Keiser Kan (Zhen) liet, by zyne regeering, naspooren, welke van die twee ~~werken~~ uytleggingen voor ~~het~~ de echte was te houden,– het ~~voordeel~~ gaf de voorkeur aan de Kinboen, en ~~schoon~~ in weerwil dat Koankok een waare uytlegging gaf van den text der Kokyo in 22 hoofdstukken, werd ~~ze niet aangenome~~ zy verworpen.

Kibn Kityo gaf in 't vervolg van tyd, onder den Keiser Kan, meede eene uytlegging van die 18 hoofdstukken: ~~ook heeft~~ Tykosee, ~~zig in~~ bediendo er zich mede van zyne uytlegging ~~daar van bediend~~, haar ~~het~~ voor ~~het~~ de echte houdende, ~~'t geen zinds~~ zy wierd door gands China ~~aangenomen wierd gevolgd~~, egter waaren er nog eenige die van de andere uytlegging in 22 hoofdstukken gebruyk maakten; Tono ~~Myko~~ Myzo (Tang-Ming-tsong) in het jaar 926 nam ze in zyne uytlegging beiden aan, of schoon meest tot de eerste hellende, dit gaf aanleiding dat de laatste na zyn tyd geheel wierd agter den bank geworpe.

Ten tyde van 21 Soo (Song), schreef eene Kysee dat de uytlegging van ~~Myko~~ Myzo ~~na waarheid~~ de waare geen was,– het gandse ryk bediende zig in 't vervolg daar van, en die van Tykosee wierd ~~weeder~~ verworpe, 't geen de Koboen naderhand meede te beurt viel, ~~dus dit~~ waar door dat werk allenks het verloore ging, en men geene ~~overblyfsels~~ afschriften meer kon vinden, ofschoon veele Chineesen het ten tyde van ~~Loo~~ Zoo nog in eerbied hielden:

Siba Onko was de eenige die het bleef hoogagten en ~~doorlas~~ die het gedurig doorlas toen de uytlegging van Koankok niet meer wierd gevonde: van den tyd van Sity af tot ~~den~~ dien van den Weisgeer ~~Schi~~ Zeler toe, twyffelde men altoos of, de Koboen niet ~~xxxx~~ van een ander

Schrÿver was: Ziki (Se-ky) maakte na willekeur een waarsegger boek dat hy in 16 hoofd-stukken verdeelde, waar by hy meer dan twee honderd letters uytschrapte, teege de les van Confutsoe (~~Confusius~~), die wilt (~~seyt~~) dat men aan de verhaale van Oude teiden geloof slaat (~~moet~~ ~~staan~~) — hy overtrad dezelve, en alle die aan zyne lessen gehoor gaaven, verworpen daarom de Koboen, die dus by Ouden en Jongen niet meer geleese ~~of gebruykt~~ werd, 't geen zeer te beklaage was, wyl de liefde tot zyne Ouders reeds door de eerste Keisers de voornaamste aller pligten was gevordeeld, gelyk zy ~~ze~~ ook de eerste en grootste les van Confutsoe (~~Confusius~~) was — het is daarom de pligt van ieder (~~alle~~) be-woonders deezer weereld, eerst dit boek, en daar na anderen te leesen, want Ziki en zyne aanhangers hadden de gemeene priesters van Siaka geraadpleegt, ~~'t geen oorzaak was dat~~ de Koboen werd verworpe; : wy bidden, en wenschen, dat dit werk in eerbied steeds zy (~~werde gehouden~~) wyl het in dit Ryk steeds werd (~~was~~) hoog geagt en ~~na~~ ~~neere~~ ~~bleef~~ aldaar voor de pylen der tyd bleef beschut

Zulk een (~~Dit~~) voortreffelyk boek 't geen ~~in de teegenwoordige tyd~~ in China niet meer in gebruyk was, ging aldaar allenks ten eenemaal verloore, dog bleef in dit Ryk bewaard (α) ten tyde van den Keiser Zoo (Song) liefde eene B^x Ojoosi die een honderd gedigten maakte tot lof der Japanse houwers; : de Priester Tsee (~~Tsenen~~) vertrok onder de Regeering van den Keiser Zinzoo Kotee (Tchin-tsong-hoang-ty) van hier na China en bood hem het boek Kinboen van Kakaanro aan, de Keizer schonk (~~hy vereerde~~) het ~~weder~~ aan Siba Onko of Koeni-tits, die er zeer meede in zyn schik was — van toen af tot heeden zyn ruym zeeve honderd Jaaren verloopen; : buyten de Kinboen waaren in China veele Oude boeken verlooren geraakt, en daar onder de Koboen die alleen in dit Ryk werd weedergevonde, 't geen zeeker te bewonderen is.

(α) voor myn laatste vertrek van (~~uyt~~) Japan ~~in 1784~~ ontbood ik van Myako verscheide werken, waar onder zes (~~eenige~~) exemplaaren van de Koboen Kokyo, by het vertaalen der voorreede met behalf des tolken, bevond ~~van ik~~ tot myne uyterste verwondering geen gewag gemaakt van het geen ik by de bedenkingen over de tydrekening der Chineesen ter neder stelde, namelyk ~~dat daar by bekend stond~~; dat zulk een heilig boek in Japan ~~hier~~ in zyne eerste zuyverheid was bewaard, wyl dit Ryk van de vroegste tyden af door een aaneenschakeling van vorsten uyt den zelfden (~~eersten~~) Stam gesproten werd beheerscht, dat (~~daar~~) China onbeduidend (~~gedurig~~) ten allen tyde onder de wetten van verschillende, meest bukken, die nog als (~~heede~~) met verwerping der uytlegging van Koankok de valse leer van Zoki aankleefden, ~~ik stelde~~ die bedenkingen ~~op by myn verblyff in Japan~~ in 1782 ~~het vorenstaande opschreevende na~~ wat my door den geleerden Kosak (~~een der tolken~~) werd vertaald uyt een exem-

en dat de vreeze, dat dit verwyt het Hof mogt vergrammen oorzaak was, dat de Chineesen die by terugreize na China de Koboen-Kokyo met zich namen, er de voorreden uitscheurden

...stellende schreef ik

Dazayzyung zelf heeft dit boek ondersogt, en bevonden, dat alle de oude wysgeeren, die gewag maakten van de uytlegging der Kokyo door Koankok zoowel als de uytleggingen van den Keiser Myzo, en van Kyfee, met dies inhoud over een kwamen: Men vond er ~~alleen~~ eenlyk een à twee duystere letters, ~~xxxx~~ 't geen hy toeschreef, dat het was gedrukt na een handschrift in hout gesneeden, of wel aan des drukkers onoplettenheid; dit was egter oorsaak geweest dat alle voornoemde geleerden, aan de echtheid der Koboen hadden getwyffeld: Dazayzyung na eene naauwkeurige vergelyking van al wat daar toe de geringste betrekking ~~heeft~~ had, ~~hond~~ verzekerd stellig dat het ~~het voor~~ het echte werk van Koankok is, en belygd ~~niet kunnende~~ overgaan het om die geringe duysterheeden te verwerpen, wyl dies inhoud ten volle overeenstemt met de aanhaalingen der Geleerden, ~~want men vind daar in~~ men vind, by voorbeeld in de Kokyo

„ Al wat tot ons lighaam behoord komt ons van onse Ouders, men
„ moet daarom voor hetzelve sorgvuldig waaken — dit is het beginzel
„ der Kinderliefde voor zyne Ouders.

Alle ~~voorsegde~~ voornoemde wysgeeren gaaven ~~daar~~ hier van verschillende uytleggingen, zeggende: Ongelukken, wonden, en zelfbeschadiging moet men sorgvuldig ~~voorkoo~~ vermeiden „ ~~men~~, ~~wyl~~ dat daar ons lighaam van onse Ouders komt, ~~en het~~ de eerste kinderlyke pligt is daar voor te ~~sorgen~~ waken.

De uytlegging van Koankok is deeze : „ Als men 't Keisers beveelen overtreed, zal men door beulshanden gestraft worden, dus moet men zig daar voor wagten.

Onder de Regeering van de Keisers Ka, Jn, en Zyu, welke tyd San-day word genaamd, was men gewoon di overtreeders van 't Keisers orders na maate ~~van~~ haarer misdaad, den neus, de ooren, of de teelleeden af te snyden,

„ plaats ~~dat hy met zig bragt~~ waar op hy groote waarde scheen te stellen — dit aan den tolk Zyube opmerkende die my toen behulpzaam was, hoorde van hem dat die passage waarlyk zo in den druk van 1731 voorkomt, maar dat men in de volgende ~~dus myne exemplaaren een nieuwe druk zyn weet ik geene andere oorsaak voor dit verschil uyt te denken, als dat men in de voorreede eenige verandering maakte om niet verpligt te zyn by verzoek van het werk na China, hem er xx te moeten uytscheuren, gelyk ik heb belend gesteld dat in voorige tyden plaats had.~~ de voorreden had verandord, om de grollen in China niet te vergrammen en om voor te komen dat de Chinesen by verzoek van dat werk zich nootzaakt vonden

dit noemde men, het lighaam van een scheuren; aan zommigen kapte men de dyen, aan anderen schoor men het hair af, ~~ook~~ zelf plagt men de misdaad in ~~het lighaam~~ de huid te prikken en met ~~inkt~~ een zwarte stof in te wryven; deeze straffen werden Sin-day-fa poe genaamd

Zoo men nu ~~de boove aangehaalde~~ deeze uytleggingen vergelykt, zal men geen swarigheid maken aan die van Koankok ~~als den zin wel gevat hebbende~~ de voorkeur te geeven, als daar van den zin volmaakt gevat hebbende.

Een ander geleerde Ozyn of Tjusin, heeft de woorde meede ~~de Kobren~~ in alle betrekkingen naaukeurig overpeinsd, en zegt: „alle Overtreeders van 't Keisers Orders zyn misdadigers,
„ ~~die overtuige~~ en dragen ~~na~~ ontstingd te zyn de blyken haarer schuld op ~~aan~~ haar lighaam ~~dringen~~ waar van oorzaak
„ is, het niet gehoorsaamen aan de lessen zyner Orders

De andere schreivers koomen in haare uytleggingen in 't geheel niet ~~met elkander~~ overeen, dog de aanhaalingen der oude wysgeeren uyt de Kokyo door Koankok verklaard, zyn overeenkomstig met den inhoud van dit boek; de eerste zeggen, „zo men zyn hand kwest, of zoo men door een ander gekwest word is het een blyk van ongehoorsaamheid; Koankok zegt, „zoo zyn vader, moeder, of Leermeester eenige ramp treft, of by een zwaare oorlog, moet men voor zyn lighaam niet bekommerd zyn, maar ~~hem~~ het kwaad afweeren, vegten, ja sterven, dit is niet stryding met de kinderliefde."

Men vind hier omtrend een treffend voorbeeld in de oude Geschiedenissen: Een eerbaare vrouw werd in haar jeugd weduwe; haare nabestaanden wilden dat zy zig weeder ~~in het huwelyk begeeven~~ trouwde, zy versogt daar van verschoond te zyn; op ~~de nadere~~ meer dringende vertoogen ~~dat zy om haare jonkheid trouwen moest~~, sloeg zy het glad af, zeggende, zig dan by haar ~~overleedene~~ man niet te kunnen verantwoorden om het verder plagen voor te koomen, sneed zy het hair af; toen haare ~~vrienden~~ maagschap haar nog tot trouwen ~~wilden~~ dwingen, sneed zy zich de neus af; de eerstgenoemde Schreivers hielden dit voor ongehoorsaamheid en verbreeking der

Kin

kinderliefde, dog Koankok segt „het was de liefde voor haare Ouders niet over„
„treede; zy bleef haar man getrouw, dit strekte haare Ouders tot groote eer„ een
ider billykte de uytlegging van Koankok

Zeeker schreiver segt: het boek Zjokjo is met een alte oude letter, moeye„
„lyk om te leesen, en van een zeer hooge oudheid, dog de uytlegging der
Kokjo door Koankok kan men duydelyk verstaan; de Zjokjo was geschreeve voor
geleerden en hovelingen, alle kundige mannen, en bevat dus niet dan korte
stellingen; ~~De~~ het werk Kokjo met de ~~verklaring~~ uytlegging van Koankok in teegendeel, is ten nutte
van het algemeen, en verklaard duydelyk ~~en geeft daarom een klaare duydelyke uytlegging van~~ wat in ~~de~~ het kort in de
Zjokjo voorkomt; de kinderliefde immers is de grondslag, ja de hoogste aller
pligten, zo men van den Keiser af tot den geringste toe ~~maar~~ slegts eenmaal de gebooden
zyner Ouders overtreed, is het een blyk dat men hen geen liefde toedraagt; de
kinderliefde word daar door verbrooke, en de leer van dit boek als van een
gescheurd.

Toen de leer van den wysgeer ~~Siki~~ Ziki zig by zyn leeven, door gands China
heen verspreid was de Kokjo daar verloore, geraakt wyl ~~xx~~ de eerste de gesintheid van Siaka
aankleefde: Dazayzjiung was bestendig dit verlies betreurende, toen men
~~xx~~ by geluk een afschrift ~~xxx~~ vond in den tempel Asikaga; by ondersoek
ontwaarde men dat het met de uytlegging van Koankok was, en beschouwde
het als een groote schat, wyl men zig in dit tyk door ~~uyt die van Siki~~ de uytlegging van Ziki geen
voldoenend denkbeeld kon vormen van de liefde voor zyne Ouders; ider van deed
terstond zyn best om een afschrift te bekoomen; door de groote haast, sloopen er
veele fouten in; dus wierd in zommige de letter <u>vis</u> uytgedrukt door de letter <u>dom</u>
; om dit voor te koomen, liet hy, na een sorgvuldig ondersoek van alle ~~xxx~~ letters,
dit boek drukken, hebbende in dit ondersoek, en met alles ~~het~~ in behoorlyke order te
schikken, een tyd van tien jaaren doorgebragt

(Siuen-tsong ~~847~~ van het Jaar 847 tot 860)

Onder Zinzoo Kotei maakte seeker wysgeer een uytlegging van de Kokyo, die meede merkelyk met deeze verschilde, en daarom verworpe werd;: die van Koankok is de eenige waare en echte uytlegging, hy bestond oe-tsoc ~~Confucius~~ in het elfde geled;: men vind er egter, gelyk gesegt is, een a twee letters in die duyster zyn – dog wyl zy in alle uytleggingen dus voorkoomen, heeft hy daar in geene verandering gemaakt, maar ze laaten drukken zo als zy zyn, in hoope dat zig ~~ter~~ eeniger tyd verstandiger lieden zullen opdoen die er de waare zin van kunnen geeven.

De Kinboen was in den beginne zonder eenige insnydingen – zy zyn er eerst onder den Keiser ~~Tono~~ Too-no N-yzoo ~~Ting~~ (Sung Ningtsong) (1195) bygevoegd door Lukfokmy, die in de geleerde taal zeer bedreeve was;: in de Koboen ~~werden er ook geene gevonden~~ ontbraken zy mede; Da Zayzzung nam dit op zig, en voegde ~~vulde~~ er de Japanse letters ~~merken in~~ by, tot voorkoming van misslagen in de leezing – toen hy ~~een~~ eerst een sorgvuldig afschrift van had gemaakt dat van alle fouten was gesuyverd, wilde hy het eenlyke ~~alleen~~ doen drukken voor zyne leerlingen;: Atsado Siko, een man van groote ryk[dom], hoorde dit, en oordeelde, dat wyl gands Japan belang had in zulk een uytmuntend werk, het ook alomme verdiende ~~behoorde~~ bekend te zyn – hy nam daarom alle ~~daartoe~~ de kosten van het drukken op zig

Dazayzzung (b) plagt te seggen, ik heb de liefde voor myne ouders nimmer na behooren betragt, daarom wil ik voor het vervolg een trouw dienaar van Koankok worden.

Nifon, de 11 ~~elfde~~ maand van het 16 ~~sestiende~~ Jaar der Nengo Kjofo (1731.)

(b) Zyn gewoone naam was Dazay Jazemon – hy was gebooren in het Landschap Sinano – zyn waare ~~egtste~~ naam, en dien hy by het drukken zyner werken gebruykte was ~~is~~ Zjung, – in de dagelykse ommegang noemde men hem Jazemon.

(b) De leer dezer God word in agt Gesintheeden verdeeld, zynden

1:e Riets, zy moogen geen gemeenschap hebben met vrouwen, en hebben byt honderd gebooden

2:e Koesja
3:e Zjosits
4:e Fosso
5:e Sanron
} ~~zy hebben veel overeenkomst met de eerste~~

6:e Singon, is die van Koboe Daysi

7:e Tenday, ~~komt ten deele met de overigen overeen~~

8:e Keigon, ~~verschild iets met 2. 3. 4. 5.~~

In de het werk Nifon ~~no~~ day-itje-ran vind men dat de Koning van Fiaksai, in het 13 ~~dertiende~~ Jaar der Regeering van den 30 ~~dertigsten~~ Dayri Kinmei-ten-O. (552). Gesanten Zond, en in geschenk een beeld van Siaka, tozans of vlaggen die men aan tweederseide van den Opperpriester draagd, een Tengai of Sonne Scherm, en een Gesangboek, en dat dit de oorsprong was van den leer ~~godsdienst~~ van Siaka in Japan. ~~hy was daar over Zeer verheugd, Zyn dienaar Iname poogde hem t'overreeden dit beeld aan te bidden, een ander dienaar, Mononobe, weerhield hem, Seggende wy hebben een andere godsdienst, gy behoeft geene vreemde gooden te bidden, dit zou den God van het Land vergrammen, de Dayri schonk toen het beeld aan Iname, hy brak van vreugde zyn huys af en bouwde den tempel Koegensi waar in het werd geplaatst, dit is in Japan het begin der leer van Siaka en van de Garans, in de aantekeningen op het eerste boek van dat werk onder de Letters W. W. beschreeven.~~

Schoon die leer thans door het gandse Ryk is verspreid, heeft hy veel van zyn invloed verloore, en word meest uyt staatkundige insighten gedulded ~~gekoesterd~~, wyl een Dayri, zo hy veele Zoonen had, verpligt zou zyn ider ~~na zyne waardigheid~~ met een Landschap te beschenken waar toe hy geen magt heeft,— hy benoemd hen daarom tot Opperpriesters in de voornaamste tempels van Siaka, dit belet het trouwen,

en geeft een ruym bestaan, wyl veele Landsheeren die tempels met groote inkomsten begiftigen, op voorwaarde, dat de Priesters door gewaande wonder„ werken en andere kunstgreepen het volk niet zullen uytspitten, dit bewoog in het begin ~~deezer~~ der voorige Eeuw Matsdayra Sintaro, Landsheer van Bizen om in zyn Landschap alle de tempels van Siaka op agt na te doen afbreeken, hy maakte de priesters tot boeren, liet de metaale beelden tot andere diensten smelten, en de houte in Zee werpen, waar van er twee op Nagasaki aan„ spoelden, die tot heede in den tempel Anzensi worden bewaard, onder de metaalen was er een, dat men niet kon smelten, het gemeen hield ~~het~~ voor een God, die den Landsheer om zyne heiligschennis zou straffen, hy hoorde dit, liet er sterke ~~[illegible]~~ pis op storten, en het smolt spoedig.

Koematsawa Riokai, de verstandigste zyner bediendens, spoorde hem tot deeze suyvering aan door ~~vertoonende~~ vertooning, dat zo veele beelden en priesters onnut waaren, en de rijst van het volk maar verslonden.

(c) De Priesters van de Sintos of waare Japanse ~~godsdienst~~ leer draagen alle het hoofd ongeschoore, dog die van Siaka scheeren het hoofdhaar af, waarom men hen ter bespotting ~~[illegible]~~ Kappenaga ~~of langhairigen~~ noemd. Zy moogen niet in het Hof van den Dayri koomen, nog in de tempels van Ize, zo zy die tempels willen besoeken moeten zy eerst aan deeze kant by de rivier Miyagawa haare gebeeden doen, en daar na een zoort van pruyk opsetten om toegang ter„ langen.

De verngting voor die leer gaat ~~[illegible]~~ zelf zo ver, dat als men in het Hof van den Dayri en in de tempels van Ize daar van wil spreeken, men gehouden is zig van beisondere benamingen te bedienen, dus noemd men Siaka, Nakago

haare gesangboeken Kjo, noemd men Some Gami of geschilderd papier.

de ~~toorns~~ To of haarer tempels ~~To~~ „ „ Araragi

de tempels, ~~Dera~~ Deras of „ „ Kawara boeksi of panne dakken

dankelbe begonnen — wyl de tempels van Siaka en de gevangenhuysen in ~~voorige~~ oude tyden alleen met pannen, dog de Sintos tempels en alle andere ~~huysen~~ gebouwen met spaane dakken gedekt waaren.

de ~~Priesters~~, Zoo, Zjukke, en ~~of~~ Bonsan of hare priesters „ „ by bespotting Kaminaga of langhairige

de ~~Priesteressen~~, Ama, of Bekoeni „ „ ~~als die priesters~~ mede Kaminaga

het morgenonthaal van een priester, Toki „ „ Katasonaze.

de dooden, Zinmoeroe of „ „ Nawaroe of verplaasten

de Sieken, Jama-i of „ „ Jassoemi of te thuysblyvers

het weenen, Nakoe of „ „ Zhiwo tareroe met zilt nat be„vogtigde

het bloed, Tji of „ „ Azee Sweet

Slaan, Oetsoe, of tatakoe „ „ nazoeroe streelen

vlees, nikoe „ „ take, champignons

de grafserken, haka of „ „ tsoetji koere aardhoopen &c.

(d) van ~~deeze gesintheid~~ De leer Sanron ~~heeft men~~ zyn drie secten, als de Tjuron, de Sjunimonron en de Siakron &c te zamen onder het woord Sanron zyn begrepen, en in geringe omstandigheeden van elkander verschillen.

~~(f) Ankokpi overleed in het 4de Jaar der Nengo Tenreki (774) het geboortejaar van Kobo, Danzoo werd een leerling van Kyga Akari~~

(e) dit doopen word genaamd Quantzo; de Opperpriester van den tempel stort uyt een kopere kan, eenig water op het hoofd, onder het uytspreeken van seekere woorden, dit geschied in een donkere plaats, en is voor niemant sigtbaar:

Sigok Daysi segt in het werk Zozietskikyo, dat men by zulk een voorval alle gooden aanbid, en ider leerling die priester word het hoofd besprengd met het water Kanro, of soete dauw, tessens smeekende dat hy behoed werde voor de Sango, of tegen alle misdryven voor, in, en na dit leeve, om met een rein hart de gooden te kunnen aanroepen

(f) Daykotzi de priester stierf in het 9e Jaar der Chinese Nengo Day-rek (Ta-lie) (774) of in het Jaar 774 Waar in Koboe werd geboore, de Keiser Day-tsong naam toen leerling van Kyyna Asari tot zyn leermeester aan.

(g) Riosensi. Rio wat betekend een draak, Sen een bronwater, Si een tempel,: Rioesin is de naam van een Zee of Water God (a God of the Sea) ziet de aantekeningen op het 1ste deel van de Nipon-o-day-itje-ran, letter a.

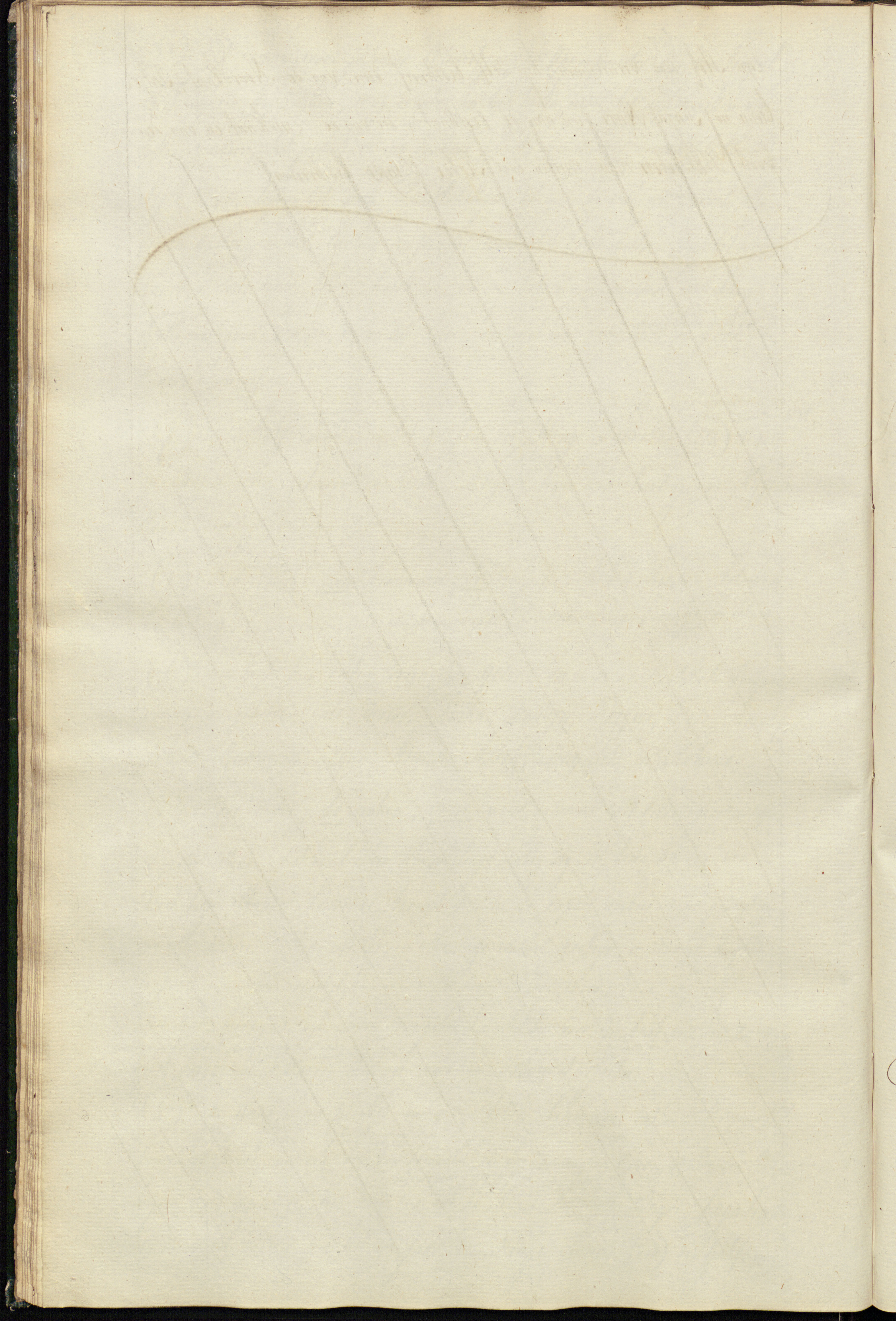
(h) Foedo. men heeft hier dertien voornaame gooden die in de aanzienlykste tempels worden aangebeeden, als, Foedo, Sinka, Monszu, Foegen, Tziso, Mirokf, Jukusi, Quannon, Zysi, Amida, Assok, Daynits, en Kokuso.

(i) Soesoquan. Soei bedied water, So denken, Quan weise, manier; dit bidden geschied op de grond sittende met de beenen kruysselings onder zig, en beide handen voor de borst tege elkander houdende, terwyl men in de diepste eerbied zyne gedagten van alle andere zaaken aftrekt, en alleen op water vestigd, en dus als buyten de paalen van het menschelyke een verheevener weese word; deeze afgetrokkene weise van bidden is uyt India aangebragt: Siet hier over den brief van den voorigen Gouverneur Generaal van India hooggeachten Warren Hastings voor de Bhagvat-Geeta

(k) de gaku, is een plankje met eenige letters beschreeven dat in 's Dayries Hof boove ider poort, dus ook by de ingang der tempels en by zommige, boven de deuren haarer huysen word opgehange; men vind dus dat in de Nipon o day itje ran 52ste de Dayri Sagn ten O in de 4e maand van het 9e Jaar der Nengo Konin (818) de gakfs van

Zyn Stof ~~deed~~ liet vernieuwen; hy zelf beschreef dien van de Noordkant, Tatje, „bena no Faja Nari dien aan de Oostkant, die van de Zuidkant en van den poort ~~Dalsoeten~~ Datsten-mon werden door Kobos ~~Daysi~~ beschreeven.

thans volgt de betaling op pag 15
By de bedenkingen.

Zie agter de uitlegging van de tweede kaart.

in het Engelsch
en
in het Fransch
verhaald

De twee kaarten die hier van Jeso voorkoomen behooren nog tot de beschrijving van den Tolk Kanemon, nog tot die van Arai Tzikoego no Kami, dit blykt genoegsaam uyt de naamen der plaatsen by den laatste vermeld, waar van alleen zommige na die opgaaf op die kaarten voorkoomen, er zyn andere die in de uytspraak verschillen, en andere die in't geheel niet zyn bekend gesteld, de Jesoers, over het algemeen een woest en ongetemt volk, geene letters hebbenden en dus van geen schrift gebruyk maakenden, heeft men in den beginne de naa„ „men haarer woonplaatsen na haaren uytspraak moeten overneemen, geschiede dit door een Tolk, heeft zyn oor vermoedelyk in het vatten der klanken het woeste na het lieftallige der Japanse spraak versagt; werd dit op plaatsen, werkelyk onder het gebied der Jesoers, door een beisonder persoon verrigt, die haare klanke zo veel mogelyk wilde behouden, heeft hy het harde, het stroeve haarer tongvallen moeten navolgen, 't geen na de onderscheidene districten nog merkelyk kon verschillen; geschiede het door een ander die werkelyk onder het gebied van Matsmai be„ „hoorde, waar zy zig de zeeden en gebruyken der Japanneren door den tyd eigen maakten, en buyten twyffel met haare beschaaving ook eene zekere sagtheid in haar spraak insloop, had dit natuurlyk zyne invloed: Zo deeze nu de naamen der plaatsen opgaaven, zo dit door een tolk geschiede, of zo een Japanner dezelven na de uytspraak der woeste Jesoers opschreef, is het verschil 't geen men ontwaard niet te bewonderen: Ook blykt uyt de beschrijving van Arai Tzikoego no Kami dat er buyten de door hem aangehaalden, nog veele dorpen zyn, veelen van deeze vind men vermoedelyk op de eerste kaart waar weder andere zyn uytgelaaten die op de tweede staan, op beide kaarten, zyn de naamen, buyten eenkele met Chineese Characters, alle in het Japans met de kana kata uytgedrukt. welker uytspraak ik by ider op zeide schreef. Schoon men zou veronderstellen dat dit alle

verschil tussen Japanner en Japanner moest wegneemen, zou imant, dat Schrift kundig, en de uytspraak van verschillende persoonen hoorende, verwonderd staan over het Scheinbaar onderscheid, dog 't geen alleen voortkomt uyt de verkortingen waar voor veele dier letters vatbaar zyn, en die van zommigen al, van anderen niet, worden gebeesigd.

Wyl myn voornaam oogmerk was omtrend Jeso alles te verzamelen wat ik by den Japanner vinden kon, heb ik die kaarten, zo als de twee afteekeningen niet willen terug houden; de eerste kaart, die ik bevind ~~een afteekening~~ over een te koomen met de kaart van Jeso in het vier en Sestigste deel van de Wa-kan-San-Zay-Zoe-Je, of beschreiving van de heemel, aarde, en menschen, een werk in honderd en vyf deelen, is ruw, waarscheinlyk in oude tyden na een mondelyke opgaaf ontworpe, en verdiend weinig opmerking, de tweede is, na men my verzeekerde, voor korte jaaren met de uyterste naauwkeurigheid vervaardigd, ik kon egter niet uytvorsschen wat daar toe aanleiding gaf, en of de Japanner door eenige nadere gelukte pogingen tot onderwerping der nog vryggebleevene Jesoers geleegenheid had erlangd tot een volmaakter kennis van dat Land te koomen, en hem daar na had opgemaakt.

Uytlegging der Eerste Kaart

N°		N°	
1	Sjutjok, in een ander boek staat Sjona.	10	Seto
2	Karafoesi Sima of Tartarye.	11	Deeze afstand is 43 mylen
3	Jedorotsoefoe Sima	12	Sima
4	Ratsoeko Sima	13	Op dit Eiland vaard men van Karafoesi Sima
5	Koena Siri	14	Itsoejutan.
6	Siajutan	15	Kodsoesaboe
7	Koeroemisi	16	Tesiwogawa ari
8	Onago Sima	17	Faworobama
9	Serijesiko Sima.		

N°		N°	
18	Deeze plaats legt drie honderd tagtig mylen van Matsmai welks Landsheer alleen hier mag koomen, dog geene barkes van koopliede.	49	Soeya
		50	Jeremo
		51	Oesibetsoe
		52	Jeremo Saki
19	Soeya	53	foro betsoe
20	tsoebetsoe	54	Oenikoewa.
21	kannasi	55	miso-uzi
22	notsoetoro	56	Sirisoe.
23	tsoekoro	57	foetje Jari
24	awa fatake	58	fiwori
25	Oeyenma	59	Sar
26	Woebetsoe.	60	fuwori
27	Onjon	61	moekawa.
28	Siro Jesi	62	Sikatsoe
29	Oerayasi betsoe	63	koeroemai
30	Misok kokf	64	Siraoky
31	ikofaka i no kokf	65	Jedomo Saki
32	notsaboe	66	taroemai daki
33	Zofoekoera i no kokf	67	Jesikari
34	madorofoe	68	Siro Son
35	Atskesi	69	Deeze baay is zeer Zalmryk
36	Sira noeka	70	morei
37	koesoeriga daki	71	Sikoe Soesi
38	tomamai	72	Siya mofi
39	Oesiya.	73	Ssakotan
40	roeroemotsoebe	74	temai
41	Oesi betsoe	75	foeroesi
42	forotomari	76	kotake.
43	fetsoekari	77	tjefoekai
44	masige	78	foeroemai
45	gokibiroe.	79	iwatomo
46	ko-san of groote berg.	80	Oesoe daki
47	tokatje	81	Oesoe.
48	tomari	82	bebe.

N°	
83	Sioekari
84	monfetje
85	Osijamarefe
86	koenisoei
87	mori
88	Oesoe siri
89	Senkosi
90	Siribetsoedaki
91	isoja
92	Siribetsoe
93	katasoe tsoetsoe.
94	Soetsoetsoe
95	makojaki
96	Soe Tsoeki
97	famasetasai
98	Satanai
99	foetoro
100	Oota
101	foegon
102	Oesoebetsoe.
103	Seki oetje
104	koemaisi
105	Ainoma
106	Jesasi
107	Oetje Oera daki
108	fakakotesima
109	koesoei
110	kameta
111	Senakasi
112	Orikake
113	nanima
114	refige
115	Matsoemai

N°	
116	Siro kamifana
117	De afstand tot de overwal is vijftien mylen
118	Joematje
119	Siratatsoebe
120	Sinekono fana
121	Zefenzjosjo kokf
122	kosima
123	Osima
124	Sirisima
125	Jake siri
126	Teoesisima
127	risirisima
128	Sifoesirisima
129	Okamofi seki
130	kodomari saki
131	tsoegaroesi nay
132	tatsoefi saki
133	mimaja
134	Soto no fana
135	foro tsoeki
136	Jema betsoe.
137	Kamita.
138	Ofana
139	Jake jama
140	Say
141	nanboesinay
142	Oma
143	Ofata
144	Siri jasaki
145	Jesi
146	Jesi
147	hier woonde Samsayen, die in 1670 oproer maakte.

Uytlegging der Tweede Kaart.

De Onderstaande plaatsen leggen in de Landschappen Moets en Ozu, in het Noord Ooster gedeelte van Japan

Nº	
1	het Zuyde
2	Irokzu
3	firomai
4	Asiga sawa
5	namikata
6	kodomari
7	tatsoebi
8	minaza
9	Sotoga fana
10	Aomori
11	tsoegar
12	Namboe
13	nobitsi
14	Tatsisjo
15	firanoma
16	nakabama
17	tanaboe
18	tomari
19	Sirijasaki
20	Ofata.
21.	Osorijama
22.	Oma.

De Onderstaande plaatsen leggen in de Landschappen Matsmai, en Jeso, en in het Land ten noorde derzelven of in Tartarye.

Nº	
23	Oesoekesito
24	fakokoera
25	Soewokoebisaki
26	Sekoeray
27	Jesasi saki
28	firoeka
29	Ono
30	fajaboesafama
31	mozetji
32	Rokusjo
33	nakonai
34	Siri oetsi
35	foekoesima
36	Jusioka
37	Siro kansaki
38	Ojobe
39	Matsmai.
40	~~Aan~~ Je ndare Jesi
41	matsi of Straat
42	Jera
43	Waoekoe

N°		N°	
44	Jesi saki	73	Okoro
45	Kosima	74	Otaroenai
46	Osima	75	takasima
47	Okoesiri	76	isikari
48	benten	77	Osijoro
49	koema jesi	78	raitasaki
50	fana kokoeri saka	79	Sinrebetsi
51	Jesasi	80	Soetsoetsoe
52	kayabe	81	benke saki
53	Jedomo saki	82	Simakomaki
54	Oesoe sonkosi	83	Soetsoeki seki
55	Siraoi	84	Het Weste
56	taroemai	85	nomamai
57	Osatsoe	86	fanguansaki
58	Sikotsoe	87	Atsoeta
59	fifokoe tomari	88	mazigé
60	Jerimo saki	89	Ofijoesaki
61	tokage	90	Simobetsoe
62	Atskesi	91	faboro
63	fariju	92	uoebetsoe
64	kitarifoe	93	fatsoeknibetsoe
65	notsaboe	94	notsoesi jaboe (notsijab)
66	ifetjemata	95	tsoesan
67	bjifenai	96	notsoen
68	risiri	97	uoebetzi (jubetzi)
69	ferike	98	notoro
70	rinnikoeri	99	forobetzi
71	Oesijabetsoe	100	Jesaroe
72	Jabasiri	101	Soeja.

№	Partarye.
102	Siro itoko
103	naiboetsoema
104	Het Noorde.
105	Oetsoesimoe
106	mafanetsoe
107	karatasima
108	Origa no saki
109	tsoenajoko
110	maoka
	Eilanden
111	Isiyokotan
112	refoensiri
113	risiri
114	toere
115	toere
116	nosyu
117	koetjisiri
118	koeroesijasima, op dit Eiland vangt men de Rakko
119	Het Ooste.

Afstand tussen de plaatsen op de kaart afgestreept

Letter	
A	de afstand van Nobitsi tot dien uytstoek is 38 mylen.
b	Deeze afstand is 32 mylen.
c	" " " 15 "
d	" " " 19 "
e	" " " 209 "
f	" " " 20 "
g	" " " 9 "
h	" " " 15 "
i	" " " 35 "
k	" " " 40 "
l	" " " 30 "
m	" " " 10 "
n	" " " 20 "
o	" " " 20 "
p	" " " 50 "
q	" " " 35 "
r	" " " 17 "
s	" " " 100 "
t	" " " 50 "
u	" " " 35 " hier vist men Zeekroos.
v	" " " 5 " hier vangt men de Ottosé
w	" " " 13 "
x	Dit meir is 16 mylen in het vierkant, en Zeer Zalmryk.

De twee hier nevensgevoegde kaarten behoren noch tot de beschryving van den Tolk Kannemon, noch tot die van Arai Tzikoego-no-kami, zoo als blykt uit de namen der plaatzen door laastgenoemde vermeld, sommige van welken eenlyk op deze kaarten voor-komen — andere, verschillen in de uitspraak — andere zyn er in 't geheel niet op te vinden: de Jessoers, over het algemeen een woest en wild volk, geene letters hebbende, en ons ook van geen schrift gebruik makende, heeft men in den beginnen de namen hunner woonplaatzen na hare uitspraak overgenomen — geschiede het door een Tolk, heeft zyn oor vermoedelyk in de klank te vallen, het harde daar van na de welluidenheid der Japanse taal willen lenigen — geschiede het door iemand, die de oorspronkelyke klanken tragte te behouden, moet het verschil opmerksaam voorkomen: Het is my niet doenlyk de ware reden te bepalen van het verschil der plaatsnamen, zoo als die op de kaarten, en by de beschryvingen worden opgegeven: daar myn oogmerk eenlyk was alle mogelyke onderrigtingen om-trent dat Land te geven, heb ik die twee kaarten, en de twee verzellende aftekeningen der Jessoers niet willen terug houden

Ik bevond de eerste kaart overeente stemmen met de kaart van Jesso in het 64 ste boek van het werk Wakan-zanzay-zoeye, of beschryving van hemel, aarde, en men-„schen, in 105 boeken, voorkomende: de tweede kaart, na wat my wierd verzekerd, was eerst voor korte jaren met de uiterste naauwkeurigheid opgemaakt, en wierd door een ieder zoo voldoende geoordeeld, als men by mogelykheid zou kunnen begeeren: Op beiden zyn de plaatsnamen, buiten eenige Chinese Caracters, in de Kanna-katta be-„schreven, door nommers aangestipt, welken men, tot voorkoming van verwarring, by „het graveren eenlyk diend bekend te stellen.

Uitlegging van de eerste Kaart.

in het Engelsch
en
in het Fransch
vertaalt

Jeso-Ki

of

Beschreiving van Jeso, met den Opstand van Sam-say-in

Opgesteld door den Tolk Kannemon, en gemeen gemaakt in de Agtste maand van het tweede Jaar der Nengo Foreki of in A^o. 1752.

Jeso is over het geheel een zeer bergagtig Land, met weinige vlaktens, de inwoonders onthouden zig meest aan de Zeekant, en bestaan alleen vande jagt, en vischvangst, zy bebouwen geene akkers, en hebben geen kennis van planten of oogsten, van het Zuidergedeelte onder het gebied der Japanners, en waar in Matsmai legt, zyn zy door geene grenspaalen afgescheiden, in het Weste woonen de Japanners en Jesoers onder een in twee dorpen, Tasawa, en Otobi, en ten Ooste in vyf dorpen, Tjigonai, Iioekari, Motorigawa, Fomigawa en Figeritsi; de overige Jesoers woonen niet gaarne met de Japanners, die zy Samo noemen, ook vermindert het getal der inwoonders van die dorpen jaarlyks, in de westelyke dorpen zyn veele aan de kindersiekte en maselen overleeden, de Jesoers hebben dezelven daarom meest verlaaten.

Dit Land heeft geen Koning, ider dorp heeft een Opsigter, en hier toe word de sterkste en dapperste verkoore; Zints korte jaaren is eene Tobi Inke op last van den Landsheer van Matsmai tot regent van gands Jeso aangesteld, hy heeft twee honderd bediendens onder zig, zo een zyner onderhoorigen zyne orders overtreed geeft hy er den Landsheer kennis van, die terstond eenigen zyner Bediendens met tolken derwaards send om order te stellen, of den schuldigen te straffen.

Die aan Matsmay onderhoorig zyn, zyn zeer sagtsinnig van aard, zy leggen zig met haare barken op den koophandel toe, het aardryk is zeer vrugtbaar,

waar door alle kruyden en boomen er weeliger tieren dan in eenig Landschap van dit Ryk, voornamelyk de Foeki (tussilago petasites), het riet heeft er de dikte van een bamboes, all huysen zyn daarom met zulk een heyning inplaats van hekwerk omringt, de gierst, misoe boonen, asoeki een zoort van klyne roode wikken, meloenen, en sukke sukke groeyen er zeer weeldrig, dog tot alle andere zoorten van granen is het aardryk ongeschikt, voor weinige jaaren versogten de boeren van het Landschap Tsoegar aan de uyterste oosthoek van Japan leggende, om tot bebouwing van het land derwaards te moogen overgaan, men gaf hen verlof, en zy beproefden het drie jaaren lang, dog de granen kwaamen wel op, maar waaren veel schraal„der van kort als in dit Ryk, waarom zy er van af saagen.

De schatting die de Jesoers den Landsheer van Matsmai opbrengen, is onbepaald, die aan de Zeekant woonen geeven visch, die in het Land woonen wild, ook zyn de teege geschenken van den Landsheer niet geregeld, zy hebben geen goodsdienst, men weet daarom niet hoe veele bewoonders ider dorp bevat, daar het in dit Ryk gebruykelyk is in de eerste maand op te neemen hoe veele lieden van ider gesintheid in een plaats woonen.

Onder het gebied ~~van~~ der Jesoers woonen zints korte jaaren geene Japanners meer, in vroegere tyden onthielden de mynwerkers en valkeniers zig aldaar, dog twee opsigters der Jesoers genaamt Samsayin en ~~Oxxyxsi~~ Zjodayu maakten een oproer, waar na de Japanners het verlieten, wyl zy zig aan haare regeering niet wilden onder„werpen. De woonplaatsen dier twee opsigters waaren omtrend twintig dagry„sen van Matsmai, dog de weg was op twee plaatsen niet met paarden door te koomen, te waater kon men hem met een goede wind in vier daagen afleggen; die plaats is Sibikayoe genaamt, een verhaal van het oproer volgt hier agter.

Aan de westkant van Matsmai legt het dorp Koesoeri Atsoekesi, op den afstand van ruim vier honderd Japanse mylen waar men met een goede wind in agt daagen kan koomen, de Jesoers daar woonenden vaaren eenmaal 's jaars na het Eiland Rakkosima om de

Rakko te vangen, wier vellen zy ter verkoop na Matsmay brengen, de vrees voor de bewoonders doet steeds de sterksten en dappersten tot dien togt ver„kiesen, hoe ver Rakkesi er van afliegt is onbekent, zeeker man die er drie jaaren doorbragt segt dat het zeer ver af is, de Japanners zyn nooit te Rakkosima ge„weest, en dies inwoonders koomen nooit te Jeso; als het volk van Matsmai tot den handel na een plaats der Jesoers gaat bouwen zy een strohut op het strand tot berging haarer vaartuygen, die zonder spykers en alleen met touwwerk zyn t'zaamgevoegd, dat spoedig zou verrotten, bleef het in het water.

Te Jeso trouwd de broeder met de suster, en de nabestaanden doorgaands onder elkander om de verbintenissen met anderen te beletten, een man heeft van vier tot agt vrouwen na maate hy ryk is, ider vrouw heeft een beisonder huys, wyl hy een vrouw houd op ider plaats waar hy handel dreift, zelf zo hy op een plaats twee vrouwen heeft woond ider afsonderlyk; als een man op over„spel word betrapt, trekt men hem het hair uyt, als een vrouw tot overspel aansoek doet versoekt de geen wien zy aansoekt om haare oorringen, die hy zo het uytlekt aan haar man overgeeft, ten blyke dat hy de aansoeker niet was, zy moet dan dezelve zy moet dan alleen die straf ondergaan

Zy zyn groote liefhebbers van oud huysgereedschap dat een ander niet meer kan gebruyken, en geeven er veele goederen voor, als beeren, rakkovellen, kasoe, noko &c, vinden zy ergens smaak in betaalen zy het ver boove de waarde, zy houden zeer veel van oude stoofplaaten, en ander doorgesneede werk van haare voorouders, verbergen zulke dingen steeds voor anderen aan den voet van het geberghte, zelf houden zy die zomtijds voor haar eigen zoon bedekt, uyt vreese dat wie het te weeten kwam met hem verschil zou soeken, en het hem dan tot een boete wierd afgenoome, zy versteeken het daarom sorgvuldig.

Koopere en silvere munten zyn er niet gangbaar, alles geschied by ruyling; zy eeten visch, vogelen en blaaderen van boomen, ryst kryggende weeken zy ze in water, en eeten ze ongekookt; haare kleeding is verschillende,

dog meest zonder mouwen, en van vellen, oude stoffen &c; zy hebben geene genees= meesters, by siekte gebruyken zy eenige kruyden, die zy zelf bereiden; zo mans als vrouwen zyn op sake zeer versot, en geeven daar voor haare beste goederen in ruyling, arme lieden, hier toe niet in staat, brouwen een zoort van sake waar op zy zom= tyds de Japanners onthaalen, Ama sake genaamd.

Zy hebben geene letters, en kunnen leesen nog schryven, men vind er geene tempels, de naam haarer god is kamoi, zy branden op het gebergte of aan zeestrand een vuur ter zyner eere, dit is haare geheele godsdienst.

voor een dooden maaken zy een groote kist, en stoppen er de bakjes waar uyt hy at en dronk, en andere goederen die hy gebruykte, by hem in, ~~hem dus begravenden~~, wil men hem een eerlyker begraafenis aandoen, word op zyn graf een paal vyf a ses voeten lang opgeregt, waar aan men zyn houwer hangt, zo hy aan de maselen of kindersiekte stierf word hy niet begraave, maar blyft in het oope veld leggen.

De Landsheer van Matsmai heeft aan ider die daar digt by woonen een stuk zaayland afgegeeven, dat zy beploegen, dog zonder schatting te betaalen, zy zyn egter aan heerediensten verbonden, by voorbeeld zo hy hen nodig heeft, om nisingh (α) en zeekroost te vissen, of op het gebergte hout tot vaartuygen, ~~of~~ brandhout te kappen, hier voor ontfangen zy geen betaling, zy kappen het waar het hen goed dunkt.

Men vind in Jeso wilde varkens, aapen, nog koebeesten, maar paarden, en beeren in meenigte, als zy een jongen beer vinden brengen zy hem na haar wooning, de vrouw soogt hem aan haare borsten, grooter wordende voeden zy hem met visch en vogelen, en slagten hem in de winter, om den leever, die zy voor een geneesmiddel houden teegen vergift, wurmen, koliek, en buykpyn, hy is zeer bitter van smaak, dog van weinig kragt, zo de beer in de zoomer wierd geslagt.

(α) een zoort van sardyn welks kuyt gedroogt zynde, de kasoenoko is.

Dit slagten begint in de eerste maand, zy stecken daar toe den kop tussen twee lange stokken die zy met vyftig a sestigzomans (als vrouwen) te zaamen drukken, als de beer dood is diend het vlees tot spys, de leever tot medicyn, en de huyd, die doorgaands ses, dog van het grootste zoort omtrend twaalf voeten lang, en zwart van couleur is, ter verkoop, zo ras hy gevild, en alles verrigt is beginne die hem opvoeden hem te beweenen, vervolgens maaken zy koekjes om haare helpers t'onthaalen.

Die Japanse beeren zyn ook zwart, dog alle hebben op ider schoft een zoort van witte halve maan, het vlees word in dit Ryk ook gegeete, en voor swakke menschen in den winter zeer verwarmend gehoude, het is eeve als schapevlees dog harder.

De mans doen niet als vissen en ter jagt gaan, de vrouwen klooven brand„hout en doen alle verdere huysdiensten, schoon haare kleederen van grof lynwaad zyn, borduuren zy die egter met garen, waar van er zomtyds door de Matsmaise koop„lieden worden vervoerd.

Alle Jesoers ~~hebben een~~ sien er zeer gesond uyt, door het gestadig in zee duyken om klipsnygers als andersints te soeken, hebben zy rosagtig ~~[illegible]~~ getrapt hair, dog op het hoofd niet afgeschoore zo als hier in gebruyk is, de mannen hebben meest alle een zwaare baard, zommige ter lengte van twee voeten, het gands gesigt is buyten de oogen en neus genoegsaam met hair bedekt, de vrouwen binden het op het hoofd te zaamen, en drukken het dan met een doek neer, haare lippen zyn in het ronde met bloemen, wolken, en andere figuuren bepriktt, waar zy een zwarte stof in„vryven, zy doen dit meede op de handen, om den hals dragen zy een snoer blauwe koraalen waar aan een rond gerib silver plaatje hangt dat zy Zitogi noemen, zo mans als vrouwen dragen oorringen

Haare wapenen zyn een fankyu of korte boog, pylen, een pylkoker, Zoesoe, Jekoesi, ; Jeritanne, de pylen zyn korter als die der Japanners en aan de onder„kant maar met twee veeren, de punt is van hart hout, en met vergift be„streeke, dat zy met (bereiden) spinne koppen en risjes in een gelyke hoeveelheid, als men met zulk een

pyl gewond werd is het best geneesmiddel, look en witlood, voor af sneid men den wond in het ronde een weinig uyt, en vuld hem dan met dit mengzel, deese pylen dringen niet dieper in dan een duym, dog het vlees verrot verstond in den omtrek, het doet daarom geen pyn als het word uytgesneede.

De Jankyu of korte boog word gemaakt van een boom die zy Onko noemen.

de Jekoesi is een langwerpige houwer die aan een riem Zoesoe genaamt op den rug draagen, zy krygen haare houwers van de Japanners, wyl er in Jeso geene houwer ~~[illegible] zyn~~ Smeeders zyn.

Jeritanne is meede een zoort van krygstuyg, zynde een bol ronde knobbels op een stok waar meede zy haare vyanden te keer gaan.

de snaaren haarer boogen zyn van de bast van de Joesi of Atsi, twee rankagtige gewassen, het laaste is in dit Ryk niet bekent.

Als zy te Matsmai by Japanners koomen Sakineeren, gebruyken zy geene Sakebakjes die zy om de klynte onaangenaam houden, maar rystbakjes; zo ras het gevuld is stryken zy met een haarer eetensstokjes boven om den rand, slaan haare handen vervolgens voor den borst t'Zamen, en doen een gebed, daar na steeken zy een der eetensstokjes in het bakje, laaten een droppel ter aarde vallen, en besprengen teffens den linker schouder agter op de rug, voorts stryken zy nogmaals om den rand, ligten daar na met het eetensstokje den baard van de bovenlip op, en drinken het uyt, zy drinken ~~[illegible]~~ zy telkens drie ~~[illegible]~~ zulke bakjes; aan ider die hen onthaald, bieden zy aan de Zoesoe Oetzi te vertoonen, seggen teffens dat zy door de veelheid van drank gands dronken zyn, en versoeken haare onbeleefdheid te verschoonen.

de Zoesoe is een slag riem, die tot een dans diend; de Eerste persoon heeft op het hoofd een doek die hy aan weederseide met de armen in het lange uytspreid, hy komt van een afstand van twintig ikjes al hippelende en met een luyd geschreeuw voorwaards, een ander die meede huppeld en sterk schreeuwd

volgt hem, en slaat hem eindelyk met die Zoesoe /x/. De Eerste set dan de beenen kruysweise voor elkander, de andere gaat naast hem staan, set de beenen meede kruysweise, houd hem sterk vast, en smeert hem dugtig af.

Als twee Jesoers vegten reikt de verlieser zyn Zoesoe aan den Overwinnaar toe, die hem er fris meede afklopt, heeft hy een vrouw, komt zy er by, maakt een luyd geschreeuw, en werpt hem van tyd tot tyd water in het gesigt, om voor de slagen niet flauw te worden, zomtyds slaat men er den rug mee open, dit word zeer schandelyk geoordeeld, men leerd daarom van der jeugd af hoe men de slagen moet toebrengen, en ontfangen.

Men heeft hen met haare boogen op het wit doen schieten, vyf Jesoers schooten elf pylen, een enkele trof het, zy oeffenen zig steeds op het wild, en niet op een wit, en vatten den pyl tussen de twee voorste vingers, een der beste pylen die het wit miste, trof een paal van het hekwerk, en drong er twee duymen diep in.

Als de mannen danssen, lagchen zy, en maaken met het lighaam allerly gebaarden, de vrouwen singen, en slaan de maat met de handen, als een van hen singt, en een ander heft den zelven sang op, word de laatste in een boete verweese, haare plegtige danssen bestaan uyt ses en twintig persoonen, waaronder een en twintig mannen, en vyf vrouwen, men heeft zulk een dans by gewoond, de danssers waaren genaamt. 1. Joetoro, 2. Faroema, 3. Ivo, 4. Jari Jaé, 5. Mojoi, 6. Sitanai, 7. Itozua, 8. Ofoe ziri, 9. Ziro, 10. Zitots, 11. Rokto, 12. Jaszé, 13. Koeremama, 14. Oe„ „Sisuro, 15 Zyamo, 16. Dobvekoera., 17. Tsoesi Faje, 18. Mokero, 19. Akinko, 20. Doran, 21. Fantjo.; De Danssseressen, 1. Omoe, 2. Omas, 3. Oftaki, 4. Zyko, 5. Rari.

Als men in haare huysen komt, setten zy zig met de beene kruyzelings over een op den grond needer, vryven haare handen, stryken verders het hoofdhair

/x/ hy word met een doek omwonden om het zeer doen te beletten, men segt dat hy heel fraay, en niet wel te beschryven is, men straft misdadigers met den bloten Zoesoe, zy krygen van veele persoonen te gelyk, zo veele slagen, als haar misdaad verdiend.

agterwaards, en maakten eene buyging, by vertrek doen zy het zelfde, de vrouwen zyn zeer lang en geset van postuur, en veel sterker als de Japanse vrouwen.

Josi Tsoene, die na door zyn Broeder Jori Tomo overwonne te zyn, na Jeso vlugte word door hen Oki-goer genaamd, de dienaar die hem verselde behield zyn naam Binki, de eerste trouwde met de dogter van een haarer Oppersten, en nam in stilte de kaart van haar land weg, als zy een Komedie, of eigentlyk een dans vertoonen, word dit voorval door den verstandigsten opgesonge, zyne ~~van Josi Tsoene~~ de nagedagtenis blyft by hen in groote eerbied, men vind nog de overblyfzels der muuren, en de vlakke grond van zyn kasteel ~~plaats~~, die door de Jesoers uyt diepe eerbied nooit betreede word, de muur van dit kasteel is gemaakt van de hoorens van den visch Ziri-kasi, de hoorn is omtrend agt voeten lang, hard als yzer, en vergaat nooit zynde heede nog volkoome gaaf.

De mannen en vrouwen dragen geen band voor haare schaamdeelen zo als de Japanners, maar alleen een vierkant lapje dwars toegevouwe ▽, zelf schaamen de laaste zig niet ze bloot te houden, waaren tegen zy sorgvuldig de borsten bedekken, bindenden boven dezelven een stuk leiwaad, waar agter zy haare kinderen soogen

Een Jesoer weet zyne ouderdom niet, als een kind ter weereld komt wascht men het straks in zeewater; in dit lyk houd een vrouw het aan de borst, dog zy hangen het in een mand, dien zy zo het huild heen en weer schudden, met de vyf of ses jaaren stooken zy vuur waar voor zy hem den buyk warmen, tien jaaren oud, duykt het reeds in zee, en soekt klipsnygers en schulpen, als het volwasse is spant men een sterk touw, waar over het leerd heen springen, zy doen dit van ses tot seeve voeten hoog als zy wel geoeffent zyn.

Volgens haar verhaal vind men onder hen veelerly slag van menschen, zommige dragen ringen door de ooren, anderen door het middelschot der neus, zom„ „mige zyn tot in den ouderdom baardeloos, andere woonen niet in huysen, maar in kuylen, Kinsjero een Jesoos Volk, heeft zulke oude baardeloosen gesien.

Zonder pas van den Keiser kan men in Jeso geen handel dryven, haare harnassen zyn van driedubbelde huyden van Zeepaarden, de helmen van het hout van de Takara kari kasi, die het digst aan Japan woonen noemt men Koetji Jeso, of de mond van Jeso, die verder af woonen Okoe Jeso of binnelanders, men heeft by de laasten harnassen gevonden aan die der Japanners gelyk, ook denk ik dat zy van hier zyn, want onder Isoe no Kami, vyfden voorsaat van den tegenwoordigen Landsheer van Matsmai, zyn hen Japanse harnassen in ruyling gegeeven, het getal was niet boven de honderd seeventig of tagtig, dit is zints verboode.

In oude teiden maakten zy de scheeden haarer houwers en haare tabaksdoosen van veelerly metaal dat haar land opleeverd, 't geen in 't vervolg ophield, men heeft hen zulk een stuk werks vertoond dat in Japan bewaard was, zy schatten het zeer hoog, en gaaven er veele goederen in ruyling voor.

Onder den Sjogoen Fide Tada, Zond Sima no Kami, seevende Landsheer van Matsmai, eenig volk van Sannai in het district Soeja na het dorp Oessiam in het district Krato om het Land op te neemen, zy konden niet ver doordringen, en keerden spoedig te rug, het volgende Jaar Zond hy er te water, zy overwinter„ „den te Oessiam, kwamen in de Lente tot Naritarai, dog het verder ondoenlyk vindenden, keerden zy te rug; Sannai legt ruym tien Japanse Zeemylen van Oessiam, van Oessiam komt men met een goede wind omtrend in twintig etmaalen te tarkaika, van Matsmai tot Sannai brengt men met een goede wind seeve etmaals door, Krato of Oessiam legt west ten Noorde van Matsmai

Als een Jesoer zyn buurman besoekt neemt hy altoos boog, pylen, en houwer met zig, en draagd den pylkoker op het hoofd, zy draagen nooit iets op den rug, maar steeds op het hoofd, om by eenige ontmoeting den last ras te kunnen af„ „werpen.

Zo zy imand te gast nooden, of elders te gast gaan draagen zy den pylkoker op zeide.

De kleeding van aansienlyken bestaat in een mantel met korte mouwen van een fraay stof, en met goude draaken doorweeve.

Tot heede geeven zy in ruyling, en geschenk blaauwe koraalen die zy Misoe no Zoe of wurmnesten noemen, ik heb ze naaukeurig besigtigt, en oordeel dat zy die zelf niet maaken, maar van een Land bekoomen dat noordwaards van Korea legt, men heeft een proef genoomen om ze te smelten, dat gemakkelyk geschied, egter behouden zy haar couleur waar uyt men denkt dat het glas is: in dit Eyland in het Landschap Ssoegar over Matsmai vind men franye Steenen, dog vond nimmer van dat zoort in Matsmai of Jeso.; onder de regeering van Ssoena Josi die een natuurlyke afkeer had van wurmen en alle insectens, gebruykte men die koraalen niet; toen men by een naaukeurig ondersoek bevond dat het geene wurm-nesten waaren, bragt men ze onder de geschenken, die de Landsheer van Matsmai den Sjogoen aanbied.

Op het Eiland Tjisakosima heeft men een stuk hout gevonde van dit figuur [figure] lang drie, breed twee duymen, ik ondervroeg een der inwoonders waar toe het diende, en kreeg ten antwoord, dat de dwergen van Kobetosima of het dwerg Eiland, op dit Eiland kwaamen, dat als men een riet uyt trok zy het met haar hountige wegdroegen, dat zy dit stukje hout Aba noemden, en het een boeg op haare nesten staaken, men weet niet welk hout het is.

Jeso leeverd het volgende op.

Een zoort valken genaamt Kidaka, geel van couleur

" " " " Andaka.

" " " " Jamaga iri.

en veele kleyne zoorten " kodaka.

Arends veeren tot pylen

blaauwe koraalen.

Jeboeriki, of agaricus

kraft ori, of stoffen van Kraft, een plaats onder Tartarye leggende.

lywaad van dezelve plaats

Otoze of beevers

Komboe of Zeekroos, hier van zyn drie zoorten, rood, zwart, en zeer dun.

Saki „ Salm, gedroogde, en gezoute

Zoesiko „ gezoute kuyt van Salm.

nising een zoort van Zardyn, dog groter

kasoenoko, gedroogde kuyt van nising

rakko huyden, een zeedier bruyn van couleur, fyn en frary van vagt.

Azarassi „ of van Zeehonden

netsoep „

Amosibe „

kopi „

beeren „

hartebeeste vellen, dog zyn thans zeldsaam

gedroogde klipsuygers

walvissen.

Stokvisch

koerokoeki, een zeegewasch, zwart van couleur en goed om te eeten

möijiwo.

De Landsheer van Matsmay bied van al het bovenstaande den Sjogoen in geschenk aan, men vond voor deeze onder de huyden die in geschenk kwamen ook eenige tygervellen, dog er zyn zints jaaren herwaards niet meer aangebragt

Versameling van Jesose woorden.

	Japans	Jesos
de heemel	ting	Likita
„ aarde	tji	Siri kata.
„ son	fi	tofskaf
„ maan	tsoeki	Koenetsoe.
„ sterren	fosi	noro.

	Japans	Jesoos
de lente	far	faykar
„ zoomer	nats	zjatte
„ herfst	aki	zoete
„ winter	foejo	matta
„ january	sjo-guats	totanne
february	ni-guats	faraaf
maart	san-guats	tjikita
april	si-guats	kjita
mey	go-guats	skioeta
juny	rokguats	atsbtjo
july	sitsguats	nifoke.
augustus	fatsguats	janay
september	koeguats	korefokita
october	sjoeguats	siane ozitib
november	sjoeitsguats	koerokaze
december	zjuniguats	soeblieb
een berg	jama	kimta
sacki	sake	akoem
een moeras	sawa	nay
een eiland	sima	modjiri
het strand	jeso	siri
de wind	kase	mammana o
sneeuw	juki	oewas
het ooste	figasi	minnassi
„ noorde	kita	mammanauw

	Japans	Jesoos
het Zuyde	minami	sikata
wit	siro	letar
rood	aka	foekoeroe
groen	awo	zju
hout	ki	tjitjini
een wagen	koeroema.	moen.
" bloem	fanna	zypoiké
boomvrugten	kinomi	ijé
de dag	firoe	tokaf
" nagt	joroe	asziroe
donker	jami	zirikoene.
een hooge berg	taka jama	jukiri
breed	firo	zep
smal	sema	foetsoetsoene.
ligt	karozi	kooné
vroeg	fajai	tzoeinas
laat	osooi	mojire
zoet	amai	tofeki
bitter	nigai	zjuw
scherp	karai	annaka
een boog	jumi	kfoe
" boogsnaar	jumi soeroe	kfoeka
" piek	jari	farra otsoeb
lang	nagai, nagas	tanné
kort.	misikai	takine
zwaar	omoi	mefase.

slegt	waroi	oejing
siek	wasoerai	ekoni
benaauwd	oeree	oemo oetski
een band, gordel.	obi	foetsoene
een lange houwer	kosiga tana	Jetsi
„ korte houwer	~~misika tana~~ misika katana	jynigé
land	koeni	kotang
een Japanse god	kami	kammo-i
het beeld van Siaka.	fotoke.	Zjo kammo-i
een prins, Landsheer,	tono sama	kammoa tono ^
^ (dus noemen zy dien van Matsmai)		
een secretaris	karro	linkatar
„ soldaat	Sammoerai	niziba
gemeene lieden	fey nieng	joziamo
een dienaar	gennien	oezi ooi
„ priester	bonsan	jessi ari
„ man	otoko	okkay
„ vrouw	ona	mennokoesi
„ vader	tjitji	fanpe
„ moeder	fafa	fafoo
„ huysvrouw	tsoema	mallo
„ getrouwd man	oto	fofoo
kinderen	kodomo	bofoo
een grootmoeder	baba	foetsoetji
„ oom	oozi	atja.
„ moey	oba.	konagé.

	Japans	Jessoos.
oudste broeder	ani	Jubi
Jongste broeder	ototo	Zikaboe.
Oudste Suster	ane	Zja
Jongste Suster	imoto.	feresi
kokend water	juw	Zesitsoki
vuur	fi	abé
een pan	nabé	Jé juw.
" bakje	wan	itaki
" Sake bakje.	Sakka soeki	tsoegi
" Sake brouwer	Sakaja.	kerir
rijst	komé	amamo
gekookte rijst	meezi	Zike amamo
gestampte rijst	fakoemay	firoekeef
Soep	Zuer	oba
de weg	mitsi	riri
een	fitoots	Zenetsoeb
twee	ftaats	tsoetsoeb.
drie	miets	lettsoeb
vier	joots	inetsoetsoeb
vijf	itsoets	asaraneebf.
ses	moots	juwambé
seeve	nanaats	Arkambé
agt	jaats	tsoeze mambe
neege	kokonots	Zinezambe.
tien	tooo	fambe.

Opstand van Samsayen anders genaamt Siozin

Wat den oorspronk van Jeso betreft, men segt dat een oud man, en oude

vrouw aan het Strand Kwaamen om den honger te Stillen, dog niets te eeten vonden, zy leiden zig op het Zand needer, raakten in slaap, en droomden, dat als zy eeten wilden, zy in zee moesten roeren met een werktuig dat hen in de droom verscheen, wanneer er een wit Schuym zou opkoomen, zy deeden dit toen zy ontwaakten met een riem die zy digt by zig vonden, en bespeurden onder het Schuym, een meenigte visch Kising genaamt, die men er nog heede in overvloed vind, men noemt thans de woonplaats dier oude lieden Jesasi, leggende onder het gebied van Matsmai. de oude man kreeg na de dood den naam Ibis of Jebis, visch-jonge-of-god, en de vrouw Omba Kami, waar van Omba een oude vrouw, en Kami een godheid beteekend, op haare begraafplaatsen aldaar heeft men twee tempels gestigt; haare nasaaten naamen door den tyd merkelyk toe, tot dat Takeda Noboe Firo derwaards overstak, en omtrend de helft van Jeso vermeesterde, het volk was toen ganss woest, dog begon zig zints na de Japanse zeeden te schikken; de andere helft onderwierp zig meede dog dat volk is van het vorige in spraak kleeding en zeeden zeer verschillend, trouwende de vader met de dogter, de broeder met de suster en de gandse maagschap onder elkander, als zy geen ryst of ander graan kunnen bekoomen, levert de jagt van vogelen en ander gedierte hen voedsel op, de Japander vergelykt hen daarom by de beesten.

In het derde jaar der Nengo Boenrok (1594) verkreeg Josi Firo vierde ~~[illegible]~~ opvolger van Noboe Firo een pas van Taiko, en verlof den voornaam Matsmai te voeren, hy sette zig daar met er woon needer, en wierd van toen af door veele Japanners daar in gevolgd

Onder Nori Firo die in het tiende jaar der Nengo Quanboen (1670) in den ouderdom van elf jaaren Landsheer van Matsmai wierd, leefde eene Sam-say-in te Sibisio leggende aan de oostkant van Jeso, hy was lang van postuur, zeer sterk, en van alle de inwoonders gevreest, hy verhief zig zelf, buyte verkiesing van den Landsheer, tot Opperste, en bouwde een groot kasteel aan de overkant der rivier Sarigawa; er was in die tyd op Sibisio een goudmyn, en veele Japanners gingen derwaerds om te graaven,

onder welken eene Zjodazu, geboore te [doorgehaald] in het Landschap Dewa, hy woonde te Somagitka, trouwde de dogter van Sam-say-in, begon [doorgehaald], met hem den Landsheer van Matsmai te bevorloogen, en maakte zig meester van veele Japanse barken, om dien oord handel dryvenden, om hen verder de last te beneemen daar omte swerven.

Te Teaji (x) onder Jeso woonde in die tyd een zeer sterk en dapper man, genaamt Oni Fisi of Oni-be, in het Springen en loopen zeer bedreeve, en aan den Landsheer zeer getrouw, zo ras hy sag hoe Samsay-in het volk begon t' onderdrukken, overwoog hy dat zo dit straffeloos voortging er een groote opstand te vrezen, en hy, als de digtsby woonende veel te vreesen had, hy nam daarom voor hem in stilte om te brengen, de andere kreeg er de lugt van, het volk van die beiden kwam veelmaals met elkander in gevegt, zonder dat men zig aan weerskanten de overwinning kon toeeigenen, dit duurde een langen tyd.

De myngraavers die omtrend twee honderd sterk waaren hadden tot Opperste eenen Boensiro, die een steene muur bouwde, ses honderd voeten in het vierkant waar in hy met zyn volk zyn verblyf nam, zynde aan deeze zeide der rivier Sarigawa, breed honderd ikjes of ses honderd Japanse voeten, en regt over het kasteel van Samsayin, om op Sibisto te koomen wierden zy altoos met vaartuygen over getrokken.

De Landsheer van Matsmai sond den Japansen tolk Kansayemon, oud twintig jaaren, aan Boensiro, : Oni-fisi, die drie myten van daar woonde, kwam er meede, alleen van een dienaar vergezeld, Samsayin was dit van de overkant gewaar geworde, en daar over zeer verblyd, sond terstond omtrend twee honderd man de rivier over, die den muur besetten, en aan die van binne toeriepen dat Oni fisi alleen moest buyte koomen, of dat zy anders hun verblyf door het vuur zoude verwoesten.

(x) toen Josi Tsoene na Jeso vlugte nam hy zyn woonplaats te Teaji, alle de inwoonders zyn er zeer sterk en snel in het loopen, zo de andere Jesbers van hen spreeken, noemen zy hen daarom Fai-koeroe. (hart loopers)

Boensiro en Kansajemon, hadden alleen veertien of vyftien dienaars by zig, het overig volk was na de mynen. Oni fisi seide dat het niet billyk was dat zo veele om zynent wille omkwaamen, en dat hy alleen een piek versogt om hen te keer te gaan al waaren zy duysend sterk, zy gaaven hem een piek omtrend twaalf voeten lang, hy kapte er een stuk van agt voeten af, en omwond het hoofd met een kleed van kapok, toen hy gereed was uyt te koomen, riep de vyand, dat hy ongewapend binne kwam, dog wyl de Japanders hem een piek gaaven zy ook stonden verbrand te worden: Oni fisi seide aan Kansajemon, het is waar, ik kwam ongewapend binne, geef my een harden knuppel, en houd myn dienaar hier, hy bonsde daar mee op de eenekant van de muur, de vyand schoot toe, in gedagten dat hy wilde doorbreeken, intusschen ging hy door de anderekant uyt, dog Samsayin had daar een wagt van vyf of ses mannen geplaast, hy kwam met hen in gevegt, toen er meer toeschooten, weerde hy zig dapper, dog naaulyks een straat ver gevorderd, viel hy door wonden en vermoeidheid neer, zy waaren te bang om hem naby te koomen en beschooten hem wel een uur lang van verre met pylen, toen hy geen teeken van leeve meer gaf naaderden zy en kapten hem het hoofd af.

Bonsiro en de Folk hadden intusschen zyn dienaar in een kist verstoken, het volk van Sam-say-in kwam binne, en seide dat Oni fisi by zyn komst een dienaar met zig bragt dien zy opeischten, zy sogten tot op de solder, en onder de vloer zonder hem te vinden, en wilden heen gaan, toen een van hen dez kist ontdekte, het dekzel opende, en hem vond, zy sleepten hem voor Samsayin, alle de Japanners vreesden dat hy hem deed ombrengen, dog hy seide, dat men zulke swakke lieden, al waaren er duysend geen kwaad moest doen, en liet hem weg jaagen om na zyn wooning te rug te keeren, dit viel voor in het negende Jaar der Nengo Quanboen 1669

In de agtste maand van dat Jaar kwaamen de inwooners van Matsmai na jaarlyks gebruyk met sestig barken te Jeso, dertig van deeze zeilden voor af,

Zo ras zy geankerd waaren kwam Samsayen by hen, seide een overvloed van visch, Zeekroos, en andere producten te hebben, die hy hen in ruyling wilde geeven al hadden zy ook geen genoegsaame lading aangebragt. Hy ontfing alle haare goederen, overviel by nagt de barken, en vermoorde alle de Japanners tot omtrend vier honderd, vier van hen redden zig ter naauwernood over land met de vlugt, en kwamen den tiende der vyfde maand van het volgende Jaar by den Landsheer, die van dit toeval reeds verwittigd was door Jesoers onder zyn gebied woonenden, hy bevond zig toen in Jedo als nog maar elf Jaaren oud, zyn Secretaris Sato Gonsajemon, die de regeering voor hem waarnam, zond een bode na Jedo om den Keiser van dien opstand te waarschouwen, deeze gaf aan den tweeden Secretaris Matsmaje Tatsisajemon, die zig by den Landsheer in Jedo onthield, last na Matsmai te vertrekken, dog eer hy daar kwam, was Kakisaki Sasajemon, een ander van 's Landheers dienaaren reeds met drie honderd man na Jeso geseild, en had lang met teegewinden te sukkelen.

Een dienaar van Samsayen in namen Sibjeritza Majing trokt met vier duysend man na Matsmai; intusschen had Sasajemon te Koenoi, waar een zilvermyn was, een sterk fort aan het strand gebouwd, en maakte met de myngravers vyf honderd man uyt, om hen te weerstaan; zo ras men te Matsmai van haar aantogt narigt kreeg werd Sato Gonsajemon met honderd twintig bedienden, Matsmaje Gisajemon met honderd vyftig, Nita Zefé met honderd dertig, en Matsmaje Tatsisajemon als Opperbevelhebber na Koenoi gesonde, maakende dus met het volk van Sasajemon ruym duysend mannen uyt, die het fort besetten.

Samsayn poogde het in brand te steeken, dog kon niet slaagen, tussen het fort en zyn leegerplaats liep de klyne rivier Koenoigawa, zynde omtrend ses a seeve Kies (36 a 42 voets) breed, van welks overkant het volk

van Matsmai ruym honderd Jesoers met haare geweeren dood schoot, dit deed haar moed wat zakken, zy schooten wel weederom met haare boogen, dog konden de sterke Japanse harnassen niet doorbooren, het gevegt duurde van den ogtend tot den avond, al het nadeel was aan de kant der Jesoers, die na het gebergte weeken, en haare dooden met zig voerden.

De Japanners ~~trokken~~ keerden na het fort te rug, na eenige speeten genuttigd, en wat uitgerust te hebben trokken zy de rivier over, Sasazemon met zyn volk had de voorhoede, na hem kwam Gisazemon, toen Zefé, Fatsisazemon was in de agterhoede, zy lieten de weikplaats van den vyand opspooren, en troffen hem na een togt van agt a neege mylen op het gebergte Sisoekani Jama by de rivier Morabegawa aan: terstond bloesen zy den hoorn, waarop al haar volk tegelyk het gebergte beklom.

Binne dien berg loopt de rivier Sisoekani gawa die zeer snel en diep is, zo ras de Japanners den berg van alle kanten hadden beklommen, en de Jesoers de geleegenheid tot ontvlugten was afgesneede, sprongen zy alle in de rivier, dooken onder, en wisten het dus t' ontkoomen, zonder dat een van hen de Japanners op het gebergte in handen viel.

Fatsisazemon die aan den voet des bergs wagt hield kreeg er sestien gevange, Gonsazemon versogt om hen, ontboeide hen toen, en sloeg hen voor tot wegweisers te dienen om het leeve te behouden, zy naamen het aan, en wierden onder een geleide voor uyt gesonden, toen trok men het Land dieper in tot Osamambe, een klyne plaats onder het dorp Mobits, hier vonden zy een groote rivier, en alle de vaartuygen der Jesoers aan de overkant, dit belette hen voort te trekken, aan de overkant wierden zy door veertig ~~x zestig~~ bevelhebbers van den vyand en een groote hoop volks afgewagt om hen het overkoomen te beletten

Gonsazemon gelaste my den Tolk Kannemon, Schreiver van dit verhaal,

een geweer in handen te neemen, op een hoogte te klimmen, en tot hen te spreeken, ik deed dit, en riep hen deeze woorden toe „ alle Jesoers zyn de
„ vossen en dassen gelyk; hoe durfd zulk een woeste hoop den Landsheer van
„ Matsmai weerstaan? De Keiser heeft Matsmaye Tatsisajemon gelast al
„ het volk van Jeso uyt te roeijen, ik heb meedelyde met u, beklaag u dat nimant
„ van u zoude overblyven, en raad u een goeden weg in te slaan, zo gy u aan den
„ Landsheer van Matsmai wilt onderwerpen, zal ik maaken dat men u het leeve
„ schenkt, hier zyn zestien gevangene, wien reeds het hoofd was afgeslagen
„ waaren zy niet op myn verzoek gespaard, dog wild gy als een ruw en woest
„ volk nog weerstand bieden, beproef dan of uwe pylen my kunnen treffen
„ dit seggende ontblootte ik myn lighaam.

De Jesoers waaren bedugt dat er spoedig meerder hulpbenden zouden opdagen, haare veertig bevelhebbers ontwapenden zig, en kwaamen dus met twintig vaar„tuygen over, Gonsajemon beloofde om haare vrywillige onderwerping zyn best te zullen doen om hen in 't leeve te spaaren, hy nam hen in verzeekering, en trok dus na Koenoi te rug, op weg wierd hy van de vyanden omcingeld, zy hieven te gelyk een oorlogskreet aan, Gonsajemon daar over vergramd, liet hen nogmaals van een hoogte toeroepen of zy Sato Gonsajemon niet kenden, die veelen van haar volk die zig onderworpen hadden, met zig na Koenoi voerde, en of zy den Japanner konden weederstaan? dit deed hen het schieten staaken, zy vielen alle ten teeken van onderwerping op de knien, en verzelden hem na Koenoi, waar hy te weeten kwam, dat als de Jesoers eens gegeeten hebben, en daar na door eenig ongeval geen voedsel vinden, zy het vyf à ses daagen zonder eeten kunnen uythouden.

Tatsisajemon zakte met de twintig vaartuygen de rivier Osi„mambe af, en vervolgde die zig niet wilden onderwerpen, hy kreeg vyftien bevelhebbers gevangen, die hy allen ten afschrik van anderen het hoofd liet afslaan,

onder hen bevond zig de opperbevelhebber Sitjiritja majing, wiens hoofd hij met zig te Koenoi bragt.

Toen de Japanners zig daar weer versameld hadden kreeg Gonsazemon last met zyne honderd twintig mannen ~~xxxx~~ in twee dagen voor uyt te trekken, hy nam de onderworpenen als wegweisers met zig, en trok diep het land in, alle de inwoonders die het gerugt zyner dapperheid hoorden onderwierpen zig waar hy kwam, eeve als de grasspruyten voor de wind neederbuygen, te Sarroe, leggende een dagreisens van de Woning van Samsayin, en waar ~~meede~~ veele haarer Hoofden woonden; onderwierp het volk zig meede; van daar trok hy na Juok, omtrend een myl van Sibisio geleege, hier vond hy vier a vyf huysen van Japanse mynwerkers, hy verbleef daar, en zond een boode na Sibisio af met last dat alle Jesoers spoedig derwaards moesten koomen om hutten opte slaan, of dat zy by onwilligheid alle zouden werden omgebragt, terstond schooten zy van rondsomme met takken van boomen, en het verder benodigde toe, toen zond hy een boode aan Samsayin, en liet hem aanseggen, dat Sato Gonsa„zemon tot daar toe was gekoomen, dat hy wel zou gehoord hebben van zyne oorloogen met de Jesoers, dat om zyn leeve te behouden, hy zig moest koomen onderwerpen, wanneer hy zyn voorspraak wilde zyn.

Samsayin die geoordeeld had met zyn groote magt den Landsheer van Matsmai wel te kunnen overwinnen, wierd door de neederlaag en onder„werping der zynen, en de leiding van de magt der Japanners die in aantogt was met vrees bevangen, en liet weeten dat hy koomen zou.

Hy trok zyn wapenrusting aan, nam zyn houwer en sette zig dus aan den oever der rivier Sarigawa needer, sendende een boode aan Gonsazemon om hem kennis te geeven dat hy zig daar bevond, alle Japanders zagen hem, hy was omtrend tagtig jaaren oud, en om het middel zo dik als drie van hen over 't algemeen, Gonsazemon beval den tweeden tolk Sakoebe hem te gaan

aanseggen, dat zo hy zig onderwierp hy zyne wapenrusting moest afleggen, en boog en pylen wegwerpen, en het zeer onbeleefd was zig dus in volle wapenrusting te durven vertoonen, dat zo hy hier niet aan voldeed al zyn volk tot den laaste man zou werden uytgeroeid, en hy dan maar na zyn Kasteel had te rug te keeren, en daar af te wagten dat een Japanse houwer hem door den hals ging; toen zyn volk dit hoorde ontwapende het hem, en wierp zyn houwer met de boog en pylen weg, hy kwam toen by Gonsajemon, die hem ongewapend ontfing, en vervolgens met sestien bevelhebbers der Jesoers noodigde, die hy in zyn binne vertrek op Japanse drank en spysen onthaalde, hy seide daar aan Samsay-in dat zyne opstand ten hoogste strafbaar was, en verdiend had dat hy met al zyn volk van deeze weereld wierd uytgeroeid, dog dat hy, om zyne onderwerping, zyn best wilde doen om hem in 't leeve te spaaren, zo hy aannam duysend zoorten van goederen tot een boete te leeveren, Samsayin liet terstond een meenigte ~~xxx~~ goederen van de kostbaarste die het Land opleeverde, tot agt honderd toe uyt zyn Kasteel koomen, intussen ~~xx~~ zond Gonsajemon een boode aan Fatsisa-jemon af ~~xxxx~~ met versoek om spoedig met al zyn volk aan te trekken, en seide toen aan Samsay-in, ik heb tot agt honderd zoorten van goed ontfangen, dit diend ~~xxx~~ tot een blyk van vreede tussen ons, om u daar mee te vergelukken wil ik u op meer Sake onthaalen, hy zond teffens twee balies klaare, en een balie trouble Saki na de wooning der myngravers om daar aan de voornaamste Jesoers om te schenken, hield vyf en twintig van de ~~xxxxxxxxxx~~ ~~Jesxxx~~ de aansienlyksten by zig, en liet de overigen na haar Kasteel te rug keeren om daar haare dronkenschap uyt te slaapen, drie der Oppersten in naamen Fasika, Fengoe, en Makanoski, die Samsayen in het aanbrengen der kostbaarheeden uyt zyn Kasteel ~~xxxxxx~~ verkort hadden, wilden niet by hem blyven, maar naamen haar intrek in de wooning van Gonsajemon.

In de nagt van den 23e der 8e maand kwam Fatsisajemon met

een groote bende de wooning der mynwerkers by naameschyn omringen; de drie Hoofden die zig by Gonsajemon onthielden, hadden opgemerkt, dat schoon hy maar honderd twintig man by zig had, er wel voor twee honderd wierd ryst gekookt, op haar vraag waar toe zo veel ryst benodigd was gaf de kok hen ten antwoord, dat nu de vreede met hen getroffe was, het tot een gastmaal zou dienen, dit nam haar wantrouwe niet weg, toen zy daar op het trappelen der paarden, het kletteren der tuygen, en het aanstappen van het voetvolk hoorden, waaren zy zeer ontsteld, Fasika ontvlugte door een venster, Makanoski wierd gevat, en Tengoe door my het hoofd afgeslage, waar voor ik door Gonsajemon met een houwer wierd begiftigd, aan Makanoski sloeg men de volgende ogtend het hoofd af.

Samsayen had twee Broeders, genaamt Tjintekai en Sirakis, de laaste die genoegsaam sinloos was, had van den aanslag de ligt gekreege, en zig reeds te vooren op de vlugt begeeve, na dat Fatsisajemon om de wooning der mynwerkers een vyfdubbelen kring geslaagen had, hief hy een krygskreet op, Tjintekai ontwaakte, dwaalde heen en weer maar kon geene wapens vinden, ten laaste wierd hy omgebragt, Samsayen meede wakker geworden sloeg de oogen in het ronde en zig omcingeld ziende riep in wanhoop uyt „gy Gonsajemon hebt my voorgeloge, dat is al te lafhartig„ hy selte zig toen midde op de grond needer, met de armen kruysweise over een, en bleef daar zonder eenige verdere beweegingen gerust afwagten dat men hem kwam ombrengen, 't geen wel ras plaats had, de overige Jesoers wierden meede omgebragt en de wooningen der myngraavers afgebrand; alle Japanders kapten neevens my met haare houwers in het lighaam van Samsayen, en verklaarden dat er een groot verschil tussen hem en anderen, en zyn vlees zo hard als osse vlees was.

Na de dood van Samsayen wierd zyn kasteel beset, de meeste Jesoers naamen door een agterpoort de vlugt, de overige wierden na het

inneemen omgebragt, of kwamen in de vlammen om, Fatsisayemon trok toen na Matsmai te rug, op marsch wierd hy door omtrend duysend mannen besprongen, zyn volk schoot op hen met ~~twee~~ lange roers, waar van de grootste een koogel van honderd thail of omtrend agt ponden schiet, Sjodayn ~~wierd~~ onthield zig te Somagita, hij wierd gevange genoome, en verbrand, terzelver tyd vielen hem sestien inwoonders van Sartosikots in handen, die hy met zig na Matsmai nam, en daar in de gevankenis wierp, Kakisaki Sasayemon en Kakisaki Oeneme waaren met vyf honderd mannen na het weste van Jeso getrokken, dog konden de bewoonders niet tot staan krygen, die zy vonden onderwierpen zig, zy keerden daarom na Matsmai weeder.

Fatsisayemon verbleef drie jaaren in het kasteel van Matsmai, op verlof van den Sjogoen wagtende om na Jedo te koomen; in deeze oorlog was geen enkele Japanner, maar een meenigte Jesoers gesneuveld; het bestier van Jeso wierd aan een afstammeling van Oni-fisi opgedraage, hy kreeg omtrend twee duysend van dat volk onder hem, ook wierd hem een bevelhebber met ses honderd soldaaten van Matsmai toegevoegd.

De Landsheer van het naast by leggend Tsoegar had een groot leeger aan de oever der Zee versameld, om die van Matsmai, zo zy verslage wierden, te hulp te koomen, dog zy seegenpraalden zonder de bystand van anderen, van Matsmai tot Jedo waaren van myl tot myl tenten opgeslagen, om de ontfange tydingen spoe„ „dig te kunnen overbrengen.

Matsmai legt van Okoe Jeso omtrend drie duysend mylen, ider myl op ses straaten, en ider straat op sestig itjes bereekend, dog wyl ik daar niet geweest ben, kan ik niet verseekeren dat die opgaaf na waarheid is.

Geslagtboom der Landsheeren
van
Matsmai

De 1e Noboe Firo, stamde af van Takeda Singen, Landsheer van

~~Kay~~ Kay, hy was geboore te Wakassa, en te voren genaamt Firo-o, naderhand Kakisaki Wakassa no Kami

Mitsoe Firo, te voren genaamt Kakisaki Koenai no Zjoju, vervolgens Kakisaki Wakassa no Kami

Josi Firo, te voren genaamt Kakisaki Mienbo no Zjoju.

Zoeje Firo „ „ „ Kakisaki Wakassa no Kami, vervolgens Kakisaki Izoe no Kami.

Josi Firo (met een andere letter) te voren Kakisaki Mienbo no Zjoju, daar na Izoe no Kami, deeze heeft onder Taiko gediend, die hem het voeren van den voornaam Matsmaje vergunde, werdende toen Matsmaje Izoe no Kami genaamt.

In de agtste maand van het derde Jaar der Nengo Boenrok (1594) kreeg hy twee opene brieven, behelsenden, de eene, om de inwoonders van Jeso te regeeren, en daar regt te oeffenen; de andere, om van Matsmai na Myako of Jedo koomende, vry te zyn van alle onkosten; de Japanners begonden onder zyne regeering op Matsmai vaste woonplaatsen te bouwen.

Kata Firo, te voren Matsmaje Singoero. In de tweede maand van het agtste Jaar der Nengo Kytzo (1603) kreeg hy opene brieven van Gongen Sama, eeve als zyn voorsaat van Taiko Sama.

Kin Firo, te voren Matsmaje Singoero, naderhand Matsmaje Sima no Kami, in de tiende maand van het Agtiende Jaar der Nengo Kytzo (1613) kreeg hy meede opene brieven van den Sjogoen Fide Tada.

Oesi Firo. te voren Matsmaje Ben no Ski, hy kreeg opene brieven van den Sjogoen Je Mitsoe.

Taka Firo. Matsmaje Sima no Kami, hy kreeg opene brieven van den Sjogoen Je Tsoena.

Nori Firo, te voren Fizogo, naderhand Matsmaje Sima no Kami, hy kreeg opene brieven van den Sjogoen Tsoena Josi

Tot dus verre loopt de naamlyst van den Schryver, de Landsheeren die zints tot het Jaar 1782 te Matsmai regeerden, zyn de volgende.

Josi Firo, Izoe no Kami

Mori Firo. Wakassa no Kami

Kyu Firo. Sima no Kami

Taka Firo. Sima no Kami

Nori Firo. Sima no Kami

Koeni. Firo. Sima no Kami

Soeki Firo. Wakassa no Kami

in het Engelsch
en
in het Fransch
vertaald

Voorreede
voor
de Jeso-ki, of beschrijving van Jeso.
door
Arai Tzikoego no Kami
Leermeester van den Sjogoen Tsoenajosi

In het boek Singaikjo staat dat Jeso of Mosin (α) noord Ja„
„pan is, onder de Chineese Keisers van het Geslagt van Kan vernam Dansi„
„kiquay, inboorling van Sinpi in de Nengo Kowa (178-184) dat de Japanners
bedreeve waaren om in Zee te duyken, en met netten te vissen, hy beoorloogde
daar op de Oostjapanners en voerde meer dan duysend huysgesinnen gevangen weg,
die zig alle te Sinziii met er woon moesten vestigen, en met den visvangst
geneeren: Sinpi voornoemd behoord onder ooster Tartarye en legt in
het Oost ten Noorde, het noordelijk Japan nu word Jeso genaamd, dies
inwoonders hebben door haare gemeenschap met Oost Japan het duyken en
met netten vissen geleerd, men vind onder hen verscheide volkeren; de
Toto Jesoers woonen op een eiland in het Oost ten Noorde; het noorde„
„lyk Jeso noemd men Kita Jeso, het oostelyk Figasi Jeso, eertyds wierden

(α) mo baard, Sin mensch

de Inwoonders van Moets, Jetzezen, Jetzego, en Jetzu meede onder Jeso gereekend, dog hooren onder Japan, de eerste woonen in het Ooste, de drie anderen in het Noorde.

Men vind in het boek Tosjo, of leevensbeschreeving der Keisers van Zo, dat Mosin uyt vyfentvyftig landschappen bestaad: het boek Tosjo segt Wakok of Japan strekt zig in het Noorde uyt tot O-jama, al wat aan de andere kant legt noemd men Mosin, ik denk daar uyt dat er in die tyd tussen de Japanners en Jesoers zulk een groot verschil niet was, maar dat zy in binnelandse en buytenlandse wierden verdeeld; de oorspronk der binnelandse is te duister om na te spooren, dog by de orderbrieven van den twaalfden Dayri Keikoe-ten-o vind men vermeld, dat de Oosterlanders over haare grenspaalen waaren gekoomen, en groot nadeel aan zyne Onder-daanen hadden toegebragt, iets dat van de vroegste tyd af nimmer was gebeurd, hier uyt maak ik op dat die Oosterlanders een zeer oud volk zyn, zy hebben meenigmaal met de Japanners geoorloogd: in het vierde Jaar der Nengo Zaime (658) gaf de Dayri aan Abe no Omi last, met een vloot na Jeso te zeilen en hen te beoorloogen, de Landbestierder van Akita en anderen kwaamen hem te hulp, als ook de inwoonders van Toto Jeso, hy bragt Tsoegar en andere plaatsen onder de gehoorsaamheid van Japan, en keerde toen na Myako te rug: in het vyfde Jaar (659) beval zy hem nogmaals, hen met behulp der Landbestiers van Akita, Tsoegar &c den oorlog aan te doen, hy overwon hen, stelde scherpe orders op het be-stier van het Land, en plaatste een Gouverneur te Siurebetsi

In de herfst van dat Jaar zond zy een gesantschap na China vergeseld door eenige inwoonders van Moetsoe Jeso, dit staat in het boek Tosjo of leevensbeschreeving der Keisers van To, onder de Nengo Jinkee meede vermeld, zy kwaamen daar met de Jesoers behouden aan, Tono Kozo

vroeg een der Gesanten hoe veele volkeren onder Jeso hoorden, hy antwoorde drie; het afgeleegenste noemd men Tsoegar, het tweede Ara Jeso, of woeste Jesoers, en het derde Tjika Jeso, of digtbywoonende Jesoers, Zy die onder Japan woonden wierden gelyk gesegt is meede onder Jeso begreepen.

In het sesde Jaar der Nengo Tenpe Fozi (762) Zond Fraitaiten-O een bediende derwaards om in ider Landschap de nodige orders en straffen te bepaalen, zyn naam was Foesiwara no Jemi no Asson Asakase, hy liet by de poort van het Gouvernement een steen oprigten waar in de afstand der verschillende plaatsen was uytgehouwen, die steen is nog in weese, en word genaamd tsoebo no Jesi boemi (β) op die steen staat dat de grenspaalen van Jeso honderd twintig mylen waaren afgeleegen, ider myl gereekend op ses straaten (γ) dit doet my denken dat de plaats waar het oude Gouvernement stond dezelve is die men thans Miagi-no-goen noemd schoon hy tegenwoordig veele honderde mylen van de Noordelykste grensen afleyt, vermoedelyk veroorsaakt, door dat in vervolg van tyd het land tot daar toe door die Jesoers is vermeesterd, de oude bereekening van honderd twintig mylen, is gelyk aan twintig Japanse mylen

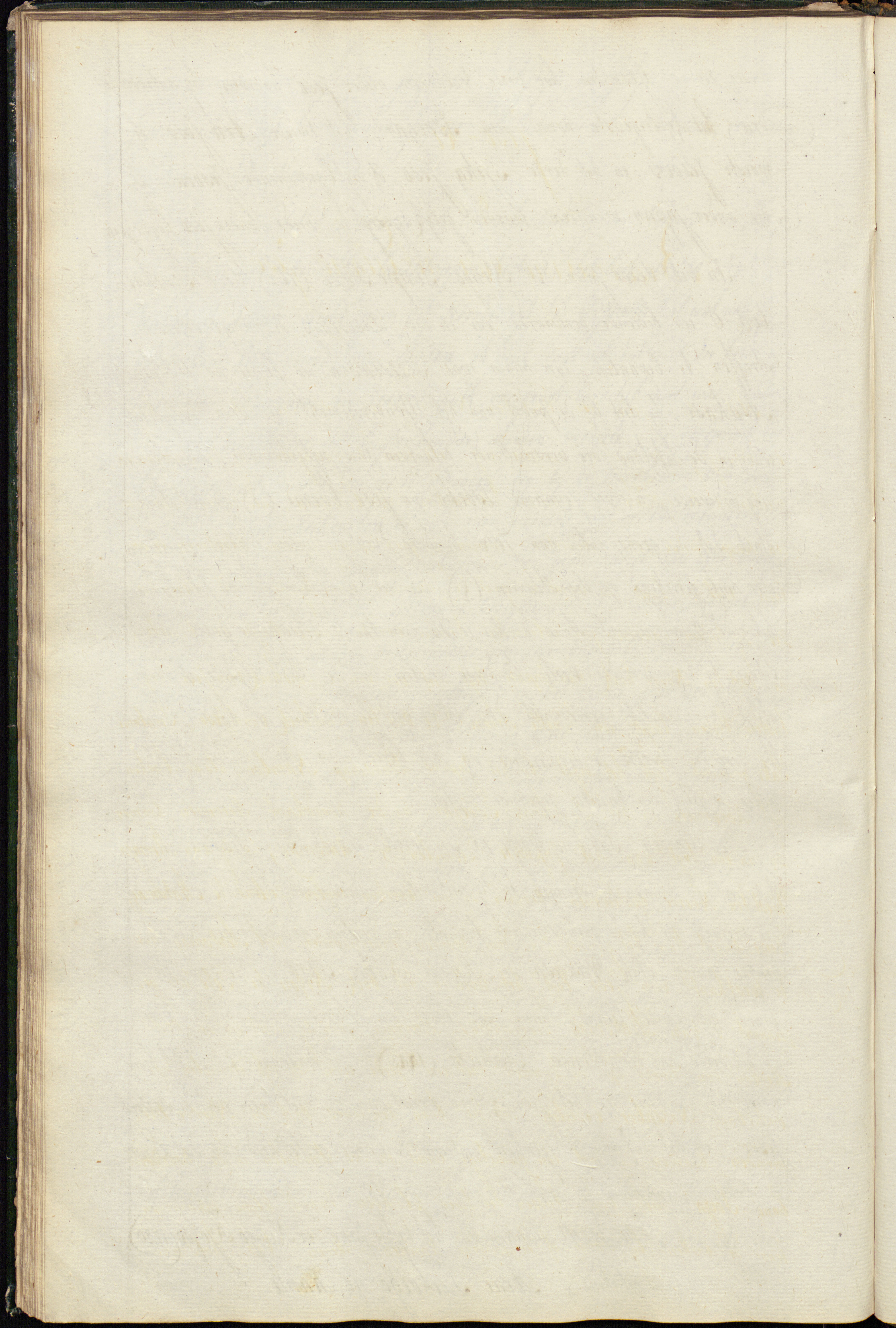
De Sjogoen Saka no Woeye no Tamoera Maro heeft de Jesoers die dit Ryk zeer diep waaren ingedrongen, en zig niet wilden onderwerpen tot aan de Oever der Zee verjaagd, en haare grensscheiding bepaald, na verloop van seshonderd ses en veertig jaaren stak Wakasa no Kami Noboe Firo de Zee over, en bragt het Zuider Eiland, thans Jeso, onder zyne gehoorsaamheid, dit viel voor in het derde Jaar der Nengo Kakiets (1443), zyne nasaaten zyn er tot heede woonagtig, en voeren er het gebied; men vreest daarom niet meer voor de Ooster Jesoers, en het gaf my geleegenheid omtrend de waare gesteltheid van dat Land de nodige navorsingen te doen

De eerste maand van het vyfde Jaar der Nengo Kjofoo (1720)

(was geteekend) Arai Tzikoego no Kami

(β) tsoebo poti, Jesi steen, boemi schrift, hy leeft van boove rond in de gedaante van een pot.

(γ) ider straat is lang sestig ikjes, en ider ikje ses Japanse voeten of wayers.

Jeso-ki
of
Beschreiving van het Eiland Jeso.

Het Eiland Jeso legt Oost ten Noorde van Japan in een groote Zee, het is meest berg en rotsagtig, de weegen zyn zeer eng, zelf voor voetgangers, dog de Inwoonders weeten ze te vinden, zy zyn in het duyken zeer bedreeven, als zy in haar weg een ~~steyle~~ spitse rots ontmoeten neemen zy geen omweg, maar klouteren er over heen, wyl dit Land zo woest is, gaat de Japander, waar hy zyn moet, alleen ter Zee, zy hebben daarom geen volmaakte kennis van de waare lengte en breedte; de Oost ten Noord hoek van Japan legt niet ver van de Zuidhoek van Jeso, dog tussen beiden loopt een snelle stroom; De Oost ten Zuidhoek van Jeso, Sirakami Saki genaamt legt het digst by het Japans Landschap Namboe; als de barken uyt Kodomari in het Landschap Tsoegar na de noordkant steevenen, koomen zy na een togt van agt Japanse Zeemylen te Matsmay; zo zy van Mimaja West ten Noorde opsteevenen, koomen zy na veertien mylen zeilens te Matsmay, deeze vaart kan het gandse Jaar door worden ondernoomen, wyl Matsmay aan de Westkant van Jeso legt, het word in het boek Nifon-ki Foto Jeso ge„naamt: van Matsmay noordwaards steevende gaan zy eerst om de Oost steeken dan Noord op, en kunnen met een goede wind in vyf etmaalen de Oosterbaay Nossaboe bezeilen, uyt die baay den cours Oost ten Noorde kee„menden, koomen zy met een gunstige wind in ses etmaalen in de Noorder baay Soeja, men vind tussen die twee plaatsen twaalf kleyne inhammen waar de barken by storm of teegenwind kunnen ankeren: van Matsmay

Zuidwaards stuurende; komt men met een goede wind in vyff etmaalen in de Noord „
baay Soeja, men vind tussen beiden zeeventien klyne inhammen; zeeve mylen
" noordwaards van Soeja legt een ander Eiland, meede door Jesoers bewoond, en in
het west ten Noorde van hetzelve is de Zee van Tartarye, dit Eiland word genaamt
Okoe Jeso of anders Karafto-sima, zynde het half de Tartars, half de Jessoers
behoorende. In het Oost ten noorde, dertien mylen verder vind men vyff Eilanden,
en in het Oost ten Noorde van deezen nog twee en dertig anderen, alle door Jesoers
en andere volkeren bewoond en Koeroemisé genaamt, onder dezelven is Rakko-sima.
In het West ten Noorde leggen vier Eilanden; het digtste op den afstand van zeeve, het
verste op den afstand van vyfftien mylen: In het West ten Zuide vind men twee
Eilanden genaamt Teewoen, in het Noorde legt het Eiland Risiri, en nog Noorde„
lyker het Eiland Refoe siri
"

Het Kasteel van Matsmay legt tussen het gebergte en de Zee, hebbende aan
de Oost en West kant twee groote bayen, de eerste word genaamd Koeroe-jesi,
de laaste Ottobe, men heeft geen weg te land derwaards, in de Zee West ten Zuide
van Matsmay zyn drie Eilanden, het Zuidelykste heet Ko-sima, dat Noordelyker
legt, O-sima, en het Noordelykste Okoesiri, dit laaste legt agtien mylen van Ottobe
welks noordkant geheel onder het gebied der Jesoers hoort.

De Jesoers woonen meest aan de Zeekant, zy hebben ~~[illegible]~~ er omtrent vyfftig dorpen
als

1 Jaraki	9 Joerak	17 Simoi	26 Nikafoe	35 Skoesiri	45 ~~[illegible]betsoe~~ Ombetsoe
2 Sirikisinay	10 Koenoi	18 Taroemabe	27 Sitjari	36 Sira noeka	46 Rennikoeri
3 Jekesinay	11 Sikari	19 Makomabe	28 Iniso iki	37 Tsoekoro	47 Oera itji betsoe
4 Koboei	12 Finfe	20 Atsoeta	29 Oeraja ~~[illegible]~~	38 Tjienai	48 Faba siri
5 Netanay	13 Okoetarabe	21 Moekawa	30 Mokotji	39 Siro itoko	49. Notoro
6 Ostatsoebe	14 Oesoe	22 Taroe	31 Foeinbetsoe	40 Rosja	
7 Otosipe	15 Jedomo	23 Monbetji	32 Oembetsoe	41 Risijas	
8 Notabe	16 Ajoro	24 Kisomabe	33 Togatje	42 Feriki	
		25 Foro isoemi	34 Thodats Jodomari	43 Foenabetsoe	
				44 Taroe	

In het weste zyn neegeen dertig dorpen als,

1 Otsoe betsoe
2 Foetoro
3 Satanai
4 Jama setasai
5 Aboera
6 Tjiwan
7 Sima komaki
8 Jhiw
9 Rokasio-oma
10 Soetsoetsoe
11 Oda Soetsoets
12 Tane siri
13 Siri betsoe
14 Jesoja
15 Jesonai
16 Siri foeka
17 Tomari
18 Foeroe o
19 Syakotan
20 Fikoeni
21 Foeroefira
22 Saroemaki
23 Moiets
24 Jo-ina
25 Otaroenai
26 Fassjo
27 Sinoro
28 Zjaporo
29 Jesikari
30 Osi Jorokots
31 Itsta
32 Masige
33 Fetsoekari
34 Forotomari
35 Fasibetsoe
36 Soeroe otsoebe
37 Tomanai
38 Oejibe betsoe
39 Osiwo

In het Oost ten Noorde leggen seeve dorpen, als

1 Jubetsi, 2 Nodoro, 3 Sokots, 4 Okobe, 5 Foronai, 6 Forobetsi, 7 Tsoera betsi

In het Noorde vier, als

1 Fatskaybe, 2 Tsoenan, 3 Nosjan, 4 Soeja

Daar Jeso meest berg en rotsagtig is, is het in het midde egter eenigsints vlak, loopende er een geweldige afstroming van water van de Zuidkant van het Noorder gebergte, en van de Noordkant van het Zuider gebergte, die twee meiren vormen, het eerste dat in het ooste legt, loost zyn water westwaards in de Ooster Zee; het laaste dat in het weste legt, strekt zig noordwaards uyt, vereenigt zig in het Oost ten Noorde met verscheide klyne riviern, en stort ten laaste, na een loop van vyfen twintig mylen, in de wester Zee, De inwoonders die de oevers bewoonen hebben dertien dorpen, als

Memagatera, Jubari, Awa-izi, Tsoesasi, Saszats, Itzari, Soeranin, Simamats, Jesimata, Tsoe-i-sikari, Nawada, Mebetsoe, Jubetsi

Buyten voornoemden zyn in Jeso nog een meenigte dorpen, allen zyn in vyf boogdyschappen verdeeld.

De oostelyke is drie mylen inden omtrek, heeft de gedaante van een kalbas en word Iboets genaamt.

De westelyke is omtrend twaalf mylen inden omtrek en genaamt Jesi-kari

De middelste word genaamt Figasi-kita, dies omtrek is niet bepaald

De vierde strekt zig Noord oostwaards uyt.

De vyfde, Nis kita of de noordelykste.

De Jesoers neemen altoos by haar naam den naam van het district waar in

zy woonen, ider district heeft een besonder bestierder, die onder zig in aanzien verschillen na dies uytgebreidheid; de mannen hebben kort geruld hair, dat zy niet binden, en lange baarden en kneevels, de voornaame dragen silvere, de gemeene koopere of tinne oorringen en lange enkele of ongevoerde kleederen, die zy van de regter na de linkerhand over elkander toeslaan, zo als in Japan omtrend de dooden geschied, met korte en naauwe mouwen, zy maaken ze met een klyne band om het middel vast, aanzienlyke dragen veelerly zoorten van kostbaare stoffen, de gemeene, stoffen van hennip, en bast van boomen, zommigen geborduurd, het hembt is doorgaans van lywaad of beestevellen.

De vrouwen dragen het hair van boven in een knoop, vercieren de ooren met een schakeltje van twee a drie silvere ringen, dog groter als die der mannen, zy verwen haare lippen met een groen sap uyt ~~kruyden~~ een koedzi-goesa of mond kruyd genaamt, en ~~bespikkelen~~ hebben haar voorhoofd, aangesigt, handen, en voeten zeer fraay met bloemen bespikkt met een zwart stof ingevreeven, dit doen de moeders in haar jeugd, haare kleederen zyn aan die der mannen gelyk, dog zonder borduurzel of bloemen, om haar middel dragen zy breede banden, en een silver plaatje, een duym in dia-meter, waar op eenige bloemen zyn gegraveert, tot cieraad voor de borst, aan weederzeide is een oogje voor het koordje waar meede het om den hals ~~hangt~~ komt, om welke ~~zy~~ ~~[illegible]~~ zy snoeren van veelerly kornalen, kostelyke steenen, en silvere en koopere potjes hebben, die tot over de borst hangen; gemeene lieden gebruyken een plaatje van kooper in wit was gedoopt, van drie tot ses duymen in diameter, en st-togi genaamt

Zy dragen geene mutsen, en loopen barvoets, dog zeer snel, haare huysen zyn in geene vertrekken afgedeeld, maar bestaan uyt een muur in het ronde, met vensters, het dak is met hooy gedekt, tot vloermatten neemen zy gevlogte riet, een geheel huysgesin woond te zamen, en slaapt, en eet onder een, zy houden weinig ommegang met haare vrouwen, ook is er geen onderscheid tussen meester en knegt.

Als zy by een persoon van aanzien koomen, slaan zy de handen met uytgestrekte vingers biddender weise t'zamen, zy hebben ~~weinig~~ kennis van

ge

geneesmiddelen, by siekte doen zy een gebed, dog men weet niet wien zy aanbidden, by kindersiekte, besmettelyke siektens, en mazelen, senden zy de lyders na het hoog gebergte, of na verafgeleegene plaatsen: zy begraven de lyken in een kuyl, en planten er een Junagi boom op: zy dragen geen rouw over haare Ouders, de Zoon trekt met een Neef of Ander bloedverwant den houwer, en slaan elkander met het stompe op het voorhoofd tot het bloed er uytloopt, met verwytingen dat haar dood veroorsaakt werd, door het gebrekkig volbrengen haarer pligt omtrend hen, dit slaan noemt men Mitzaitsji.

Op goud, koraalen, en fyne steenen stellen zy genoegsaam geen prys, alleen houden zy oude goederen, als oud lakwerk, en ander huysraad dat wel niet meer te gebruyken is, neevens houwers in groote waarde, zy hebben geene letters en geene benaminge voor de vier Jaarsaisoenen, maar reekenen een koude en een warme tyd voor een Jaar ook onderscheiden zy het Jaar niet in bysondere maanden, als die onder het gebied van Matsmai horen, maar tellen de maanen op, als zy iets plegtig zullen beloven geschied dit niet door een handschrift, maar zy geeven weederzeide een haarer kostbaarste zaaken in pand, wie de heerschende wetten overtreed moet ten boete zyne kostbaarste goederen overleeveren, onder welken het voornaamste is een ysertje lang vyftien duymen, Kowa Saki genaamt, de gedaante hebbende van een Swaluwstaart, met goude bloemen bewerkt, en aan welks twee punten belletjes hangen zy begraaven het in de grond, en gebruyken het by het bidden, ~~het woord Kowa Saki geen~~ zy hebben allen eenerly godsdienst; dog geene besondere tempels of plaatsen om die te verrigten, het waare daar van heeft men nog niet kunnen uytvorschen, alleer zy eeten of drinken doen zy een gebed aan Josi Tsoene, broeder van den eersten Sjogoen Josi Tomo.

In het oostelyk gedeelte van Jeso vind men nog de overblyfzelen van zyn wooning, de inwoonders zyn daar zeer sterk en dapper, en worden van de overige Jesoers zeer gevreest, de plaats zyner wooning is Fay genaamt; Josi Tsoene heeft in het Jesoos den naam Oki goeroemi, waar van zy voor te eeten of te drinken alleen het woord Oki uytspreeken; Ik geloof het waar te zyn dat Josi Tsoene

in Oeroe Si-guats of de tweede vierde maand of Schrikkelmaand van het vyfde Jaar der Nengo Boenzi (1189) derwaards is gevlugt, zo om de overblyfzels van zyne wooning, als omdat in het Westergedeelte een uytsteekende hoek aan de Zeekant den naam heeft van Binke Saki, Saki beduid in het Jesoos een hoek, punt, Binke was een Priester, dog een sterk en dapper man, die langen tyd met Josi Tsoene geoorloogt hebbende (α) zig aan hem onderwierp, zyn dienaar werd, en met hem na Jeso overstak om de gramschap van zyn Broeder Jori Tomo t' ont‑wyken over zyn huwelyk met de dogter van een van het Geslagt van zyn vyand Taira no Kiyo Mori.

Josi Tsoene is vervolgens nog noordelyker als Jeso geweest. Men verhaald dat eenige inwoonders van het Landschap Jetsezen in de Nengo Quanje in Kettan of Tartarye vervielen, en in het 16. Jaar der Nengo Genrok (1703) te rug kwamen; de Chineese Keiser Kooki had hen na Korea gesonden, van waar zy herwaards keerden, volgens haar berigt waaren zy langen ~~tyd~~ Jaren in Pekin verbleeven, en hadden aldnar ~~aan~~ een der voorportaalen eene afbeelding ontwaart volkoome gelyk aan die van ~~Tsoena~~ Josi Tsoene, zo als hy in dit Ryk verbeeld word, zynde het zo in China als in dit Ryk in gebruyk, den naam, of afbeelding eener godheid in haare portaalen aan te plakken, waar uyt men opmaakt dat hy ook Tartaryen besogt.

In Jeso geneeren de mannen zig meest met de Jagt en vischvangst, en brengen elkander in ruyling wat in de verschillende voogdyschappen ontbreekt, de vrouwen bereiden de bast van boomen, en ~~andere~~ allerly veeselagtige planten tot het maaken van gaarn voor het weeven en nayen, in het bordnuren zyn zy zeer bedreeven en weeten wonder~~lyke~~bare figuuren te maaken, van de musiek hebben zy geen kennis, men vind er daarom ook geene speeltuygen, alleen had een inwoonder van de Noordkant een werktuyg met verscheide snaaren, waar op hy speelde, dog men denkt dat dit van Tartaryen kwam.

In vrolyke t' Zamekomsten, zyn zy uytgelaate vrolyk, dog maaken

(α) onder myne pitzjes is een Binke   dat daar van ten gedenkteeke strekt.

in het singen een geluyt als van een koebeest in een leege pot, by laag water als zy op den vloet wagten om haare vaartuygen vlotte krygen, brengen zy den tyd met singen door, ook singen zy onder haare maaltyden, dog steeds den zelven sang. haare kleyne vaartuygen bestaan uyt uytgeholde boomen, de groote zyn met een rank veedel agtig gewasch t'zaam gelegt, tot vegten zyn zy zeer genegen, en hebben verscheiderly wapenen, als harnassen van beeste vellen, korte boogen en pylen, houwers, en pieken, de boogen zyn seeveen dertig duymen lang. De snaaren zyn van gedraayde kruyden, de pylen twaalf duymen lang met punten van hartebeeste beenderen, als zy daar toe bamboese punten neemen zyn die met kerven om het uyttrekken te beletten, en met vergift bestreeken, het yser haarer pieken heeft de gedaante van een bytel, de steel is van hout, en omtrend vyf en vyftig duymen lang, het yser is veel zwaarder, om in het neervallen meer kragt te doen; de harnassen zyn van de huyd van zeepaarden, en drie laagen dik, omtrend sestig duymen in den omtrek, en drie en twintig duyms hoog, zy worden Jayokoebe genaamt; de boogen zyn van het hout van de Otsoeko, een zoort van Sparreboom, en met de bast eener andere boom omwonden, de naam haarer pylen is Ayi, de steel is van jonge takken van de sparreboom, aan de onderkant met veeren van valken of duyfters. De naam der piek is Sjotzikiné.

Men vind in Jeso veelerly zoorten van kruyden, waar onder de Sangiekf, en zwarte Leelyen, die beide zeer zeldsaam zyn, de eerste draagt daar witte, dog in dit ryk geele bloemen, van de laaste eeten zy de wortels.

Koebeesten, paarden, en fasanten worden er niet gevonden, maar veele valken en arenden die er in de bosschen nestelen, op het gebergte zyn beeren en hartebeesten; in het water zeehonden, en Ottosees of beevers, de zeepaarden waar van boven is gewag gemaakt, hebben de gedaante van een Ezel en worden Amotsoebe genaamt. De zeehonden of Azoernsi zyn fraay gespikkeld

De Jesoers zyn zeer sterk, vaardig in het loopen, en in het boogschieten zeer bedreeven, als zy een dier opspooren, vervolgen zy het over bergen en klippen, zelf door het water, en het ontkomt hen nimmer. In de monden der rivieren

waar het water half soet, half brak is, vind men veele Zalmen, die inde Seevende en agtste maand de rivier ~~oploopen~~ in zulk een meenigte oploopen, dat zy veeltyds de stroom stuyten, en enkel met de hand gevangen worden, zy hangen die boove haare haardsteeden op, de naam in het Jesoos is Karasaki; In de Oosterzee vind men de Nissing, een zoort van Sardyn, als die in schoolen swemt, is het als of de Zee met een schuym is overdekt, zy vangen hem met netten, en telkens in groote meenigte, zy zyn aangenaam van smaak, vooral de kuyt, waar van zy vol zyn, en die men gedroogd Kasoenoko noemd.

In de Ooster en Zuider Zee vind men veel Zeekroos en klipsnygers, dat zy opduyken, het grootste Zeekroos is een voet breed, en ruym tien voeten lang, geelagtig in het midde, en groen aan weederseide, het is dugt en goed om te eeten, daar het kroos van andere plaatsen, na de grootte harder, en daar toe minder goed is.

In de Noorder Zee zyn veele walvissen (α) dog zy neemen de moeite niet die te vangen, hen als een seegen beschouwende, wyl zy de Nissing vervolgen en op haare kusten dryven, waar zy hen in een ongeloofelyke meenigte vangen; men vind ook in die Zee zwarte visschen met ~~k~~ zeer lange vinnen, zy gelyken veel na bonynen, by ontmoeting van een walvisch, vegten zy ter dood toe, de walvisch word altoos omgebragt, dit is meede een reede waarom zy niet op de walvisch vangst uyt„ gaan, wyl die na het gevegt met de zwarte visch steeds op haare stranden aan„ „spoeld, waar door zy zonder veel moeite aan traan en baarden koomen.

Ik vergelyk den staat der Jesoers by die der Japanners voor den tyd van Sin-moe-ten-o, zy weeten van geene plugtpleegingen of eenige gesellige verbinte„ „nissen, en verschillen maar weinig van het gedierte ~~en gevogelte~~, zy eeten raauw vleesch, drinken het bloed van beesten, en hebben nog geen kennis dat gekookte ryst en vleesch smakelyker is dan het raauwe; voor eenige tyd egter hebben zy

van

(α) De beschreiving der walvissen volgt hier agter, de onderscheide zoorten zyn met de waare kouleuren afgebeekend

van de Japanners geleerd het land te bebouwen en granen te zaayen, als in de Oostkant van Oiyamatibi te Notabe, Oesoe, Jedomo, en in het Westergedeelte te Sitanai, Joetoro, Simakomaki, Soetsoetsoe, Odu Soetsoetsoe, Isoja, Iwanai, Sjakotan, Jikoeni, Si-koetson, en Joero fira, men vind ook elders veele landstreeken ter bebouwing geschikt, dog de inwoonders laaten het na om de koude, die haarez oogst verwoest, van het vroeger of laater plantsaisoen der ryst hebben zy nog geen kennis.

Zy zyn liefhebbers van Sake en tabak, dog kunnen die niet maaken of voortteelen, de bewoonders van het Oost ten Zuide vergelukken daarom elkander by de komst van Japanse barken met dies aanvoer.

Kita Jeso of Okoe Jeso is in het Jesoos Krato genaamd, dies bewoonders zyn de vorigen in alles gelyk, zy onthouden zig aan de Zeekant, en hebben twee en twintig dorpen, welker voornaamste zyn

Oesjami	Kito Oesi	Jiengnoki	Siro Itokoro
Kokoets	Ito imade	Oeyekotan	Si ita
Siam	Orekata	Karetan	Naybocts
Otjon	Tjaboko	Sjoja	Ajuroe.

Aan de Oostkant is de oope zee, in het west ten Noorde legt Tartarye, dog men kan dies afstand niet met seekerheid opgeeven, men vind hier groene en blaauwe koralen, staarten van arenden, en stoffasien van Jeso, dog de teeke-ningen zyn aan die der Chineesen gelyk, waar uyt men opmaakt dat zy van China in Tartarye, en van daar herwaards worden aangebragt.

Groot Jeso word van dit alleen door een snelle stroom gescheide, die, hoe digt by een leggende, den overvaart zeer gevaarlyk maakt.

In het Oost ten Noorde van Jeso leggen ~~xxxxxx~~ zeeve en dertig eilanden opeen van welken zy maar handel dryven, de voornaamste zyn.

Iroeroe	Koena Siri	Makanroeroe	Joewatozeb	Josirio-i	Ketoenai
tsoemo Siri	mosja	Ojakoa	ikarima	Sijaskotan	mozia
Ki itatsoeb	Koeroemisi	Sjamoeratab	Oeroewoe	Jefayto	Zimosira kaki
Mosirika	Joeroedama-kotan	Siringi	Jetorofo	Motofa	Oesi Siri

Piennien ketza	Simoseri	Siri ooi
Foekan roeroeas	Jegaroemasi	Jukumete.
masa otji	kana	

alle die Eilanden zyn begreepen onder den naam Koeroemisi

De ~~inwoonders van~~ Jesoeersvaaren alleen op Ki-etatsoeb, als zy daar koomen brengen zy haare goederen aan strand, en leggen die een myl ver landwaards in ten toon, waar na zy na strand keeren, de inwoonders koomen van het geberghte besigtigen alles, leggen er andere goederen teegen, en gaan weg, de eerste koomen te rug, vinden zy het teegen over leggende niet genoeg, neemen zy zo veel van de haaren af als hen goed dunkt, tot zy op die wyse den koop treffen, de goederen deezer Eilanders bestaan in verscheiderly zoorten van beestevellen, stoffasien, en lywaden, die der Jesoers, in ryst, zout, sakké, tabak, en veelerly zoorten Japans lywaad.

Er is een verhaal, dat in de Nengo Quanboen een Japanse bark door een storm werd beloopen, en na het verlies zyner mast gedurende zeeve volle maanden na het Oost ten Noorde dreef, de zee was in al dien tyd als met een neevel bedekt, zy konden son nog maan sien, en dobberden dus in het donkere honderd daagen lang zy ontmoeten groote walvisschen die schrikkelyke straalen waaters spoten, eindelyk wierden zy een groot Eiland gewaar, waar zy na nog twaalf daagen zukkelens aanspoelden, zy dreeven ~~xx~~ agt etmaalen langs de Zuidwestkant, toen ontdekten zy weeder een open zee, en nog dertien mylen na haar gissing voortgeschokt zynde, vonden zy een ander Eiland waar zy neege etmaalen langs dreeven, van daar gisten zy, vyftien mylen te hebben afgelegt tot den Oost ten Noord hoek van Jeso, dit was een rystbark, van allerly leevensmiddelen ter verkoop voorsien.

Ik heb dit verhaal naaukeurig ondersogt: De 23: der 12: maand van het 12: Jaar der Nengo Quanboen (1672) ~~xxxxxx~~ was een rystbark uyt het Landschap Ize, te Sima geweest, zynde een klyn Eiland agter Ize, van daar stak hy oostwaards op, en wierd de volgende dag op de midding van een heevige Noorde wind beloope, die hem neege etmaalen na het Oost ten Zuide dreef

toen liep hy na het Oost ten Noorde, en daar zy haar mast kwyt waaren, zwierven zy in de uyterste rampspoed om. de 5e der 7e maand van het volgende Jaar ontdekten zy een Eiland ~~genaamd~~ Jetorof, en vervolgens een ander Tana Siri genaamt, van daar dreeven zy aan de Oost ten Noord hoek van Okoe Jeso zonder dat zy wisten waar zy waaren, zy wierden toen omtrend twee honderd mylen Oostwaards ge„ schokt, en kwaamen aan het Oostergedeelte van Jeso Tokats genaamt, 't geen honderd tagtig mylen van Japan legt, zynden Ooster of Chineese mylen van Ses Straaten, ik gelof hier uyt, dat deeze bark die zo lang in het duyster zwierf zonder Son of maan te sien, na den Noordpool dreef, en die streeken de Europeers wel zullen bekend zyn; wyl de Japanse Zeelieden van dat vaarwater, en van het bereekenen der waare breedte en lengte geen kennis hebben, denk ik dat men op de mylen door hen opgegeeven niet veel kan staat maaken, ik heb egter van een Hollander gehoord. dat Groenland onder de Noordpool legt, waar het ses maanden dag, en ses maanden nagt zou zyn, schoon altoos koud, en neevelagtig. In die Zee vind men veele walvisschen, en andere groote vissen, de Hollanders vaaren daarom ter walvisvangst. derwaards

voor tagtig jaaren is een Hollands Schip aan de Oost en west kant van Jeso geweest, dog heeft het niet rond geseild, waarom het van dies strekking, en ~~waare~~ breedte en lengte ~~dat~~ onkundig ~~zyn~~ was; De bewoonders van Okoe Jeso verhaalen dat in de Ooster Zee een groot en een kleyn Eiland is, beide genaamt Goeroe-mizé, ik heb na de beteekenis van dat woord naaukeurig ondersoek gedaan, en vernam van den Tolk, dat Goeroe geen Jesoos woord is, dog mizé in die taal Land beteekend, waarom ik eenige overeenkomst veronder„ stel tussen Goeroe en Groen.

In het Oost ten Noorde van Tartarye zyn ook Eilanden, een derselven Si-ns-kottan noemen de Jesoers Assikar, assi beteekend nagt, kottan land: in de Chineese kaarten vind men dat in het Oost ten Noorde van het Eiland Si nog een Eiland is Ja-kok of het nagtland genaamt: De Jesoers zyn eenmaal

op Si-as-kottan geweest, en verhaalden by haare terugkomst, dat de bewoonders, de kruyden, boomen, en veele andere zaaken met die van Jeso over een kwaamen, dog dat de menschen veel langer van postuur waaren, dat er geene bokken of hartebeesten, maar veele koebeesten en paarden zyn, en dat zy daar met pyl en boog, en pieken ter walvisvangst gingen; dat men er een meenigte zalm had, die met de vloed in schoolen de rivier opliep, en elkander voortstuwde, dus men by de eb geene netten behoefde, maar ze met den hand ving; zy hadden hen tot haare grootste verwondering gekookte ryst zien eeten, zy konden met elkander niet spreeken, maar moesten zig met teekens behelpen, haare woonplaatsen waaren omtrend drie dagreisens Landwaards in, de Jesoers versogten met hen derwaards te gaan, 't geen zy niet wilden gedoogen, en toen zy dit met geweld wilden onderstaan, dryfden zy hen met haare pylen, zy waaren dus niet in staat narigt te geeven hoe haare wooningen zyn gebouwd.

By dat Eiland vangt men veele rakkos, die de Chineesen Kay-gyu of Zeekoeyen noemen, de groote zyn ruym tien voeten lang, zy zyn purper van couleur, hebben geene hoorens, de vingers haarer pooten zyn als die der Schildpad met een dun vlies t'zaam verbonden, de staart is als van een visch, zy geeven veel traan, het vel is zeer sagt, en goed voor pylkookers, om de meenigte dezer dieren worden alle de omleggende Eilanden Rakosima genaamt.

Einde.

Berigt omtrend de Walvisschen die ~~omstreeks~~ binnen de Zeen van Japan en Jeso gevangen worden, en met haare natuurlyke kouleuren zyn afgebeeld.

Men vind er 12 zoorten, als

1° de Se-bie, of rug-droger (Se de rug, bie drogen), wyl hy van tyd tot tyd den rug boven het water steekt, en droogt — hy geeft ryklyk traan, en is zeer goed van smaak, waarom hy de beste van alle de walvisschen word geacht — van dezen zyn er twee zoorten, die men veel by elkander vind, verschellenden maar een weinig in gedaante: hy is zeer lang en dik, op de zyden eenigsints plat; en na

boven boogswyze toelopende heeft hy langs het beloop van den rug, een sleuf - zyn huid is glad, en zwart van kouleur - de kop maakt een derde gedeelte zyner lengte uit - dies bovenste steekt maar weinig boven den rug uit, en loopt van daar plat af tot aan den bek - verscheide plaatzen van den bovenkaak zyn zeer ruig en klipagtig - de bek heeft een wonderbare gedaante, lopende boogswyze, waar in de onderkaak sluit - aan de oogleden, den snuit, en den buik is hy wit - zyn staart is niet zoo diep gekloofd als die der andere walvisschen, alleen een weinig in het midden - hy heeft een grote tong, maar geene tanden, en in den bek, tegen den bovenkaak zeer veel balein - agter den kop, heeft hy veele ployen van een witte en aschgrauwe kouleur, dus ook agter de vinnen, en aan den staart.

2°. De Se-bie, het twede zoort, is in gedaante en kouleur aan het eerste gelyk, doch heeft geene ployen agter den kop, noch een sleuf op den rug - de onderste kaak, en de oogledenen zyn zeer sponsieus - hy is ligt purperverwig - zy zyn beiden zeer groot - men vangt er dikwils ter lengte van 33 Japanse vadems, of 165 Japanse voeten.

3°. De Nagas, of de lange, is mager en schraal, doch omtrent 200 Japanse voeten lang - hy is aschgrauw van kouleur - heeft een lange spitse bek - de kaken zyn smal, en spits toelopenden, als de bek van een wilde eend - de kin of snuit is van een buiten, gewone grote en dikte, en mede spits toelopende - van den bek af tot agter de vinnen zyn veele schuinse ployen - de onderlip, die dik, groot, en breed is, bedekt den onderkaak - in den staart heeft hy verscheide kloven - hy onthoud zich altoos in diep water, en komt zelden boven - langs het gantsch beloop van den rug is hy met korte spitse vinnen gewapend.

4°. De Sato-koesira, of blindeman, word dus genaamd, wyl hy, als deze een biwa, of zoort van harp, op den rug heeft - hy is van gedaante als de Nagas, doch zwart van kouleur, en heeft den snoet meer verheven - de vinnen zyn van boven zwart, van onder, grauw met witte spikkels - van onder den bek af tot aan zyne agterste vinnen, is hy met veele schuinse ployen - langs den rug loopt een vin in de gedaante van een harp, van waar hy zyn naam van blindeman, of harpdrager ontleend.

5°. De Naisa Goto is dik, kort, en zwart van kouleur, en heeft een klyne kop - zyn onderkaak is klyn - de bek is klyn en smal, en gesloten zynde, kan men den onderkaak niet ontwaren - de bek is met zeer scherpe tanden gewapend - van onder den bek af, tot aan zyne agterste vinnen heeft hy schuinse aschgrauwe ployen - op den rug heeft hy een langen spits afhangenden vin - het agterlyf is kort en dik, doch de staart en hals klyn.

6°. De Siwo Goto is aan de Naisa Goto gelyk - zyn kouleur is tusschen het aschgrauw en ligt purper, ook heeft hy agter den vin van den rug een grote witte plek.

7°. de Oonan Goto is in gedaante gelyk aan N° 5 & 6, maar veel groter, en zwart van kouleur - van onder den bek, en op beide zyne vinnen heeft hy aschgrauwe, witte, en zwarte spikkels

8°. de Saka-mata (Saka verkeert, mata geweer, wapen) ook chiats & chiate-foco (verkeerde foco of wapen), hy word dus genaamd na den vin die hy op den rug heeft, zynde lang, en spits uitstekende, even als men, willende vegten, den punt van het zwaard opwaards houd - hy is zwart van kouleur - de kop is langwerpig rond - de bovenste

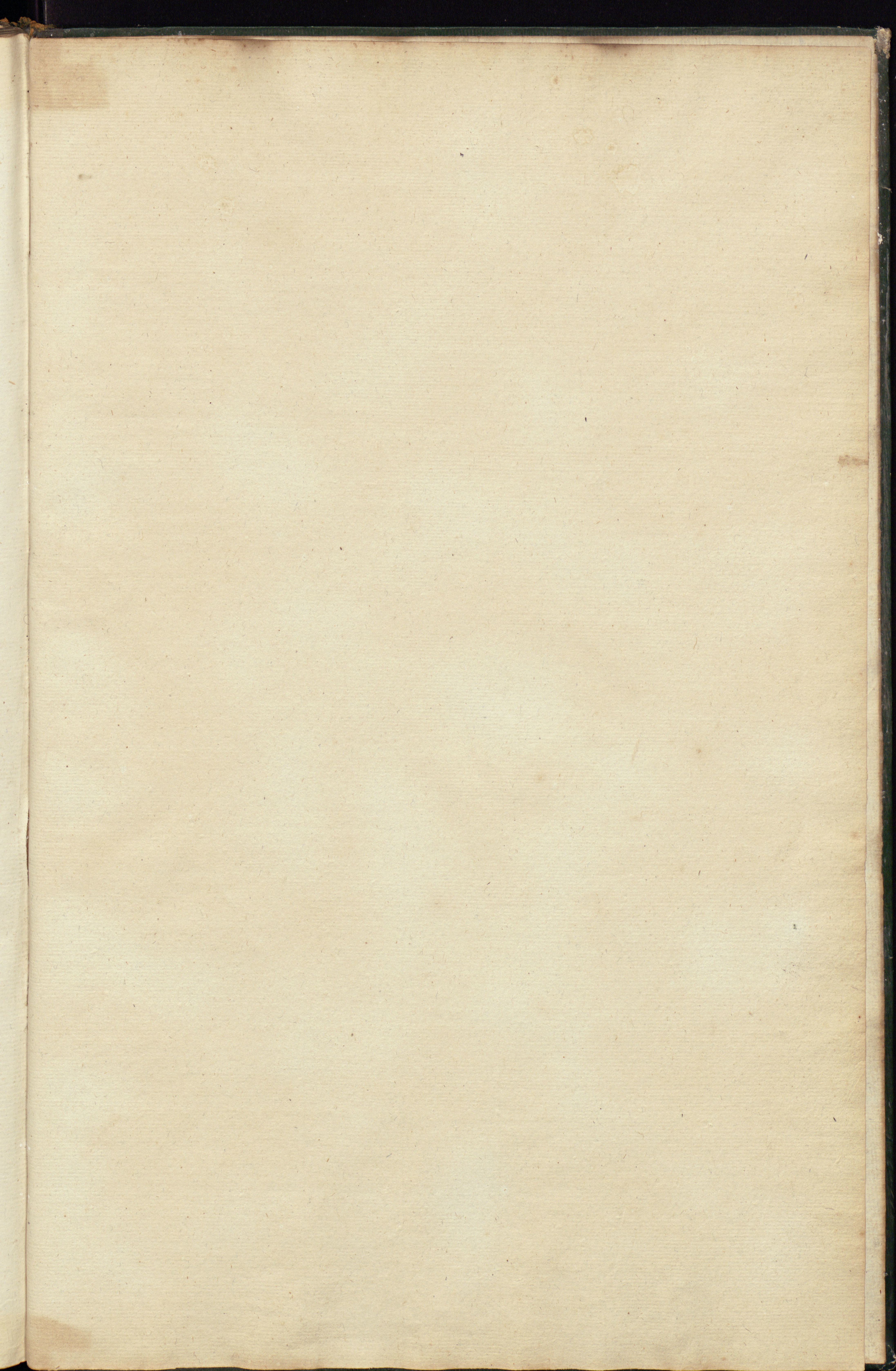
kaak is zeer lang, doch de kin klyn en kort – de bek is met scherpe tanden gewapend, waar mede hy gedurig zyn gelyken aanvalt, en vernield – zyn tong is hoog purper – de ogen zyn digt aan de bovenste kaak – het ooglid is wit – rondsom zyne vinnen op zeide heeft hy veele ployen – de snoet is ligt purper.

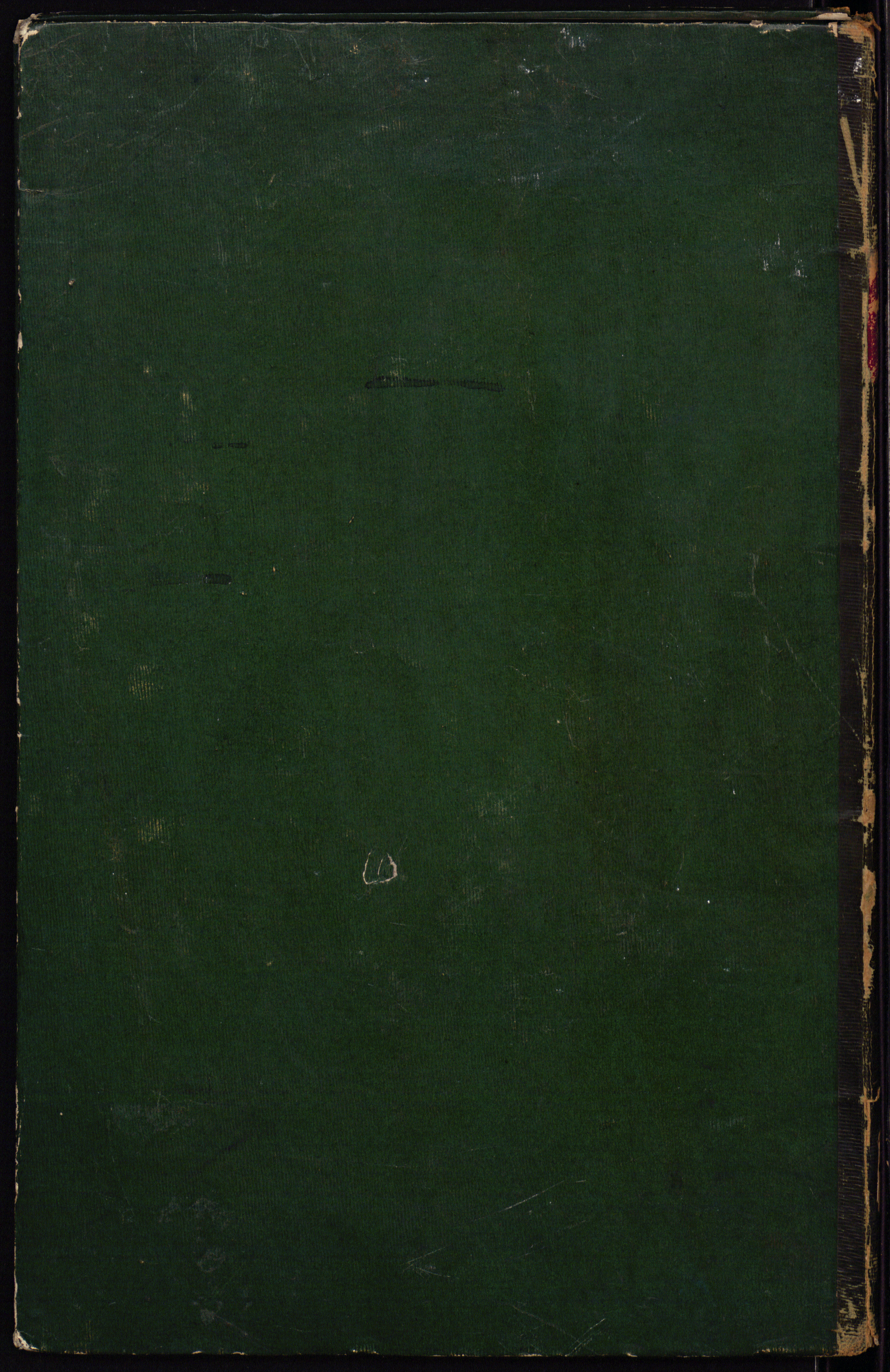
9°. de Asobi koesira, of de vrolyke walvisch, is zwart van kouleur, heeft een ronde kop, en klyne langwerpige bek als een wilde eend, en met scherpe tanden gewapend – zyn snoet en oogleden zyn wit – de buik is aschgraauw – op den rug heeft hy klyne agterwaards nederhangende vinnen, die spits oplopen als hy den rug boven het water steekt.

10°. de Katzo koesira is aschgraauw van kouleur – heeft een klyne kop en staart, doch het ligchaam zeer groot – zyn snoet gelykt aan dien van den Nagas – onder den buik heeft hy veele schuinse ployen – zyne rugvinnen zyn even als die van de Asobi-koesira, doch iets groter

11°. de Noso-koesira gelykt na de Sato, doch is aschgraauw gespikkeld.

12°. de Matsko-koesira is aschgraauw van kouleur – zyn kop is gelyk aan die van N°. 5, 6, & 7 – aan de linkerzyde van den kop heeft hy eene opening waar door hy lugt schept, en even als de andere walvisschen, het water uitblaast.

H+K 2
GretagMacbeth™ ColorChecker Color Rendition Chart
15.01.2002